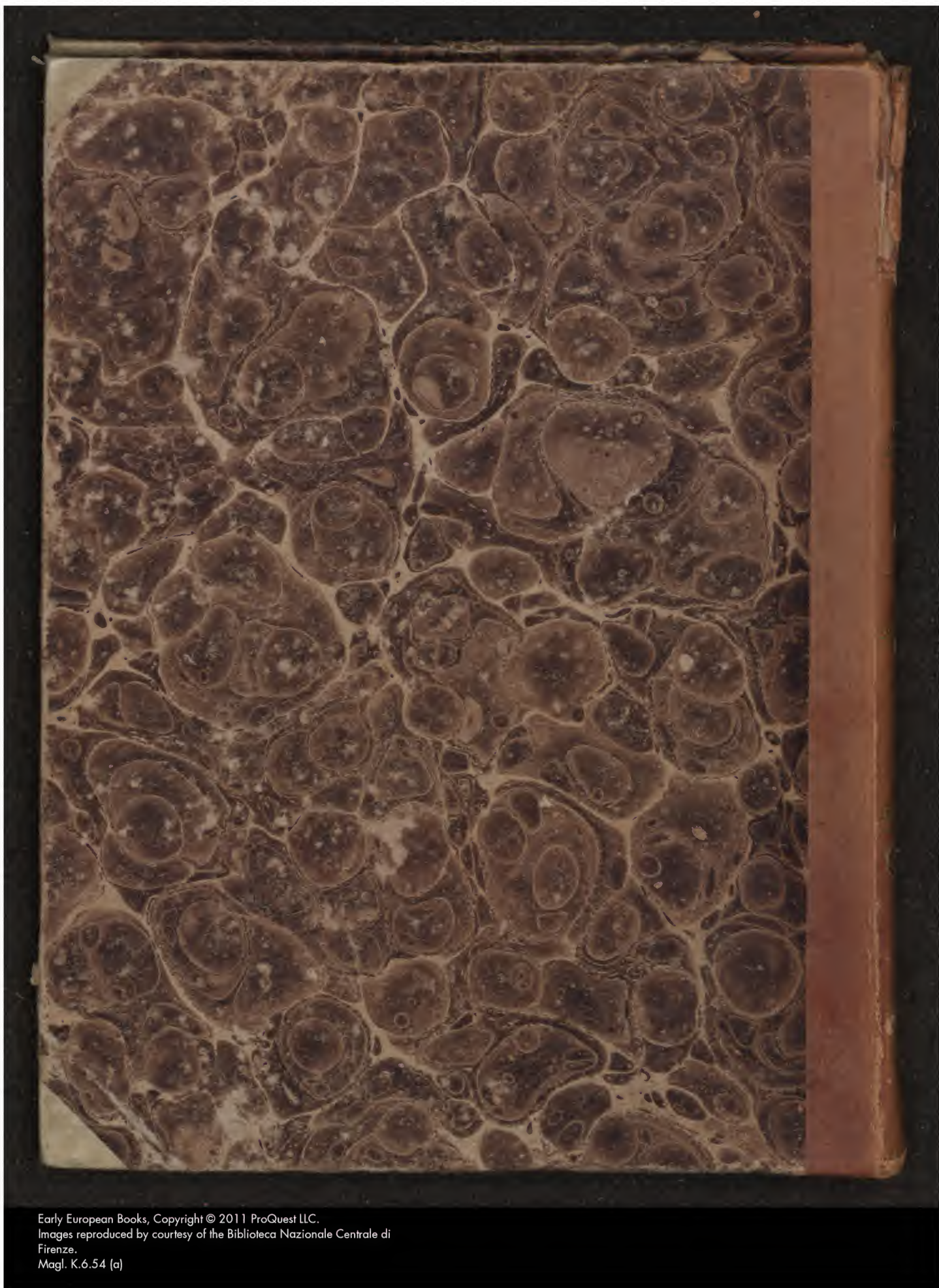

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.6.54 (a)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.6.54 (a)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.6.54 (a)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.6.54 (a)

[Faint, mostly illegible text in a Gothic script, likely a manuscript page from a historical document.]

Pliniana defensio Pandulphi Colle/
nucij Pisaurensis iuriconsulti aduersus
Nicolai Leonici accusacionem :

Lucas iRipa iRegiensis ad Plin/
nianaē defensionis libruꝝ: vt exeat.

Jam liber assuetos celeri pede linque penates
Plausibus ⁊ varijs excipiente veni:
Non poterunt posthac errore satiscere vano
Qui de foecundo pectore prompta legent:
Vade per Hesperiae populos per gallica regna
Gaudeat aduentu pannonis ora tuo:
Te duce mansurū teneat defensus honorem
Plinius: Et solitam pergat habere fidem.

.I. AB EX OPERIS.

Defensionis Plinianae Pandulphi collenucij Pisaurensis iuriscō
sulti summae octo partes seu capita quae sint.

Caput Primum.

Præfatio : et Leonicenae accusatōis fundamenta tolluntur.

Caput secundum.

Singula Leonicenae accusatōis capita discutiuntur: Ac primus de eo
quod Pliniū nominū vicinitate deceptū errasse Leonicen' calūniā

Caput tertium.

De eo quod similitudine rerū deceptus Pliniū leonicen' insimulat.

Caput quartum.

De eo quod varietate nominū deceptum Pliniū easdem haerbas di
uersas putasse leonicenus criminatur.

Caput quintum.

De eo quod vulgarem opinionez secutus Pliniū Nicolaus autumat

Caput sextum.

In quibus leonicenus extra Plinianā accusatōem errauerit.

Caput septimum.

Enarratio quae pro epilogo est: et Pliniū a calumnia de lunae mag
nitudine vindicat.

Caput octauum.

Qui loci quales ve sint in Plinianis castigationibus viri eruditissimi
Hermolai Barbari qui ad Plinianā hanc defensionem ptineant.

Item capita de quibus in Pliniana defensiōe singulatī agitur.

Nō debere indignari Nicolau: si ab ei' accusatōe defen
dat plini'. et in defendēdū nicolai ipsi' dtegrat errores. charta. i.

Disciplinae omēs cōnexe cum sint: conandum fuit in ijs
non omnino rudem neq; hebetem esse charta. ij.

Plinij doctrina et in scribendo modestia detertere accu
satozem a calumnijs debuit. Et quantum errauerit
leonicenus in suscipiēda plinij accusatōe char. iij.

Quib' argumētis pster pliniū dioscoridis libros n̄ vidisse charta. iij.

pras u
 prasiu
 Horminu
 balote
 Stachy
 Leucographis
 morochthos
 polium
 tripolium
 Herachio papau
 Empetro
 calcitragus
 Adianton
 sassifragu
 beltemia
 partheniu
 Cyclamnu
 Aristolochia
 Heliotropio
 intybum
 seris
 pentaphyllo
 fragaria

Dioscorides quis et quo tempore fuerit charta. iij.
 Plinij fidem graecis praeferendam charta. iij.
 Dioscoriden Valenū Paulum in haerbaria non pro tri
 bus sed pro vno auctore habendos esse charta. v.
 Plinij in scribendo de seipso modestia charta. v.
 Dioscoriden Valenūq; et sumati graecos auctores oēs er
 rare facile in multis potuisse: Atq; iō solā singulorū au
 ctoritatē plinio romāo hōi obēe nec debet nec posse charta. v.
 Capita Leoniceae accusationis quae sint charta. vj.
 De prasio et praso: et q; horū dīam agnouerit Plinius
 et qle eē debuit leonicēi officiū cū accusat pliniū instituit char. vij.
 De Hormino charta. vij.
 De Balote: Et quid ea hodie sit charta. vij.
 De Stachy charta. viij.
 De Leucographide et Morochtho lapidibus: Et duo
 in ijs Leonici errorē charta. viij.
 De Polio et Tripolio: Et quid Tripolium hodie sit:
 Et vnus Leonici error charta. ix.
 De Herachio papauere: In eo plures enūerantur haer/
 bae quae animalū membris et surdis etiam rebus ab
 auctoribus comparantur charta. x.
 De Empetro calcitrago: Et q; haerba empetrū hodie sit:
 et de Adianto Saxifrago. et vnus Leonici error charta. xi.
 De Hettonica et vnus Leonici error charta. xi.
 De Paribenio: atq; inibi de. iiii. ei⁹ differentijs: et quae
 naz illae hodie sint: Et Leonici errorē quatuor charta. xij.
 De Cyclamino qd sit et Aristolochia rotūda: Et q; haer
 bae vim necādi pisces hēant. Tū frigidissimū Leōice
 ni argumentū et vnus item eius error char. xiiij.
 De Heliotropio Intybis et Seride: et eaz differentijs: et
 q naz ille hodie sint. Et q; haerbae solez sequantur. Et
 qua prudētia Augustino auctore legendi sunt veterum
 libri: et locus in Plinio emēdatus de Ambubeia charta. xiiij.
 De Pentaphyllo et Fragaria haerba: Et euidentēs
 duo Leonici errorē char. xvj.

De Adarca: et quottuplex sit: et duo Leōiceni errores char. xvij.
De rubrica lemnia hoc est terra sigillata. Et inibi duo
 Bioscoridis errores a Galeno notati. Et qd Plinius
 errorem cauens in toto opere obseruauerit char. xvij.
De Lisso Listho Lada: atq; inibi duobus locis emēda/
 r' Plinian' codex: Et. v. Leōiceni māifesti errores charta. xix.
De glasto Isatide Radicula Lutea et Bualda haerbis:
 Tum locus in Bioscoride emendatus: Et quattuor
 in ijs Leoniceni errores char. xxij.
De Catapotijs et cataputia: et vindicat' a leōicēi calūnia
 super his pandectar' auctor. Tū Leōiceni error vnus char. xxv.
De Echio et Alcibio: et vnus Leoniceni error charta. xxvj
De Centunculo et Gnaphalio: Tū insignes aliq Biosco
 ridis errores in haerbar' appellatōib': Et loc' Lapi/
 tij in Plinio castigatus. Et vnus Leoniceni error charta. xxvj
De Lagine: Et quid cam esse hodie putari possit: Et
 duo Leoniceni errores char. xxvij.
De Arcio et personata: Et in his vn' Leōiceni error char. xxvij
De Chamaedaphne: et quottuplex sit: Et quacnaz sint:
 Et euident vnus in his ac supinus Leoniceni error charta. xxix
De Oxymyr sine charta. xxix
De aera et Lolio: Et in his de herbarij officio: et de fru
 gū iniurijs: morbis: vitijs: pestibus: Et lillirina lolij
 spcie: Et quid hodie aeram esse facile putari possit charta. xxx.
De Aluea et aegilope: in his māifestar' error Leōiceni char. xxx.
De Harido gallica: et Saliūca haerbis: Et qd ea sit. Et
 loc' in Plinio emēdat'. Tū Leōiceni error vn' char. xxxij.
De Sio et Silao et quacnam ille hodie sint. et Leonice
 ni error vnus charta. xxxij
De Cinnabari indica. Et de cinnabari metallica: et san
 guie dracōis: Tū qbus exēplis nō dixisse Pliniū sup
 his fabu'osa monstratur: Et Leoniceni errores duo char. xxxij
Improbatus error Leoniceni quo vyperas marassios ef
 se credidit: atq; inibi de viperis char. xxxv.
Theriacae vocabulū min' plene a Leōiceno interpretatū char. xxxvj.

Adarca
 Rubrica
 Lissos
 Lissos
 Lada
 Lissos
 Lissos Lada

Cynabary

Erroꝝ leoniceni manifestus in **A**emphi ⁊ **C**hairo: Et
quod sit vetustum **C**hairi vocabulum char. xxxvij
Non male creditur meliorem esse theriacam quae ex **A**e
gypto **A**rabiaue portatur char. xxxvij
De **P**etroselino: **A**pio: **A**acer oībus **A**lexādro **S**myr
nio **D**lusatro haerbit Et quatenam ille sint char. xxxvij
De toxico ⁊ napello: ⁊ toxicj vocabulum minus plene a
Leonicensi interpretatum cha. xxxviij
Evidentissim⁹ erroꝝ **L**eonicensi in mentōe rhabarbari. Et
q̄dam de **R**ha barbaro obseruatōe digna. Et d̄ **R**eu
pontico siue maiori centauria siue chironio char. xxxix.
Defensio **P**liniana omnibus castiganda proponit: quo
niā ⁊ defensor errare se vt hominē posse fatetur charta. xl.
Indicat⁹ a calūnia **P**lini⁹ in his quae de magnitudine
lunae li. ei⁹ fo scripta inueniūt. ⁊ duo tresve in **P**li
nij interpretaatione super ea re **L**eonicensi errores charta. xl.
Rationes ⁊ consilium scribentiū in omnibus semper non
nuda verba spectanda charta. xl.
Non esse sophista rū aut grammaticorum munus de ma
gnis viris iudicare charta. xli.
Nō fuisse vite pniciosos **P**linij errores a **N**icolao addu
cti: etiam si illos ratōib⁹ (quod non fecit) probasset charta. xli.
Auicennam quo nunc vtimur accusari a **L**eonicensi iure
non posse. defendi vero facillime posse charta. xli.
Etiam si errasset **P**linius eius tamen errores quasi qua
daz immense vtilitatis ⁊ singularis doctrinae reputati
one facta fuisse ferendos charta. xliij.
Quid agere debeāt qui publicae vtilitatis gratia veteres
auctores erroris arguunt charta. xliij.
Airabundum hominē ex veterum sententijs neq; scien
tē neq; beatum: neq; philosophum iudicari posse charta. xli.
De locis **P**linianarū castigationū **H**ermolai **B**arbari
ad defensionem hanc pertinentibus charta. xliij.
In quibus a **L**eonicensi dissentiat **H**ermola⁹ barbar⁹ charta. xliiij
Quot sint capita in quibus **L**eonicensae accusationi bar/

barus expresse aduersatur
 Nil ex Barbari castigatōibus ad b̄sensioz vsurpatū
 Asserunt ea in quibus ab Hermolao dissentire Pandul
 phum interdefendendum contigit
 De Bioscoridis aetate
 Cur Acetaria Pandulphus dicat: quae acetaria Her
 molaus dici putat
 De Halote seu porro canino
 De Stachy
 De Empetro ⁊ Crethmo
 De Parthenio
 De quinq̄folio ⁊ fragaria
 De Adarca
 De glasto
 De Lagine ⁊ Fafione
 De Arctio ⁊ Personata
 De Sio ⁊ Lauere
 De Lunae magnitudine

charta. xliij
 charta. xliij
 char. xliij.
 charta. xlv.
 charta. xlv.
 charta. xlv.
 charta. xlv.
 charta. xlv.
 charta. xlvj
 charta. xlvj
 charta. xlvj
 chart. xlvij
 char. xlvii
 charta. xlvii
 char. xlviii.

¶¶¶¶¶¶¶¶¶¶¶¶¶¶¶¶¶¶

Errores magis insignes in imprimendo contracti.

Char. 2° p^o facie. 6° linea. putē
 cha. 5° p^oia facie. 28° li. adifecit
 char. 7° fa facie. 13° li. enūciauit
 cha. 10° p^oia facie. 5° li. p̄fitemur
 Et penultima linea: nomine
 cha. 11° p^oia facie. 30° li. effigiāi
 char. 12° fa facie scia linea: plane
 Et penultima linea: putidae
 Cha. 14° fa facie. 11° li. intelliget
 char. 15° p^oia fac. 21° linea: caule
 char. 16° p^oia. fa. 14° li. abubeia
 ch. 21° fa. p^o li. aīpe. xx^o ponēdū ē

ch. 24° p^oia fa. 11° li. xx^o poīdū
 Et sequēti facie. 8° linea: Tum:
 Char. 27° 2° facie li. 23° lasine
 ch. 28° p^o fa. 4° li. scio ⁊ lasinez
 cha. 32° p^o fa. in rubri. d̄ salūca
 cha. 34° p^o fa. 9° li. barri quoq̄
 Et linea. 16° Emathiti: nō. thati
 Et linea. 19° in fine lineae: scilicet
 ch. 39° fa. fa. 8° li. abūdat: solia
 ⁊. 16° ⁊. 18° li. cētauria: n̄ cētaufa
 ch. 40° p^o f. 26. li. li. 2° poīdū ē
 cha. 47° 2° fa. 5° li. Et: nō Be

Ceteros facile prudens lector inter legendum castigabit.

Ad librum.

Libera atq; animis studi osae illabere turbae.
Cuius amat casto plinius ore legi:
Securus quaecunq; tuo datur alea fato /
Sit satis officij quod pia causa tui:
Verum age: deposito fastu contemptor: et auram
Et plausum: et morsus despice vaniloquos.

• Pandulphus.

Mandulphus Colennucius Pisarenfis Jurisconsultus
Clementissimo Principi Herculi Estensi Ferrariensium
Duci Inclyto.

d
Esensionem .C. Plinij secundi summi viri ac pene diuini
maiori certe animo q̃ viribus a nobis edita: Nulli ma-
gis dicamus: q̃ tibi Bux inclyte: Tibi inquam ⁊ dño: ⁊
Regi: Nulli enim magis vernaculorū tuorum operae
iure cedunt q̃ tibi: Ex regibus vero nullus est: Cuius
iudicium magis optandum censeam: q̃ tuum: qui iusti
adeo tenax cum sis: incredibili quoq; rerum vsu: ac bonarum artium stu-
dio polles: Atq; ideo illarū artifices adeo veneraris: Et veteres rerū
scriptores nō secus ac semideos colas: Nulle ⁊ quadringenti aut plus
eo iam sunt anni ex quo naturalium miraculorū doctissim⁹ (vt Augusti-
nus inquit) scriptor Plinius migravit e vita: Nemo illū ex eo lacessuit
vnq̃: Nemo vexauit: Cum ipse interea posteris nec sic quidē mortuus
defuit: Verum ingenti vitae emolumēto maximā litteris lucez: maximū
latinae rei ornamētū: incredibile musis decus: Sed ⁊ rez naturae vene-
ratōz attulit. Nūc eū iportune adeo exagitat qdā: vir aliogn et acer. ⁊
doctus: Et integra plinianis erroribus volumia implere se posse palā
scripserit: quaedam vero quae ipse errata in naturalis historiae libris
putet adduxit: Nec auctoris dignitatem veritus: nec defuncti hominis
innocentiā: Nos quādo violati sepulchri actio popularis est: ⁊ in ipso
sacramēti ingressu cū in togatoz ordinē recepti sum⁹ eoz qui se tueri ne-
queāt: praesidiū patrociniūq; sponndimus: pro Plinio ista scripsimus
Naud ignari multos fore q in his uel facundiam desiderēt: vel eruditio-
nem taxēt: vel utrūq; cōuellant: Nos ingenue culpā agnoscimus: Sed
si ego indisertus suz nō ideo Pliniū damnari oportet: quē si tu grauissi-
mo illo iudicio tuo ac pene diuino in eam qua semper fuit exultationez
repones: Lausae potius q̃ patroni rationē habitā eē magnopere letabor:
Amplissimam nanq; lucubrationis huius mercedem adipisci mihi vide-
bor: Si tu ⁊ studiosi omnes intelligent: maluisse errare me: q̃ accusari
Plinium per calumniam pati: Vale:

qn obierit pl
mus

Pandulphus. Collenucius. Pisarenfis. Jurisconsultus
Pro Plinio
Aduersus Nicolai leoniceni accusationem.

q

¶ Si iustissimas defensiones iniquissimis calumnijs obijci
unt Dux inclyte: id maxime curare solent vt vehemens
ardensq; eorū videatur oratio. Nam et hoc quoq; ad cau
sam maxime pertinere arbitrati sunt qui de hysce rebus
pcepta tradiderūt. Non remissus aut languidus ac velut
exanguis in bona pferit causa atq; in refellendis criminibus patronū
esse: sed acrem inflammatū mordacemq;. Et qui lesus doleat: efferaur
iratus et laceffitus pugnet: ac velut impetu quodam non innocētia mo
do rei quē defendit: sed criminū etiā relatione accusatoris retundat au
daciam. Tales fuisse apud priscos. L. Crassum. et M. Ciceronē legi
mus: atq; ex nostris Tertullianū: Pamphilū: et ipsum in primis Hie
ronymū qui nullius obrectatoris impunitā vnquā et meritatē reliquit.
¶ At nos qui L. plinij secundi defensionē instituimus aduersus Nicolai
leoniceni viri et docti et amici accusationē: Non vsq; adeo tamen efferi
mur (¶ Tam et si iustissima prozsus eruditorū omniū de Plinij calumnijs
esse debeat indignatio) vt animi nostri habenas tenere ac moderari ne
queamus. Cum praesertim mitissimi ac moderatissimi principis iudiciū
nostra sit subitura defensio. Tempabimus itaq; nec vltra q̄ causa po
stulet gradiemur: Nec quātū liceat: s; quātū optimi principis aures
patiātur aestimabimus. Adorsus vero et aculeos et oratoria illa tela: et
sanguinātem illā (vt ita dixeris) dicendi vim quā in se saepius Suopte
vel ingenio vel iudicio calumniātes puocant et disertiorib; relinqm; et
accusatoris aetati et p̄cipis indulgētiaē et nostrae modestiae p̄donabi
mus: Patieris et tu Leonice (¶ Nam et ad te nostra saepe vertet ora
tio) quādo ita prior coepisti: Si quādo locus inciderit: et defensionis exi
get necessitas: et tua quādoq; a nobis excuti. Neq; enī hoc primū nobis
negociū desumpsimus te scilicet accusandi. Sed multi occurrēt loci in
quibus si excusari plinius debeat accusare te oporteat: si nō errasse pli
niū docendū est: errasse te necessario fatendū sit. Scio ego ista te aeq̄
simo laturū animo: q̄n eruditorū omniū aures a te quoq; nō offendi pu
tasti: Cū pliniū pliniū inq; tantū hoīez nūquā vexatū nūquā satis lau

Sanguina

datum et cecū fuisse et fabulosum dixisti: et impresso volumine notatos a te eius errores et integrū erratis eius volumen implere te posse dictasti.

Quod si et hunc pliniū a te impeti: et Auicennā Serapionē Con-
ciliatozem: totq; alios quos tu enumeras: et indoctos et ignaros et barba-
ros a te appellari et scribi mortales patiūtur (quo quidez errore quem
maiorē puto non inuenio) Tu quoq; (quod tua bona cū venia et gratia
factus sit) banc nostrā errorū tuorū inter defendendū necessariā indi-
cationē non inique pro tua prudentia ferendam duces: sed quod sapiē-
tes solent: agnosces telis vulnera facta tuis: atq; ijs ipsis cōmonefaci-
intelliges: ignoscēdum plinio. tanto in ope atq; in paucis quibusdā ac
minutissimis rebus somnū fuisse. Si tu qui illius accusationē suscepisti
quiq; omni menda (vt accusatorē decz) carere debuisti. Paruo in libel-
lo ac paucis versibus in non paucos atq; hand cōtemnēdos errores in-
cidisti. Sed et illud quoq; patienter audies Leonice. Si nos qui nec
eloquentiae studiū sectamur: nec medicinā pfitemur. Sed illitteratissi-
mas (vt b iuriscōsultis ferūt) litteras versamus: quaedā nobis vt arbi-
trorū comperta de simplicibus medicamētis adducemus. Nec (qđ vulgo
steriliora quaedā ingenia atq; infecunda dicere solent) in alienā segetē
demissam a nobis falcem obijcies. Nihil enī ad rem ptinere Augusti-
nus ait per quos veritas sese nobis insinuet. Nec si ad utilitatez vitæ
omnia cōsilia et facta nostra dirigenda sunt Stōtiora ego esse oportere
censeo philosophū hominē qui de hisce rebus scribat nō Hippocratē
In quo qdez hand scio qđtū fame et existimatōi tue psulueris (vt amice
tecū agā ac libere) qui tota illa accusatōe tua nihil doceas: nihil apias:
nihil indices quod studiosorū ingenijs cōducere possit: imo vero quodā
in loco plures errores aperire te velle denuncias: Nihil vero docere:
qui et incūda simul et idonea dicere vitæ debuisti. Quod si abunde do-
cuisset te atq; ampliter satis arbitraris: quia plinianos scilicet errores
detexisti. Ego quoq; id verū esse et faterer et probarem. Si hoc quoq;
abste recte vt oportuit factū esset. sed tu videris. Qui accusare volunt
(Antoninus augustus inquit) probationes habere debent. Scis quid
dialecticū quid philosophū deceat: cuius nihil minus est (vt inquit
Cicero) qđ aliquid sine ratione dicere. Si illa quæ in plinio taxasti ar-
gumentis rationibus medicamentorū euidētia atq; alijs quæ ad
cōuellendā Plinij existimationem et accusationis tuæ robur aptiora

videbant p̄bati. Nihil est quod desiderem: Sed vide: Nedum eius
errores insectatus es. Tu in hoc maxime primus erraueris qui in alie
nis aperiendis erroribus non satis prestiteris: quo te non errasse mor
tales intelligant: Laeteruz tibi hoc statue: Animū hunc nobis in nostra
hac defensione fuisse: opiniones tuas improbare velle: non te quez ama
mus ⁊ colimus: Pro Plinio vero ista suscepimus officij gratia quod
a nobis ex scholasticis plurimi non flagitarunt modo: sed exegerunt.
Nam quod ad medicinae artis scientiā atqz eloquentiam pertinet quae
in me nulla sunt: Et plerosqz futuros esse non ambigo qui in nobis ista
desiderent: ⁊ nos praecipue optamus. (Quid enim minus inrisconsulti
esse videtur q̄ de herbis ac simplicib⁹ medicamētis scribere) aduersus
⁊ medicū ⁊ disertum): fateor me studiosissime quantū facultas suppetit
quaecūqz offerantur lectitare: nulliusqz vel discipline vel artis libros in
tactos illibatosqz relinquere: Tanta ī litteris (quaecūqz ille sint) nobis
est oblectatio. Nam disciplinas omnes intra vnius philosophie ambi
tum contineri semper duxi: vnoqz omnes vinculo ⁊ cōmuni cognatōne
cōiungi: vnūqz tandem esse ista omnia: vel certe ad vnūqz tandem dirigi
cōuertiqz magnis auctoribus ⁊ ipsa rerū experientia didici. Atqz haec
quidez (deum testor immortalem: ⁊ mentis meae quā ab ipso accepim⁹
consciētā). Non gloriae: non ostentatōis gratia: non quaestus cupidi
tate suz persequutus. Nec q̄ me oīa scire posse p̄fitear: (quid enī minus
est hominis): aut de eoz iudicare sententijs qui scribendo posteris pro
fuere. Sed quod nulla maior voluptas nobis offerri potest q̄ frequens
libroz lectio: ⁊ plurimarū rerū cognitio. Atqz abunde mihi satisfacio:
si legendo interrogādo vestigando (quippe qui semp didicisse p̄ me
tuli: nec peccare pudens praue q̄ discere malo) quotidie aliquid exco
gitem videam discam atqz vndecunqz arripiam: quo non bebes neque
rudis omnino existimari possim earuz rerum quae homine libero ⁊ ab
ipā infantia litteris dedito dignissimae esse videntur. Laeterū exactissi
mā illam atqz absolutā cuiusqz artis noticiam (vt impossibilem penitus)
sic illis relinquimus qui ita vnaz profitentur: vt eam solam ⁊ discēdam
⁊ habendam putent. Vel solam vnā sine aliarum adminiculo haberi
posse arbitrantur: atqz alium quendam extrinsecus fructum q̄ arcanaz
interioris scientiae dulcedinē consecantur: in quo quidez quantum ple
riqz aberrant ipsi viderint.

Mos interea ad institutum reuertamur.

Verum priusquā de hijs quae in Plinio Leoniceus notanda censuit singulatim edisseram: pauca de Plinio: deq; hijs quae suae accusatōi quasi fundamēta Nicolaus p̄texuit animi mei sentētiā patefaciāz. Quo ⁊ inhumane pulsatus Pliniū atq; importune vexatū intelligas. Et in hijs auctoribus quibus ad firmanda accusatōis suae capita niti maxime Leoniceus visus est parum roboris ad Plinij auctoritatem cōuellendam esse mortales agnoscant.

Docuissimū hominē fuisse Pliniū ⁊ graece ⁊ latinae linguae eruditissimū: non veteres modo scriptores atq; in primis Augustinus noster sed omnis studiosorū schola cōsentit. Virū vero illum fuisse ⁊ diligentissimū ⁊ modestū ⁊ grauem. Ille eius ex sorore nepos ⁊ candidissim⁹ scriptor Tranquillus: Tum librorū suorū maestias ⁊ dicendi modus ipse amplissimū ferre testimoniū possunt.

Hic cum primo naturalis historiae libro exquisitos centū auctores enumeret a quibus tam multa quae obscuris rerū tenebris premebātur nobis aperuit (quippe qui plenū ingenui pudoris vt ipse inquit arbitrat⁹ fateri per quos p̄fecerat). Et se hominē esse: ⁊ multa illū p̄terisse: multa quoq; suis adijci posse fateatur. Et pleriq; in locis vel culpam eorū quae scribit ad auctores referat. vel fidem scriptorū appellet: aut aliqua nescire se fateatur aut non probare se dicat. Scriptorū saepe nudas sententias sine approbatione referat. Quis eum quaeso nisi aut inhumanus aut impudens aut sacrilegus de seipso tam caste: tam modestē sententiā infectari audeat. Onescritum Deimachum Acarchum de indicis rebus: nunc varia: nunc fabulosa scribes. Vel his duabus rationibus ab erroris infamia tuetur Strabo: q̄ ⁊ in scribēdo veniā petunt: ⁊ ex hijs quae scribūt nihil impudenter affirmant: vt egregiam Strabonis videas in iudicandis scriptoribus acquitatem. Poterat vel cōmune hoc hominū malum ⁊ errori mortalitas semper obnoxia: poterant tanti viri cum doctrina: tum auctoritas: tūc utilitatis magnitudo suūq; ille ingenuus pudor maledicēssimos etiā homines deterrere: ⁊ honestissimos ac vitae necessarios labores suos a sup̄ vacuis ne ineptis dixerim paucarum rerum calumnijs vindicare. Mille ⁊ quadringenti aut plus eo iam sunt anni ex quo plura scripturū pliniū Heseus abstulit: neq; adhuc repertus est quisquā qui ca

lumnijs tantū hominēz adortus sit. Tu vnus inuētus es Nicolae qui tandem aduersus Pliniū post tot annos surrexisti: Atq; in tanto literarum campo sexaginta (vt opinor) natus annos praeij et praei cissi et cisti ignorationē Plinio obiecasti. Et libellum abste editum qui Plinii errorū titulo inscriberetur. Et in quo integrum erratis Plinii volumen implere te posse iactares. non scriptum modo sed impressū vulgasti: Amice (vt praediximus) tecum agaz: Philosophū certe hominem decuit qualem te ipse praedicas: qui morales Aristotelis (siue illi Nicomachi Aristoteles filij sint) libros tot annos publice enarrasti: ipsum etiaz Aristotelez vel in hoc aemulari nec latinae eruditōis principem damnare: Cum Aristoteles ipse gratiam se habere ijsce etiam qui de rerū natura male opinati sunt referat: In quo quidez haud scio an hunc summū errorū tuorū omniū mortales iudicaturi sint (etiaz si in reliquis minus errasses) aduersus scilicet Pliniū cōtumelias effudisse: Sed his omissis libellum ipsum percurramus: et quae generatim a te in inicio posita sunt pēsitemus. ac diseectis quae praetēdisti causae tuae praesidijs an criminationes quoq; concidant videamus.

Bioscoriden summū auctorem tam graecis q̄ latinis ac barbaris in haerbarū descriptōibus fuisse Nicolaus inquit. Siue ille summus siue imus fuerit: non est quod litem referam. Scio ego illum hominem fuisse: Et vel auctore Valeno quandoq; (vt videbimus) errasse. Hūc tñ Valenus ipse sexto simpliciū medicamentorū libro cū multos laudet in haerbaria et simplicibus medicamentis mirifice extollit. Abunde quidem mea sententia magnus a magno viro laudatus. Sed conuenire in hoc (quod ipse vellet) haud crediderim cum Nicolao Politianum sequutum scilicet fuisse Pliniū Bioscoriden hunc: Bioscoridisq; sententias quasi verbum e verbo transtulisse. Credibile autem magis et Politiano et eruditis omnibus videbitur. Bioscoriden integras a Theophrasto praeiisq; scriptoribus sententias corrasisse. Quod quoniam Plinius quoq; in plerisq; stirpium descriptionibus fecerit et se fecisse ante testatus sit: Idcirco non a Theophrasto caeterisq; accepisse Plinium: Sed a suo Bioscoride cui ipse addictus sit autumat: Quod si decimū et deinceps reliquos Theophrasti de historia plantarum libros haberemus in quibus de haerbis ac fruticibus quae ad medicinam pertinent scripsisse se dicit: facile

quod dicimus deprehendi posset: quandoquidem in his quos habemus intueri in plerisque omnibus ferme licet. Vix enim in Theophrasto aliquid inuenies quod non in suis libris suum fecerit Plinius:

Non secutum autem Plinium Dioscoridis libros vel hinc perspicuum fieri potest: Quod multa Plinius cum stirpium: tum haerbarum: tum gemmarum: tum metallorum: genera suis voluminibus inseruit: quae neque a Dioscoride tractata sunt. Multa item a Dioscoride dicta non attigit Plinius. Multa item ab utroque ita scripta sunt: ut in utroque alterutrius dicta desiderentur. Aliquando Plinius Dioscorides multitudine rerum superat: saepissime Dioscoriden Plinius antecellit.

Sed nec vidisse Plinium Dioscoridis scripta vel hoc argumento palam fiet: Quod multa a Dioscoride pro compertis enarrata sunt: quae Plinius nusquam se legisse fatetur: ut ex utriusque libris si conferatur intelligi potest: Et nos quaedam suis locis collegimus: verique simile est Plinium si Dioscoridis volumina vidisset: Nichil quod annotatione dignum esset omitturum fuisse. Huius quoque rei non leue (si modo aequis auribus audiatur) argumentum sit: quod Dioscoriden Plinius neque in eo centum scriptorum catalogo: neque in libris suis usquam nisi semel (quod sciam) refert: atque haud scio si sciens referat: Sed nec Celsus eius viri mentionem ullam (quod legerim) fecisse videtur quippe cuius libri (ut opinor) nondum in Italiam ex Aegypto migrassent. Verique simile est Plinius virum grauem et sanctum: si Dioscoridis libros vidisset: hunc quoque (ut ingenue ceteros) in suis auctoribus numeraturum fuisse.

Neque id mihi absurdum videtur si utriusque tempora consideremus: potuisse Dioscoriden tunc in Aegypto vel Graecia scribere: Cum Plinius prima iuuenta suarum de naturali historia librum colligere inciperet. Nam fuisse memoriae proditum est: Suida referente: Asarbaeus Dioscoriden Militarem virum: et cum Cleopatra fuisse: quo tempore cum ea Triumvir obuersaretur Antonius annis ferme centum ante Plinii exitum qui Liti iunioris anno primo fuisse perhibetur. aetatis vero anno sexto et quinquagesimo.

Nunc si Plinii et Dioscoridis aetatem et locorum intervallo consideraremus: et quod non confestim vel eduntur: vel editi in lucem prodeunt libri:

Colligere casto iudicio facile (vt arbitror possumus : Potuisse quidem Bioscoridis nomen vel fama preferente vel aliorū scriptis ad Pliniū peruenire: Non potuisse vero Pliniū Bioscoridis libros quos non viderit sequi.

Illud haud dubie argumentum facit non vidisse Bioscoridis libros Pliniū quod tanto in opere semel tantū (vt diximus) Bioscoridis mentionē facit: Lū. ix. scilz .xx. volumine (nisi mēdosus eo loco sit codex qđ facile admiserit) magos ait. fel pdicū ad oculoꝝ claritatē ex Bioscoridis et Hippocratis (vt putāt auctoritate aducere. Ex Bioscoridis inqt Plinius (vt putant) auctoritate: Non citat Bioscoriden Plini⁹: Sz Magos Bioscoridis auctoritatem referentes: Cum illud: vt putant: adijcit. Addubitans videlicet de magoꝝ fide eius viri auctoritatē inducentiū quem ipse non vidisset. Nam si de felle perdicum quod oculorum claritati cōserat Bioscorides scribit: Non magos quos toto opere insectatur de perdicū felle scribes: nec Bioscoridis auctoritatem titubans adduxisset Plinius: Sed quae de perdicū felle ab ipso Bioscoride didicisset: nihil haesitans pdidisset. Et si suppresso nomine (qđ temere insinuare Leoniceus videtur) Bioscoriden legit: et sequutus est Plinius quādo illuz nulla appellandi Bioscoridis necessitas cogert) Nec hoc quidem loco propositi sui vitū detexisset: Sed qua est integritate qua fide Plinius: Nec Bioscoriden quez non viderat inter suos auctores numerat: Nec in nulla voluminū suoꝝ parte citat: Nec sicubi eius viri mentionē factam repperit subticet: Et qui ingenue toto obiter opere: et comperta confirmet: et dubia prodat: et aliena non neget: et ignorata fateatur. Mitius ergo potuit noster hic accusator sentire de Plinio et modestius scribere: cuz furti hominē insimulat: qui se ideo auctoꝝ nomia a quibns acceperit suo primo volumie p̄texuisse scribit: qđ mutuū reddere q̄z in furto deprehendi maluisset.

Braude vero aliquid ac quod refelli omnino nō possit se dicere Leoniceus arbitratur: Cum tres graecos in haerbaria proceres Plinianae opponit auctoritati Bioscoriden scilicet Galenum Paulum: quasi et hoc dicere latini nequeamus. Plinium certe illis fidelioꝝ multo atq; ipsis tam et si magni sint longe anteponenduz: quippe qui Galeno et Paulo antiquioꝝ: qui in rimandis p̄scoꝝ libris diligentioꝝ: qui

plures multo adducit q̄ Bioscorides vel Balen⁹ haerbarios medicos
et graecos et latinos et barbaros: et qui eodem quo Plinius tempore
inter homines agerent: et plantarum cognitionem Plinio ut ipse saepe
commemoratur iraderent.

Nec quod tres illi sint ideo numero vincitur Plinius: Nam et
quod in diuinis dicitur hi tres vnum sunt. Bioscoriden siquidem se/
qui se Valenus affirmat: atq; ideo nec simplicium figuras quidem tra/
dere. Paulus vero (ut ipse de se dicit librorum Valeni breuiator est.
Una ergo trium vox est: Unus ergo vni Plinio opponitur. Itaq; ni/
hil est quod hunc trium graecorum strepitum quasi triumviratum illuz
reipublicae perniciosum timeamus: vnius interitu victoria constat.

Quod si Bioscoridi magis credendum ideo Leoniceus putat: qđ
idem ipse Bioscorides dicat experimento visuq; se et consonanti histo/
ria non aliorum vanis opinionibus didicisse quae scripserit. Hic pol ac/
cusator in iudicijs versatus est nunquā: Didicisset profecto nulli soli et
in causa praesertim propria legum scita fidem vnquā adhibere solere:
Tum illud quoq; legibus receptum didicisset: vel vno mendacio testi/
monium omne corrumpi: in quo certe lapsum Bioscoriden cum de Par/
thenio et Rubrica lemnia sermonem faciemus intelliges.

Quanto grauius quanto simplicius quanto innocentius noster hic
Plinius (non qđ isti gloriosus) Ex centum inquit auctoribus quos et ci/
tat haec scripsimus. Rursusq; alio in loco. Tam prodenda inquit ista
sunt qđ prodita: Atq; iterum. Nobis ait (exceptis admodum paucis) re/
liquas haerbas contemplari contigit scientia Antonij Castoris: Cui
summa auctoritas erat in ea arte nostro aeuo visendo hortulo eius in
quo plurimas alebat. Quid hoc nostro Plinio candidius: Non satis
illi fuit contemplari dixisse: Sed ope et scientia Antonij Castoris
adijerit. Ne quid sibi arrogare videretur: Ac ne quis de omnib⁹ haer/
bis audacius dictum crederet: paucis ait exceptis. A Boze scilicet
magnoꝝ viroꝝ quod de Hippocrate scribit Celsus) quos sibi ali/
quid detrabere non puder: cum tam multa supersint. Vide iam vtrius
testimonium probes Plinij scilicet nusquam gloriosi et centum scripto/
rum auctoritate suffulti. An Bioscoridis qui se inter militares quoq;
curas medicum fuisse praedicat: Et tam multa uidisse vel concordii
historia didicisse.

At Dioscorides inquit summus et graecus est: An ideo summū dicis
quia graecus est: Non ego is sum qui leues qui falsiloquos qui vanos
qui mendaces qui fabulosos graecos appelles quibus quidem cognomi-
nibus nostrae et illorum plerumque scatent litterae. Sed quod ppenso iudicio le-
gēdos esse eorum libros: nec Romano vel iudicio vel grauitati graecam
perfestis autēte opponēdaz ēē cēseaz: quo vitio nōrum plerosque ita affectos
video: ut et latia ptemnāt: nec arrogātie modū teneāt. quia graeca quibus
pauca didicēnt. Itā quod negz graecos hūanā sapiāz vel auctōr Paulo sp
quissē: Quis disciplinaz ferme oim libros artes picipia ad nos a grae-
cis manasse: ac ppter ea honore illos ac veneratōe dignissios ēē: Quis
Dioscoriden Valenumque non prestantes fuisse viros et vitae etiā pluri-
mum profuisse fatebitur: Piget de tantis viris id dicere quod ex eorum
libris nemo prudens non intelligit. Sed in hoc me necessitatis addu-
xit Nicolai huius nostri parū apta accusatio. Qui Pliniū Romanum
homine Dioscoridis testimonio velut oraculo quodam lacerandum cen-
suit: Quare demonstrare oportet. Non vsque adeo integrū testem Dio-
scoriden Valenūve esse: ut Pliniū possit euertere: An integrū testem
et omni (quod iurisperiti ferunt) exceptione maiorem dicemus eum
qui in manifesto furto deprehensus cum sit ipse: furti aliorum insinuat: an
eū qui vanitatibus et superstitionibus scateat: Qui vidisse medicamentā
se dicat experimentoque didicisse. Cum tamen et ab alijs illa quae scri-
bit subripuisse cōvincatur: vel falsa esse maioris viri auctoritate et rei
ipsius euidentia comprobetur: Pliniū lege Magorum vanitates De-
mocriti insanias ingentia medicorum promissa (quo est iudicio) semp ir-
ridentē contra Dioscoriden si inspicias superstitiosa incredibilia va-
naque multa praedicantem comprobantēque comperies. At grauissimus
auctor Theophrastus illa (ut par erat) eliminās: Cōmēta ista ēē hoīm
ingit suas artes magnificare celebrareque cupientū. Val. de nō Plutar-
chi Cheronēsis libz quod de philosophorum placitis inscribit totū sibi adscripsit: et
addita tū praefatōe quasi ab se editū publicauit. Is ē liber quod nūc histo-
riae vel de placitis philosophorum Val. titulo circūferet. Quāmlta Dioscorides
scribit quae sectator eius Valenus improbat: quorum nos quaedam ad-
duximus: quāmlta in Valeno parum graui homine digna reprehen-
des: Sed nec ad Pliniū gratiam loquimur: Nec ad tantorum homi-
nū aut graecae sapientiae inuidiam scribimus: Sed quod multi magni

q̄ viri iam pridem tradidere: nosq̄ etiam in his ipsis de quibus nunc
agimus obseruauim⁹ in mediū afferre oportet: quādo ita Leoniceī im
portuna nimū cogit accusatio: qui nra adeo p̄temptit vt graeco aliquo
auctore p̄sonate Plinij existimatōez vellicare ausus sit: qui tot graeco/
rū tot latinoz tot externos auctores stāte graecia ⁊ florente Roma vi/
dere potuit: tot medicoz atq̄ herbarioz greges audire q̄bus exundasse
p̄ ea tpa urbē gētū dñaz certū ē: atz artū rapacissimā: Inq̄ Aegyptū
Syriā: Graeciāq̄ migrasse studiosissias mediciae artis in portētū vsq̄
natōes nemo est q̄ nesciat. Hñt inq̄ ne idoneos ēē oēs testionijs putes
hoc pleriq̄ graecoꝝ scriptores p̄p̄iū si diligētius p̄sideres. Si Aristo
telis terciū de poetica librū. Si Laertiū Biogenē. Si Cesariēsez Eu
sebiū legeris in eo p̄fertiz libro q̄ de euāgelica p̄paratione inscribit. Si
Clemētis Alexādrini Stromatū sextū. Si Liceronē ⁊ hūc nostz Plī
nium multosq̄ alios inspexeris: vt non modo verba aut sententias: sed
⁊ integra p̄iorum volumina sibi adscribāt. Et vtrius illa fuerint quae
leguntur apud Hammonez inueniri posse ridens in quibusdam scribat
Strabo. Suppressis vero auctoribus expilent furentq̄: quod ipsi ling/
uae freti volubilitate ⁊ gloriae cupiditate correpti suis inferant libris:
Vel si id salua rate non possint: Tum contradicendi studio aduersus
eos qui scripsere ingeniorum suoz aciem volucresq̄ linguas exercēt:
Ita sit vt pugnae semper contētionēsq̄ coorziātur ⁊ dogmatū varietas.
Tanta quoq̄ cū in phyzicis: tum in medicina: tum in historijs: tum in
diuinis disciplinisq̄ omnibus discrepantia vt nullos duos vnq̄naz con
cinentes inuenias nisi quos necessitas aut furtū pares ferit: Quin etiā
hūc ipm̄ Balenū a quo oīs mediciae artis sapia post Hippocratē mana/
re videt. Cuiusq̄ Ledicenus hic nī vel in hoc solo aemulator est. Vix
vspiā leges nō latrantē: nō mordentē: nō lancinātez: nūc p̄iscos: nunc
sui t̄pis medicos plurimūq̄ sibi semp arrogantē. Haec iō a me dcā sūt
vt intelligas grauioribus longe testionijs pulsandā fuisse Plinij roma
ni hōis auctoritatem: non graeco vno vel altero teste: cuius ancipitez
fidem aequus non recipiat iudex. Non eniz id agimus vt Diosco/
riden Balenum ve magnos certe (vt diximus) viros ⁊ vitae utilissi/
mos ex his accusare dānare ve sit anim⁹. aut p̄pensatōis recusare iudi
ciū. Neq̄ enī bono viro cōuenire arbitramur corū doctrinā carpere q̄
vt posteris prodesse laborauerunt. Neq̄ nostri instituti est: qui ideo

aduersus calumniatorē scribimus vt quantū per nos fieri potest tantos auctores Pliniūq; ab iniuria vindicemus.

Sed vt sciamus eos quoq; hoīes fuisse: qui vt Fabius inq; et labant aliquādo et oneri cedunt: et indulgent ingenioꝝ suoꝝ voluptati: nō nunquā fatigant: nec semp intēdunt animū: vt Demosthenem non semper aures implere scribat Cicero. et dormire quādoq; Homerū quāuis bonū canat Horatius. Etq; ideo non cuiusuis hominis iudicio: testimonio lacerandū fuisse Pliniū: qui et ipse homo cū fuerit impeti vrgeri ve ab homine non debuit: sed experimenti vt rationisve maiestate conuinci.

Singula Leonicenae accusatōnis capita discutiūtur:
Ac primū de eo quod Plinium nominum vicinitate
errasse Leoniceus calumniatur. Caput secundum.

nunc Tunc quoniam ita constituimus rem ipsam cōminus ag/
grediamur: atq; hominis importunitatē qua Plinium
praecipiti magis q̄ perpenso iudicio infectatus est aperi/
amus. Sed omnia quaecūq; dixerō diligentius obsecro:
atq; etiā minutissima cōsiderētur. Conabor etenim diluci/
de quantū fieri potest membratim singula atq; ex ordine enarrare. Et
quae Leoniceus ipse in aceruum confusa quadaꝫ mixtione compegit:
Ego ita digeram: vt non minus indigne atq; inhumane q̄ frigide in/
eruditeq; pulsātū ab eo Pliniū intelligere omnes facile possint.

Ac primū quideꝫ ita exorsus est Nicolaus: vt Pliniū vicinitate no/
minū deceptū in enarrādis medicaminibus quibusdam errasse dicat:
veluti Prasio: Prasio: Hormino: Galote: Stachy: Leucographide:
Polio: Tripolio. Heraclio papauē. Empetro. Hettōica. Parthēio
Beinde quod non nominū modo. sed rerū etiā similitudinez parum
discreuisset. ideo in quibusdā pariter errasse vt Cyclamino. Heli otro/
pio. Pentaphyllo. Aldarca. Rubrica. Lemnia. Lillio.

Tercio q̄ easdem haerbas pro nominū varietate putauerit esse diuer/
sas. vt in Istide. Schio. Cētunculo. Lagine. Arctio. Lamedaphne
Oxymyr sine. Lolio. Auena. Har do celtica. Silaoq; mōstrare nitif.

Prassu prassu

Postremo quod vulgarem opinionem falsamque sequutus in quibusdā Plinius videatur: vel solo Cinnabaris taxat exemplo: currensque deinceps per vniuersas illam suam descriptionem non absimilis furenti: nunc Plinium ipsius: nunc Amicennam: sepe Serapionem: nunc hos: nunc percutit illos: Ac nisi Hippocratis vinculis alligetur: futurum aliquā ut exasse insaniat. Sed nos ad singula a prioribus orationes reuertamur.

De Prasio et Prasio.

Prasium graece esse quod nos Asarrubium: Prasum vero quod porrum dicimus. primum Leoniceus edocuit: Didicit (ut opinor): et ipse boni cuiusdam viri poeticam medicinam in qua ita scriptum est.

Folia Asarrubij sunt prasia prasaeque porri. Quae quoniam Plinius distinguere nesciuerit: Horminum: Galoten: Stachyn porri folijs non Asarrubij (ut oportuit) constare dixit: Tū tres illos testes qui unus sunt quod supra docuimus Dioscoriden Galenū Paulū opinio suae ad stipulantes citat. Aetat Hadrianus impator hijs testibus fidem adhiberi qui unū eundemque sermonē (ut de compacto) afferūt. Verū ipse neque errasse Plinium patiar qui Asarrubium graece prasium dici. xx. libro Et porrum prasum. vij. et xx. aperte monstrauerit. Neque Dioscoriden crediderim. Sed hunc ipsum Pliniam mastigen: qui ideo Dioscoriden Asarrubium intellexisse opinatus est quod ipse quae nam illae herbae sint nesciat: placetque hominis inscitiae potius vel codicis vitio quam Dioscoridis adscribere.

Ita enim a Leonicino nostro fieri oportuit cum Plinium emendaturus videretur. Non quā haerbam Plinius pinxisset negare esse illam: sed quae qualisque illa nunc sit docere. Non quid vnaqueque res non sit, quod de deo dici solet: sed quid ea sit dicere. Non destruere sed adstruere. Non ex Dioscoridis sententia in re non manifesta Plinium euertere. (pariter enim et Dioscorides potest Plinij auctoritate superari: sed vltimae ratione vel rei ipsius euidencia. Nihil minus philosophi est ut diximus quam aliquid sine ratione dicere. In haerbis quoque designandis non scribentis auctoritas: non Leonici censura: sed vis et figura et res ipsa consideranda sunt: palamque exhibendum quicquid id est medicamentum de quo disputat. Quod si ignores: neque enim scire omnia mortalium est): salua apud nos scribentis auctoritas sit et humane potius ignorantiam nostram fateamur quam errasse alterutrum impudentem iudicem. Sic nos quoque de hijs (quoad fieri poterit)

primumq; de Hormino transigemus.

De Hormino.

Horminū quae et geminalis latine dicitur frumenti genus esse: Et inter frumenta cōnumerari: Theophrastus plantar. viij.^o Plinius vero naturalis historiae .xviii.^o aperte indicant: Nam frumenta ex satis tēpore diuidi Theophrastus sequitur Plinius inquit: Tūc hyberna facit: ut triticū far: hordeum: Aetliua vero frumēta pannicum Atiliū Horminū Valenus quoq; alimentorum primo: quando Horminū in pollinem redigi affirmat inter frumenta posuisse videtur: Verū frumentacea omnia harū dīneo folio constare tam Plinius q̄ eodem loco Theophrastus de frumentorum et leguminum differentiis differens scribit: Plinius horminum porri folijs constare dixit: Verum ergo harundineis folijs similis habet folium: porrum ne an marrubiū: Jam si ratione certandū est (ubi res ipsa non exhibetur). Horminū inter frumēta est: Frumenta harū dīneo folio constāt porrū harundini similis habet foliū Qui ergo Horminū porro similia hēre folia dixit: videra certe enūciat: q̄ qui Marrubio cui nulla prius cū harundine cognatio: Pari similitudine quoq; plinius (ut est in tradendis herbarū notitiōibus acutus ac diligens) In Oriza vsus est: Oriza etenim et ipsum frumētū genus est: Quod rizum vulgo dicimus nulli ignotum: Hanc .xviii.^o describens Plinius porro similia habere folia dixit: Nulla alia rōne: q̄ qua Horminū quoq; porri folijs constare scripsit: Porracei enī folij ad harundinaceū (quo frumēta iisdē censentur auctoribus): nulla aptior est portio: Adde quod Horminū Plinius Theophrastusq; Pannico et Atilio aetliū frumētis adnumerant: At si milij pannici ve folia describēda sunt: nulli haerbae magis q̄ porri foliorū pingentur exemplo: Sic hormini quoq; folia pannico multoq; cōnumerata: porri folijs nō Marrubij (quo nihil in frumētaceis figuris ineptius (effigiari oportet): Haec de hormino rationes sequitur rei ipsius eidentiam scripsi: Quae si Nicolaus penitus inspexisset: Nec notissimi frumētū. Plinio nec prasilij graeci vocabuli ignorationes obieciisset:

omiza .i.
Ripa

De Balote.

In Balote vero describenda: quid est quod prasilij et prasi vicinitate errante Plinius credamus: quē quae vera Balote esset (ut quae plurima

ole: l. xxvii. ballote alio nomine porri mēu qui vocat herba fructifera an
gulosi caules mēu hysan folijs uentris mēu rōne quā porri et mēu rōne
quā ole mēu: comenū p. errat dicit ballotes nō prasilio melano. p. porri
mēu s. prasilio melano. i. marrubij mēu qui scribat herba: id nō latini libe
rūy cal. s. q̄ et cōpōse. q̄ quē p. prasilio nō prasilio legi. cor. porri i. marrubij
comenū et p. ballote nō porro s. marrubij similis. q̄ p. mēu s. p. i. ad

ubiq; nascatur ignorasse non nisi ignoratissimus crederet: Qui libro.
xx. Marrubium inquit graeci prasion vocant: et ex Lascioris magistri
sui sententia. Marrubium etiam Marrubij generis esse scribit: ut sciamus etiam
Marrubium nigrum dicere potuisse: sicut porrum nigrum dixit cum de
balote ageret. Baloten inquit Plinius graeci porrum nigrum vocant: fo-
liis maioribus quam porri. Et dicit: Et vestientibus et graue olenibus canis
moribus efficacem: in nullo Marrubij genere folia vestiunt. Et in por-
ro: Allio: Marrubine vestiunt. maiora inquit sunt quam porri: magna esse por-
ri folia non ignorabat Plinius: Ideo maiora adiecit: graueolentiam
in nullo marrubij genere (nisi manu teratur) esse certum est. Ea quoque ge-
nera si terantur: non graueolentia: sed acrem neque iniucundum in se habi-
rotonum atque absinthii odorem reddunt. In porro nigro recte graueo-
lentia dixeris: quippe quod fetidum graue et capiti noxium odorem referat.
Atque ideo in medicamentis non estur: sed apponitur: quod contra in mar-
rubij generibus euenit: Sed quae sunt oculis commissa fidelibus: nonne
mouere plus solent: Plena Balote sunt prata atque in montium praecipue
radicibus isdem quibus describitur signis: porri foliis grandibus ni-
gris maculosis. unde ego Baloten dictam exiunem. Eam latinorum
quidam vlceraria: rustici porrum caninum vocant (ex eo quod putat) dictam
quod canis moribus aduersus: nec tam haerbae similis quam potellia non
men referat. Quid autem Dioscorides quique eorum sequuntur crediderint:
Nicolaus viderit. Hos Plinium Romano ista petentem iudicio: recte
ipsam audiamus: Quamquam et Dioscorides quidem cum multa balotes no-
mina enumeret: inter quae et Marrubium nigrum est: et magnum marrubium
et Isthionis sanguis. Alios tamen Lynosprason dicere Baloten affirmat
quod aliud nihil quam caninum porrum significat. ipsumque nomen ad ru-
sticam simplicitatem manasse iam diximus.

De Stachy.

Stachyn quae tandem sit ignorare me fateor: pari quoque vel certe
maiori ignorantia versari Leoniceum arbitror. quippe qui et Stachyn
ipsam ignoret: et viuis. i. iotae momento Plinium credat errasse: nec pli-
nij verba mentemque consideret. Scripserat. xx. volumine Plinius
Marrubium a graecis prasion vocari. et nigrum Marrubij genus
inueniri. Notiusque illud dixerat quae ut indicandum esset.

Leucographis

ampeloprasu
vulgum porru
porro stachys

At. iij.º. 2. xx.º. libro. Cum Ampeloprasum hoc est vitigneu porru : (qđ nos vulgo porrastellu vocamus) porri folijs cōstare dixisset : continuo adnectens subiecit. Ea quoq; quae stachys dicit porri similitudinem habet: longioribus folijs pluribusq;. Stachys quoq; inqt Plinius vt Ampeloprasus porri similitudinē hz longioribus folijs. Si graeci prasio idest Barrubio similē stachyn dixissent. Tūc exploratissimū habuisset se Plinius Barrubiū referat quod folijs paruis 2 obrotūdis cōstet. Nec illam Ampelopraso sociasset: nec longioribus folijs constare dixisset. Tūc enī errasse Pliniū credibile aliquādo fuisse: si stachyn vt ampeloprasum porro non cōparasset vel simpliciter porro similem dixisset. Verū quādo porracee herbe Stachyn adnumerat 2 lōgioza illi folia q̄ porro facit. Quis iā dubitet non errasse Pliniū in haerbae similitudine quā comptam habuisset: Porro etenim non Barrubio nulli vt ipse inquit ignoto lōga sunt folia. Accedit q̄ qui octauū Valeni libru de simplicibus medicamētis latinū fecit. Stachyn porro similem esse interpretatus est: Magnū veritatis argumentū. 2 Plinius 2 eum qui Valenū interpretatus est (qualiscūq; ille fuerit) in eandē de Stachy cōuenisse sententiam.

De Leucographide.

Leucographis
37
galactites
Leucogen
sinopitis

xxvii

Leucographida lapidem esse non latuit Pliniū quippe qui volumine. vij.º. 2. xxx.º. secūdaꝝ galatites speciē leucographidē appellauit quoniā lactea esset candidis intercurrētibus venis. Sicut leucogeaꝝ q̄ lacteo colore simplex esset. Sinopiten vero que sanguineis venis distinguereꝝ suasq; vires illis tribuit vt intelligamus plent̄ distinctiusq; aliquāto Pliniū q̄ Bioscoriden de eius lapidis generibus tradidisse Leontinū vero (qua fuit in diligētia) de leucographide lapide scribētē Pliniū nō legisse: atq; ideo in eo calūniando grauius deliquisse: leucographidē quoq; haerbaꝝ esse. vij.º. 2. xx.º. libro scribit Plinius. eiusq; vires aperit. qualis vero illa esset scriptū se non reperisse inquit. In quo quaeſo accusator hic noster errasse Pliniū calūniatur? An q̄ Leucographida lapidem esse ignorauit? Est hunc bellissime vt diximus distinxit: descripsitq;. Nosq; illum 2 pulcherrimū habemus: 2 viro in compabili pico Adradulae 2 Antonio fauētino preſtātissimo philosopho cum haec pderemus ostendimus. An quod qualis esset leucographis herba non reperisse se fassus est? At de eius figura scribentēz aliqueꝝ non

aliquem non vidit: sed easde vires inquit haerbae suae Plinius quas
Dioscorides lapidi tribuit. Quid si errasse Dioscoriden Leonicene di
cerem: qui quae haerba esset lapidē credidit: qua illum ratōe defende
res: aut si hoc non recipis. Nonne cōmunes tam lapidi q̄ haerbae vi
res esse possunt: Jaspis sanguinē sinit: Leucogea lactis abundantiam
facit. Topazius venereq; cohibet: sed eosdem quoq; effectus Syderites
lagine ligus atq; haerbarū praestant plurimae. Sed Dioscorides
inquit *Moroxum* quoq; vocari Leucographiden scripsit. Falsus hoc
quidem: *Moroxum* Galenus fortasse dixerit. *Morochthum* certae
Dioscorides non *moroxū* (et tu puerse retulisti) Sed et hūc *Moroch*
thum lapidem esse non fugit Pliniū: qui hunc vltimi voluminis capite
x. cōmemorat: quē nos quoq; habemus et multis ostendimus in cotis
attritu lacteo sudore manantē: et candidas lineas tam et si porraceā vi
riditate praeferat in pannis ducentes: Et *Morochthum* hūc Leuco
graphiden quoq; dici Dioscorides scripsit: An ideo errasse Plinium
praedicās. quia de Dioscoridis ignoti sibi hominis appellatōibus nō di
uinaverit: An nō satis putasvñ *Morochthi* nomē adduxisse Plini
um: qui Leucographiden et aliū quoq; esse lapidem q̄ *Morochthum*
ostendit. Tam et si quosdā Leucographiden *Galaxiāq;* vocasse illuz
Dioscorides scribat: Praeclara Dialectici philosophi argumēta. Fa
tetur Plinius figurā Leucographidis haerbae non repperisse se: er
go errat accusante Leoniceno: quod ingenue fatef Plinius: quod nō
temere adstruit quod non repperit: quod non diuinavit ergo errat:
Jam vel ex ista argumentorū formula videre possumus: quo hunc ho
minez carpendi libido et nouitatis ostentatio transuersuz ferat. Leuco
graphida ergo et lapidem esse: et haerbā quoq; esse posse Plinio docen
te discamus: vt prafum quoq; et heliotropiū tam haerbas q̄ eiusdē no
minis gēmas designāt. *Morochthum* quoq; ideo Leucographiden a
a quibusdā dictū quod cādidās ducat lineas viridis ipse cuz sit. *Gal*
latitis vero secundaz speciē ideo Leucographiden dictaz: quod lactea
cum sit candidae illaz inscribant venae. Leonicenū vero qui nec ista pē
savit in legendo Plinio hebetiorem fuisse noscamus.

De polio et tripolio.

Polium suauissimaz haerbaz *Busaco* et *Hesiodo* auctoribus qualis
esset quibusue polleret viribus: luculenter (vt omnia) descripsit Plini⁹
b i

Moroxum
Morochthum

Miraculum addens iisdem tradentib' auctoribus: quod ter die colo-
rem mutet. Tripolij vero rationē figura potestate soloq; diuersa suo
loco pariter assignauit: Accusator hic noster: omnia fere verbū ex ver-
bo quae de Polio dixit transtulisse ex Dioscoride Pliniū refert. verū
in hoc errasse: quod Tripolij miraculū Polio adscripserit: contra
quā Dioscorides fecerit. Simul quod tripolij radicem dari epaticis
in farre coctā pdiderit: qđ apud nullū inq; grauioris auctoritatis me-
dicū legit. Jam et ex his quoq; nō transtulisse ex Dioscoride Pliniū
satis constat. Verū age Nicolae effare obsecro: ne nostra fluctuet ora-
tio: saepiusue idem repetēdum sit: Aut Dioscoriden nō legit Plinius
(quod supra docuimus) Et nihil est qđ tanto viro imputes. Si Au-
saeo Hesiodo Theophrasto totq; illis auctorib' plus: minus: cōtra ve-
scribat qđ Dioscorides dixerit. Aut vidit quidez (vt tu autumas) Sz
nec Dioscoriden p omnia sequi illi visum est. Et non video cur soli Di-
oscoridi credendūz magis censeas: qđ Plinio tot tantorūq; virorū au-
ctoritate subnixo: quēq; verisimile ē in eo tantū a Dioscoride dissensisse
In quo vel ratōe vel experiētia vel grauioris viri auctoritate p motus:
melius aliquid aut verius inuenisse putauerit. Non possumus nūc viri-
us haerbae Polij Tripolij ve quae tandem illa sit videre miraculum.
Neq; enī aut regio aut tempus patitur. Sed quis apertam calumniaz
tuam non videat: qui ideo errasse Pliniū dicis quod Ausaeo et He-
siodo auctoribus eodem libro duobus in locis de Polio scribat. Con-
tra ea quae solus Dioscorides scripserit: Si Dioscoriden negauero
qua illum ratione quo auctore defendes? Ego Ausaeū Hesiodum
Dioscoridi opponam: Plinium quoq; Dioscoride posteriorem atq;
ideo sapientio: em: qui et Dioscoriden (vt tu credis) et piscos omnes
quos citat viderit. Tum obsecro quale tuum est hoc enthymema:
Non legitur inquis apud aliquem medicū tripolij radicem dari epa-
ticis in farre coctāz: Ergo errauit Plinius qui hoc scripsit. Quid hoc
argum enti est obsecro. Quia tu non legisti. Errauit Plinius: Nonne
potuit a castore suo Plinius hoc didicisse: vel experimento com-
perisse: Nonne ab Hippocrate Herasistrato Chrysippo Praxagora:
Nam Diocle Nam Herophilo: Nam Zieuce Dionysio Metrodo-
roq; haerbarijs: quos tu nunquāz vidisti nec nos habemus: quq; vel
hoc ipso magnā habere Plinio gratiam debeamus (vt vir rarissim'
dicere Picus solet) qđ illos nobis vtcunq; restituit: An nescis opor-

tere eum qui hoc argumentandi genere uti velit: tria primum principia
ponere: legisse se scilicet omnes medicorum libros: Tum vero intellexis-
se: postremo memoria tenuisse: Nam tibi haec adfuerunt omnia quaeso: cum
Plinium in Tripolio errare dixisti: quia tu nunquam apud aliquem medicum legisti:

Et nos qui nec medicinae artis sciam, fitemur: nec graecorum vanita-
tibus addicti tam multa contemnimus: Sed nostrorum quoque et Aethe-
ricorum ingenia et admiramur et colimus: Haec fasque esse et studioso homine
indignum putamus: si oblatum qualemcumque librum vel semel non percur-
rimus: Tripolium ipsius scimus (quando et virentem Venetijs et pictam
vidimus et herbariorum narratione didicimus) communi usu Trifolium
marinum dici: et Turbitellam soldanamque vocari: et ab remedij ipsius
quo agimus facultate ficatellam. Epar enim quodcumque ex eo ficatum vul-
go dici coeptum est: ex quo saginatorum fico suum iocinera gulae procere
laudauerunt. Unde et ficatellam Tripolium quoque nuncupant: quod epa-
ticis (ut Plinius inquit) idest ficato laborantibus afferre praesidium po-
test. Plurima enim in beturiae maritimis nascitur: et eo praesertim lit-
toreo tractu qui a vadis volaterranis ad ostia Tyberina protenditur.
Huic et Jacobus cornetanus medicus singulare volumen dicauit: egre-
giasque eius laudes epaticis cecinit. Quin et perclarus Aluicene enarrator
Beneficentiae consiliorum libro qua parte hydropis remedia colligit: mirabi-
les (ut ipse inquit) esse huius herbae effectus tradit. Et (ut ipsi quo-
que afferam verba) a tota inquit specie confortat epar et ab eo educit aquam
quae duo quasi basis in cura sunt hydropis: Nam tibi videmur graui-
ore aliquem medicum de tripolij viribus Plinio aditipulantem (quod tu ne-
gaueras) inuenisse:

Addis et aliud plane frigidius: Galenum auctorem esse inquit: quod om-
nium viscerum vitij polium auxiliatur. Et hoc quaeso quid argumeti est
Galenus omnibus visceribus auxiliari polium dicit. Plinius omnia ferme vi-
scera singulatim enumerat: quibus polium auxiliatur: in quo igitur arguis: Il-
le genus: Plinius generis species distinxit.

Admiraris praeterea Plinium in tripolio dixisse: visas illas quibusdam eandem
esse quam polium: Atque ex eo coniecis Plinium illorum operum uerbum sequutum fuisse. unde
obsecro noua haec argumentorum ratio: Cum polij tripolijque differentias: no-
men: figura: solo: potestate diuersis locis assignauerit Plinius. quia quosdam du-
as herbas unam putasse dicit (ut omnia quae de illis scripta sunt referat)

b ij

neoterica

*Tripolium
Turbitella
Soldana
ficatellam*

Papauer heraclius

Tu idem credidisse Pliniū arguis: qui iam diuersas esse firmauerat: Quae ista obsecro pcludendi necessitas: Bixerūt quidam. Ergo Plinius qui contrariū scripsit: credidit: Videre iam possum? qua cōtradi cendi libidine Leoniceus feratur: Non argumentū non rationē affert non auctorū numerū: non experiētiā aliquā: quibus errasse Pliniū necesse sit credere: Errasse (vt summam dicam) toto hoc suo libello Pliniū clamat: nullo alio fere argumento q̄ quod a suo Dioscoride (vt ipse pntat) dissentit. Ego contra ideo Dioscoridi fidem adhiben dam non esse cōtendo: quādo a Plinio doctissimo hōie: et romāo: et po steriore: et multis ac magnis auctoritatibus fulto: Solus Dioscoriden dissentire contingat: Plinij quoq; fidei atq; auctoritati: aliud nihil q̄ rationem experimentūve contrarium esse posse.

De papauere eraclio.

Si eam diligentiam Nicolaus noster operazq; inuestigandis haerbarū notionibus differentiisq; impendisset: quā in cumulandis Plinij (vt ip se putat) erroribus adhibuit. Uilius profecto aliquid vitae excogita set: nec se magnorū hominū calumnijs inquinasset: nam duz aliorū erra ta psequitur: in magnos ipse plurimosq; errores incidit: Quod vel ex hoc papauere de quo nunc agimus perspicuū fieri potest: Radiculam graeci Struthion hoc est passerculū vocāt: quod cū haerba: tum flos ipse (tam et si inodorus sit egregie tamē pulcher est passerculorū specie visendus. Heraclius papaueris genus Struthio simile esse: nō taz Dioscorides q̄. ix. plantarū Theophrastus scribit: Plinius qui (vt est videre) si utrūq; scriptorē conferas) vt in plerisq; omnib; sic in papa ueris generibus describendis Theophrastum sequutus plura quoq; et notiora haerbarū signa cōmemorat: quoniā haerbae huius quoq; figu ram non ignoraret. Heraclius papauer inquit: si procul intuearis speci em passerū folijs representat. Est hic noster cōmunis salutis (vt ipse de se inquit) procurator hoc ad Plinij errorem retulit: Probabilius inquiens existimari debere: Haerbam haerbae q̄ aubus folium habere per simile. Sed videam? hōis līaz certe aliquem rerum vero nullūz vsum habentis errorem. Conueniunt quidem Struthion et Heraclio um papauer: non figura modo in his quae diximus: sed et viribus qua daz inter se pportōe notādis. Nā vt Struthion lanis: sic Heraclio lu nis splendorē affert: si pbabile est haerbā haerbae (quod negat nemo)

Cur non et probabiliter a Plinio dicat (ut expressius haerbae signa
 demonstret: et nomis ac similitudinis quasi quandam rationem reddat)
 Heracii folia procul intuitibus speciem passerum representare: Non
 animaduertit in calumnia praecipuus Nicolaus: cui semper noua sunt
 omnia. Adorem hunc Plinii tum haerbariorum omnium esse qui haer-
 bas ipsas compertas habuerunt: atque ideo alijs cognoscendas tradide-
 runt. Non haerbas modo similes: sed et animalia ac surdas interdum
 et diuersissimas prorsus res ad exemplum citasse: quo facilius promp-
 tiorum vestigantis haerbas diligentia fieret. Sic et in siluestris quoque
 papaueris genere cornicularium vnus dicit Theophrastus scribit quod fru-
 ctus inflexi ut cornicula figurant: Sic cum Psyllium describunt flo-
 res caninis capitibus similes pingunt: Cum Echion Vipereis. Cum
 Antirrhini fructum vitulinis naribus: cum Hyosotin murinis auribus:
 Cum Alectorolophon: gallinaceis cristis: Cum Chenopum anserinis
 pedibus: Cum Lagopum leporinis: Cum Hippurin equinae caudae:
 Cum Alopecuron vulpinae: Cum Scorpiuron et Nepa: Cum Poly-
 podium a radice poliporum Cirris simillima nominat: Quin et insectorum
 quoque similitudinem retulerunt: Cum Aspleni folijs Scolopendrarum fi-
 guram assignent: Cum siluestris Sesami seminibus: Ricini fetidissimi
 aialis exemplum: Quid cum Lynobati folia vestigio hominis similia esse di-
 cunt: Cum Ompalocarpi hoc est Aparines semina umbilico: Cum Pele-
 cynam lentis morbum bipenni aut securi: Cum Cretunculus capitibus pe-
 nulay: Cum lonchitidis capitula personae comicae linguam exerenti: Quid
 (quod magis etiam mirere) et cum praefatone pudoris et dicendum est: Nonne
 Orchis haerba virilium testium faciem radice praebet: Lynosorchis vero cani-
 norum: Nun haerba est vulgo nota ad primum veris initium in arvis ac se-
 getibus nascens a cedarijs expetita fabarolam vulgus nuncupat: medi-
 ci sacerdotis testiculorum: cuius radicem praedentem cum testibus colem dixeris:
 Nun Theophrastus plantarum. viij. Semina quaedam ad Betulae spe-
 ciem effigiat: Plinius vero Lynomozion haerbam canini genitalis for-
 mam prae se ferre dixerunt: Et mirabimur Heracium papauer speciem
 passerulorum procul intuitibus representare: Pliniumque illud appositissime
 dixisse: Multum semper artibus licuit in inveniendis explicandis praedendis
 quod rerum viribus ac differentijs: Quid noster hic mussitat Nicolaus: quod
 quoniam nec Struthion nec Heracium nouit: nec similitudines rerum causasque
 b   iij

*Nota qd i basibria non pnt uti illa solutiva qd loquitur auctor qd nec e i sapore
qd e i sapore qualis de e i empro mille fere alia rita epladus se fu*

cōsiderat: ideo errasse Pliniū praedicat qd passerulis folia Heraclij
similia dixerit: nec rationem vllaz experimentūve affert quo conuinci
Plinius erroris possit.

De Empetro.

*Empetru
calasragu*

*Sapeba
basibria
baticula
vampaxu*

*Marinabat
his
Saxifragu
Adyandum*

Empetruz a nostris Calcifraguz vocari refert Plinius calculosqz
frangere: ac non ideo calculos non frangit: quia nullus ex his quos
Nicolaus legit hoc scripserit. Hanc ei haerbae vim esse Plinius di-
cit magnus auctor atqz abunde laudatus: Cuius veram esse sententiā
et experimento compertuz est: et hominū opinione receptuz. Est enim
empetrū (quod noster Leoniceus ignorauit) ea haerba quae aceda-
rijs gratissima nunc habetur: et quam Venetia omnis vna addita
immutata ve littera sampetraz haerbaz vocitat: Basicchiam multi di-
cunt: alij baticulam: picentes ab haerbae ipsius facultate Rumpisa-
rum vocant: folijs ad rhutam ferme accedentibus: verum crassiori-
bus acutioribusqz: Flore semineqz: quae cum Anisi: tum foeniculi
speciem in muscarijs repraesentent: odore iucundo: sapore inter acidū
salsumqz cibi appetentiam prouocante: nasciturqz (vt Plinius quo-
qz docuit) in montibus maritimis fere in saxis: quod toto illo tractu
videre licet: qui inter phanum fortunae garganuzqz tenditur promon-
toriu: Et in Istroz cantibus liburnozqz scopulis vnde plurima
in Venetos deferitur: et satiuā quoqz in Coenobioz hortis non faci-
li cultura seruatur: Certis quoqz rationibus adducimur: vt eam pute-
mus esse quam marinā batin alio in loco Plinius appellauit. Aliud
Empetri genus quod saxifraguz nostri vocāt: nec Pliniū latuit: quip-
pe qui illud libro. xxij. Inter adianti genera posuit ramulis nigro co-
lore virentibus folijs filicis: mire calculos pellens frangensqz: vnde
et nomen. Non quod vmbrosis petris (vt graeci forte putauerunt) pa-
rietuzqz asperginibus nasci illam videamus. Non ergo nominū simili-
tudine deceptus est Plinius qui vtrunqz empetri genus diuerso no-
mine Calcifragum et Saxifraguz prodidit. Sed Nicolaus noster qui
nec Plinij verba pensauit: nec haerbas ipsas (vt accusatorem dece-
bat) agnouit.

De Hetonica.

Pari quoqz imprudentia fertur: cum errasse Pliniuz verisimile si-
bi esse dicit in describenda Hettonica: quod folio non quercus (vt
Dioscorides) sed Lapatbi similem Hettonicam pinxit: quodqz ea pi

ectura Britanicae haerbae ex Dioscoridis sententia) magis conuenire
videre: Sed mirum prorsus: ut indiligens accusator apparuit/ho
mo alioquin haud indoctus: qui Plinii verba nec penset nec referat:
Bettonica inquit Plinius ferratula a nostris vocatur a radice spar/
gēs folia fere lapathi ferrata: Quis lapathūz ipz Bettonicāqz agno
scens (nemo eum vnus est qui ambas non nozīt) nō graphice descri
ptam a Plinio Bettonicā dicat: cum ferratulam vocari: et folia fere
Lapathi et ferrata habere illam videat: meliusqz aliquāto q̄ quercus
similitudine a Dioscoride designatā: Cū folio quercus non ipa Bet/
tonica (a quercu prorsus dissimilis) sed trixago magis et Hierabota
ne describantur: Non ergo Lapathi folia simpliciter dixit Plinius
sed ferrata adiecit (quod subticuit aut dissimulauit Nicolaus) Cum
in Britanicae descriptiōe notissimae haerbae folia nigra oblongaqz
eodem libro dixisse satis esse putauerit: nec ferrata adiecit: qm̄ incisu/
ris illis quibus bettonica distincta nō sint. Quid autē aut frigidū aut
iniquius dici pōt q̄ iō errasse Pliniū dicere. qz Dioscoridis vba simi
litudinesqz in pingēdis haerbis nō vsurpauerit: s; signa alia et q̄ aptio
ra videbant adhibuit:

bettonica
serratula

De Parthenio.

In explicādis p̄terea Plinii d̄ parthēio (ut ipse putat) erroribz: in
magno Leonice^o errores icidit: ut ex herbarū ipaz descriptiōibz dif
ferētisqz cognoscere l; quas intellexisse distinxisseqz pliniū Leonice^o
do p̄fuisse p̄ illaz ignoratōz itelligem^o. De ijs igit sic agem^o. Tres
haerbas parthenij noīe nūcupatas. xxi^o. et xxiij^o: volumie scribit Pli
nius (Nā d̄ quarta q̄ mercurialis ē fmo nūc nobis nō est) Hisqz oibz
suas qbus polleret vires adscripsit. Ex eoz (ut est videre) snia quos
tā mltos enūerat. Prima q̄ Partheniū Leucāthis Chamnac^o qz a
graecis: a nris et Celso pelecynū Auralisqz vocet^o. In horoz sepi
b^o nascēs: flore albo: odore mali: sapore amaro. Alterā q̄ helxine et sy
derites et perdicū ab aue cognōiat: folia habēs mxtae silitudinis plā
tagini et marrubio cauliculos densos leuiter rubentes: semina in capi
tibz lapaceis adherentia vestibus: vnde helxinem dictam volunt. Ter
ciam quae itidem et perdicium et astericum: a nostris vero haerba vr/
ceolaris dicitur: folio similis ocimo nigrior tantum in tegulis parieti
nisqz nascens. Has Parthenij differentias si Leonice^o cognouiss;

Leucāthis
Chamnac
pelecynū
helxine
syderites
perdicū
Astericum
herba vrceolar.

b iij

Simulq; et diligentius Celsus: et dilucide ista scribentē Pliniū: et suū illum Dioscoriden inspexisset: non temere adeo obstrepuisse: quod ut plene itelligere possint studiosi: ego eas quae sint aperiā: disceptādoq; proponam ijs locū faciens qui veriora cōtulerint.

Leucanthemū

Muralū.

plecynū

gesemniū
Amaracū

cauta

et Rndvi diuaf
amaracū

Prima quidem et a floris candore leucanthemū: et a fruticum cespitiq; densitate Chamnacus nomen accepit. Eadem a Celso (in his forte libris quos de agricultura scripsisse illum constat) siue ab odoris suauitate: siue q; vnguentis flos aptissime cōueniret: Muralium dicta est quasi Myralium. y. psylon in. v. nostrū verso: quod veteres (ut in Burrha: Burena: et Bure frequētissime vsurparunt: et familiare esse latinis scribit Cicero: Plecynus idem ex eo cognominasse videtur: quod frutex ipse odoris suauitate ad se pelliciat. Siue quod (ut Plecynus quoq; haerba quae in segetibus nascitur) adminiculo indigens hortorū sepibus subrepat: quod nostro quoq; aeuo fieri hominū videmus industria. Hanc nos vulgo gensemniū vocamus flore albo: odore mali: sapore amaro. Haec ē illa Partheniū q; rectius fortasse Amaracū dixere quidam: quae sub ipsa quiescentē Aschanium floribus et dulci aspirans complectit vmbra. Unde laudatur illud in Co/ insula quondam conficere vnguentū quod Amaracinū Sampsinuzq; dicebat. vnde forte in gensemini vocabulum vulgus deflexit: ut non aliud fruticis vel haerbe genus intellexisse illos apud Dioscoriden putem qui Partheniū Amaracū dixerūt. Alioq; si ea Dioscoridi partheniū est quā cautā vocare Thescos tradit: quo pacto tā breuis haerbae vmbra cōplexū puerum dulciq; scripsisset insignis vates: Cum Cautā ipsaz nec vmbrae ob breuitatē idoneā: nec odoris vnguenti ve oblectamēto ob floz graueolentiā esse plane oēs intelligāt. Abelius de eodē Dioscoride auctore et Chamemelū et Anthemida quosdam vocasse illā quae Cauta dicit fortasse q; putet. Cū inter chamaemeli spēs quas esse tres pdidit collocef: Quas etenim quae nūc etiam caetae et vulgo Lotae dicant haerbas nouim?: vnā q; sana cognominetur et a quibusdam millefoliū non recte dicat: nos leucanthemū Plinio dictā. xxj. volumie credim? habrotono odore similē et flore albo folio saz suspiriosis vtilē. Alterā chamaemelo similiorē quae ab odoris fetiditate putidae cognomentū serat: Potuit et Dioscoridis partheniuz millefoliū hoc esse: si nō illi coriandri folia adscripsisset.

At secūda partheniū ijsdez qbus a Plinio pingit signis plurima in-
spicit in aruis stipulisqz nascēs: folijs fere mercurialis cui? semē aspe-
rū nigrūqz per dices appetāt. Eaz qñ semia inambulantū vestibis be-
reāt: vt graecoꝝ qdam helxinem dictā voluerūt: Romāi haerbā lapa-
riā: sic vulgus quoqz p haec tpa rapellaz nūcupat quasi a rapiendo
rapellaz dicas. Tercia vero est ea quā ex eo q folia caudiculis stellae
instar circūherentia hēat: astericūz dicif: Et q ipsa rapaci quadaꝝ la-
nugine haerere vestibis possit a Bioscoride dicta helxine videtur.
Quod dō tergēdis vrceolis vitreisqz vasis experimēto sit efficax a pli-
nio vrceolaris a nobis vulgo quoqz vitriolūz dicif. Quod dō muris
parietibusqz nascat a Lelso Muralis. ii.º de medicina libro: A nri
tempis medicis recte parietaria dicif. Meneruae sacra atqz iō Par-
theniū dicta quod eam dea Somno monstrauerit.

Vides vt in nullo deceptus Plinius (si qui illū legūt intelligant)
ab errore vindicetur: Vides iam cōuoluuli huius nri māifestā calum-
niam: vt sese suo cū Bioscoride velut in pampino contorqueat: Qui
suā Partheniū z chamaemelū vocet: z solisequiū z millefoliū vocari
a romāis affirmet: quib? qdem appellatōibus absurdus nihil dici po-
test apud eos etiā qui vel mediocriter haerbariā attigerūt: qui z pro-
pria illa esse diuersissimaz prsus a Parthenio haerbarū noia nō igno-
rant: Et Leonicens in pzo qdem parthenij genere pro Pelecyno
(quod veteres z impressi habēt codices) perdiciū scribit. In tercio
p murali muraliū ponit. Et qd de murali in. iij.º de medicina libro Lel-
sus scribit. Hic de muralio in. iij.º scribere illuz imprudēter affirmat.
Zum p Leucanthe candidi floris haerba. (Vñ z nomē) Lotā nescio
quā (Lautam vt arbitroz Bioscoridis vertens) autumat: Non albo
floze sed luteo cādidis foliusculis coronato: nō odore mali sed habro-
toni (vt Plinius) vel insuauī ac tristi: si eā que putida cognominatur
intelligit: vt iā qd Plinio primº obijecerat in Nicolaū ipm vehemen-
tiusqz aliquāto retorqueri possit: qui nō hominū mō z rez similitudine
sz graece quoqz eruditōis opiniōe dcept? pluria intempani effudit.

De eo quod similitudine reruz deceptū Plini-
niū Leonicens insimulat. Caput tertium.

herba lapparia
grappella
astericu
helxine
herba uolans
vitriolu
muralis
parietaria

Cyclame

Satis (vt arbitror) eruditis auribus satisfacere potuim⁹: cū nō cō
lumiā mō Leōiceni d Plinio refellimus. in qbus noīm similitudine
deceptuz errasse Pliniū dixit: sz accusatoris quoqz errata patefecim⁹
nūc de eo differamus oportet: Inquo rerū similitudo, vt ipe inqt Plī
niū in errorem induxit: ac p̄mū de Cyclamio ex ordine verba faciam⁹.

De Cyclamino.

Cyclamini haerbae quā nūc porciniū panem vulgus mediciqz vo/
cāt tria genera: Aristolochiae vero quatuor aptissime scribit pingitqz
Plinius: At hic noster accusator Cyclamini radicem dicit ideo
existimasse Pliniū videt Aristolochiae rotunde radicem esse: qm̄ ra/
dici Aristolochiae vim necandi pisces adscripsit. Huius rei argumen/
tū hoc affert. quod ipse (inquit) a viris grauissimis accepit: ideoz nostro
aetuo fieri: non Aristolochiae radice sed cyclamini. Mōne praeclaro
vsus videt aduersus Pliniū Leoniceus vel testimonio vel syllogis/
mo: Quia audiui inqt Nicola⁹ Leoniceus Cyclamini radice pisces
necari fallit Plini⁹: etiā cū vidisse se dicat (q aristolochiae radice pi/
sces necari tradidit: O inexcusabilem calumniam: quia cyclami/
ni radix hoc facit: aristolochiae non facit. Quia de Cyclamini radice
ab ignotis Nicola⁹ accepit: Plini⁹ p̄prio testimonio de Aristolochia
mētis: En p̄clari dialectici argumēta: qm̄ tubere frae (idest prie Cy/
clamini radice) sit vt pisces necent: Malo frae hoc est Aristolochiae
rotundae radice fieri nō pōt. fallit Plini⁹ q id vidisse se scribit: Non
fallit Nicola⁹ q audisse se dicit: At Plini⁹ inqt: radicē Cyclamini id
ēt efficere scribit. Vex id qdez Leōicene: sz terciā Cyclamini cog/
noie chamaecissi cui⁹ nō rotūda sz sparsa sit radix: vt tādez agnoscas
sine mēte te dīe: qd de rapo fre audisse te psuadet conaris: An caccū
aut mēdacez fuisse Pliniū putas Nicola⁹ cū cāpanos piscatores ma/
loterrae calcē miscere piscesqz necare vidisse se scribit: Hū impossibile
qddaz aut supra fidez dixisse tibi visus ē Plinius: Sz ⁊ Lithymaluz
cognoie Corymbiten libro. vi. ⁊. xx. Et lactucā caprinā libro. xx.
eosdē p̄stare in necandis piscib⁹ effect⁹. Idē ipe Plini⁹ tradit. Verba/
asco haerba tā fluuiales qz lacustres pisces interim. Et marinos etiāz
a phoenicibus hoc mō capi. vii. historie animaluz Aristoteles scribit.
Nos quoqz experimēto visuz didicim⁹. Et cucumerē asininuz: ⁊ viri/
dia nucuz putamiā contusa idem efficere posse. Quā ergo ⁊ Cyclami/
no ⁊ Corymbite ⁊ lactuca caprina ⁊ verbasco ⁊ cucumere asinino ⁊

Cyclame
hami pōcinus

chamaecissos

iuglādiuz corticibus pisces necant. Errat Plini⁹ qui Aristolochiae
radice necari dixit: Nun tibi carneadea ista vident Aristotelice ve de
monstratōes: qbus inexpugnabile vez necessario sequat: Tuz co nclu
dens pgis atq; in hūc modū dicis. Aut igif fatēduz ē duas esse radi
ces q eosdez p̄sent effectūs. Aut illud dicēduz erit Cyclaminū rotun
de radices quartū esse Aristolochiae gen⁹: Vñ ista obsecro fatendi di
cēdiq; necessitas Nicolae: Primū qdez non duas mō haerbas quae
pisces necent: sed sex adduximus: multasq; alias idez efficere posse nō
dubitam⁹. Nun grande aut miranduz quiddaz putes: si due plures ve
haerbae idez possint: Beinde q; Cyclaminus pisces necat Aristolo
chiae genus erit quartū: Et quintū dixisses: Aristolochiae enī gene
ra quatuor Plini⁹ enumerat: Pari ergo ratōe Corymbites Luthy
malus: et lactuca caprina et verbascum et cucumer asinin⁹ et iuglandiū
cortices: q; pisces necant inter Aristolochie genera reponētur: quasi
vnū effectū nō nisi vnus haerbae genus p̄stare possit: quod nec Ani
culae quidez dicerēt aut empiricorū qsq; a. Et de Aristolochia quod
pisces necet a nullo inquis auctore scriptū repitur. Legisti ne omnes
auctores Leonicene: Nonne ego te in Tripolio monui oportere eum
qui ita arguat legisse intellexisse et mēoria tenuisse oēs qui vnq; scrip
serūt auctores: quo argumēti h⁹ formula et rō constare possit: Sz non
ne omnibus auctoribus rei ipsius euidentia potior: Hāc radicē etiam
nū campani meluz terragnū hoc est malū terre vulgo dicūt: et in pisca
tu passim adhibēt. Quod vir illustris acerrimiq; iudicij Sigismūsus
Estensis frater tuus dux inclyte (cuz haec pderemus nobis retulit.
Et quae nam ista peruicacia: quae frontis duricies: quae impudentia
est: A nullo auctore scriptū inquis cuz Plini⁹ scribat: Et q; nullū id
scribentēz rēppisti qm paucos legissti. iō Plinio qui se vidisse affirmat
credenduz nō est: qui tibi te audisse dicēti credi putas: Cui ego in his
qdem q̄uis iurato metuā cōcedere testi: Infelicē Pliniuz: O cassa
lraz studia. O vanos integerrimi viri labores lucubratōesq; miseras:
En post annos mille et quadringētos sophistes vn⁹ in hoc tādez vae
sanie genus prorupit et nō errasse modo rez vel nominuz similitudine
dceptū (q̄b et hōis erat: sz et mētū quoq; Pliniū insinuet: quia id vi
disse se affirmat: quod Nicolaus Leonicensis a nullo scriptum reppe
rit. Non ergo de Plinij doctrina: sed fide nunc agitur: Praeclare
me berce cum studijs actum: piget pudetq; aduersus hunc hominem

melu terragnū

heliotropium

verbis agere qui non iam vbis (vt Aristoteles inqt) sz poena indiget
Nam vel hoc solo boiem intelligere possumus: qui etiā graecissans ad
didit(vt obiter z sua quoq; pensem?) Cyclamini radicē rapuz terrae
vocari . Ex Dioscoridis magis sententia q̄ Plinij auctoritate latini
homis z tuber terre vocātis: Quasi z hortense rapuz non terre olus
sit: sed aquae. Sola vero Cyclaminus rapū terrae vocari debeat. Qu
nō Cyclaminū (vt Celsus Pliniusq; latini boies z a graecis ducta
ratio postulat) Sed Cyclamen pclarus litterator enūciat : sed minu/
tias istas persequi operepreciū fortasse non est : Hunc ad reliqua per/
gamus: deq; Intybis z Heliotropo differamus.

De Heliotropio.

In Heliotropij descriptōe nō errasse Pliniū intelligat quicūq; p
penso iudicio aequus rerū existimator aduertet animo Pliniū ipsum
intybacei generis Heliotropijq; notissimaz haerbaz species figuraz/
q; primū descripsisse: tum etiā vim facultatēq; illarūz adijecisse: Neq;
verisimile esse eruditissimū hominez in his quae graphice adeo adno/
tasset. Uno verbo lapsuz clarissimaz haerbaz noticiā cōfudisse. Qua
pp codicis (vt opinor) vitio potius q̄ tanti viri auctoritati vnus ver/
bi adscribemus erratū. Diligentius igitur oro ista cōsiderent: differē/
tiasq; notemus.

Intybus nec ex lactucineo genere n̄ ex alio dici pōt. Nam omnia
hui⁹ genera ita lactucae cognata ēē vident vt vnū ex alio nasci videat
posteriore sp p rataaliq; rōez d̄crescēte lactucāq; in aliq; referēt. Et
Intyb⁹ olus q̄dez est ptiz hortēse ptiz (vt Theophrast⁹ inqt) Aruēse
hortēse dico quod satiuū est: aruense quod spōtaneū syluestre q; dicif
Satiuū Intybi gen⁹ seris dicif: syluestre vero erraticū. Seridis aut
idest satiuū Intybi due sunt spēs: quaz vna vt ipm genus satiuū dicif:
syluestris vero altera: tamen vtraq; hortensis sit. Satiua seris idest
satiuus hortensis Intybus lactucae simillima est: candidior latiore fo/
lio q̄ syluestris: caule crassiori cui floz caliculi p internodia ferme hae/
reant (vt in pulegio solet) ab his internodijs ramusculi pdeunt . In
qbus ēt flores cerulei nascunt q z celerrie marcescūt: Haec cibus gra/
ta ē sapore fere lactuceo atq; int hyberna olera deputat. Syluestris d̄o
seris idest syluestris hortensis Intybus medicacior: aestiuūq; olus ē
angustiori lōgiori q; pstat folio q̄ lactuca vel satiuū seris color nigrior

Intybus
seris
syluestris
erraticū
satiua
syluestris
lactuca
pulegium
hyberna
medicacior
aestiuū
nigrior

Huius etiam caulis unus: et qui in sublimem ferat ramosque late spargat: atque ex ipsis ramis cauliculos Acedariis non ingratos. Et ex ipsis geniculis unde cauliculi prodeunt folia acutiora quam quae a radice proficiunt. Flos vero ceruleus sativae non absimilis: sapor ad amaritudinem vergens in quo quidem apertissime differunt. Cum et amaris intyba sibus Virgilius quoque perdiderit. Haec est laudata illa herba cuius in medicina nostro acuo frequens est usus: quamque vulgus nunc medicis omnes endiviam vocant: quasi paululum deflectens intybiam dixeris. Erratici quoque hoc est Bruensis silvestrisque Intybi duae sunt species. Una quam ambubelia Celsus et quidam dixerunt. Vel eo dicta quod ad solem ambire videatur quasi Ambubelia dixeris: (tam et si prae in Plinianis codicibus ambugia legat) Aegyptij Lichorion: et Torpenti grata palato Lichorea a Columella dicta: Silvestri Seridi similior amaraque est. Et ipsa notior quam ut describi oporteat. Hanc quoniam magni in medicina usus sit Ex Graecis alij ab extrema utilitate Chreston quidam Pancration quasi omnipotentem cognominaverunt. Vulgus quoque pro loco varietate Lichoream Radiculam: porcinum grunium: sponsam solis vocant. Et quoniam ipsa Lichoreum florem noctu claudat: solemque sequatur a plerisque et medicis etiam Heliotropium non modo dicta sed credita. Altera erratici arvensis Sylvestrisque Intybi species Seridi similior Crispae vel lactucae (vnde et propter ceteris nomen) Amara quidem (nisi senescens non est. Laude folijsque interdum rubentibus crispis: flore in pappum desinente: cuius folia radicesque coctae crudaeque edunt coenis grate. vnde et nomen Bipniodes Patavini lactinum Crispum picentes: nos Licerbitam dicimus. Quatuor haec Intybi genera Dioscoride Plinio Sylvarico atque herbarijs tradita (quantum potui) expressimus. Illud addendum videtur ne quid forte ex nominis varietate dubitationis subrepat Intybum apud multos Intubum scribi: eandem tamen herbam significari. Sed Graecum illud. Ypsyllon: nos in. v. nostrum vertere interdum consuevimus: ut cum de Parthenio ageremus a nobis dictum est. Utrumque igitur tamen intybus quam intybus rectissime dicitur.

Est quae Graeco nomine Heliotropium: Latino solaris verrucariaque a quibusdam dicta est: vulgo girasolis: Ab radice statim ramosa assurgit: atque ab radice florere incipit. Huius quoque duo sunt genera Heliostrophiū Tricoccūque Heliostraphio latiora quam ocimo folia ad malum fere

Endivia

ambuberia

ambubelia

ambugia

Cycoreū

Chreston

Pancration

Radiculam

porcinum grunium

sponsa solis

Heliotropium

Bipniodes

Licerbitam

Crispū

cicerbita

Heliotropium

solaris

verrucaria

girasolis

Heliostraphio

tricoccū

scopuivo

Tricoccus

vergentia: flos maluaceus pendulus. Cognatiōe etenī quadam ista similia sunt similiterq; mouētur: Heliotropiū ⁊ malua (quod Theophrastus ait) atq; elegātissimus hortensiu vates: Et Malache prono seq; quae vertice solem. Plinius quoq; cum tres colores purpureū referentes scribat: vnus inquit in Heliotropio est: ⁊ in aliquo ex his pierunq; saturatio. Alius in malua ad purpureū inclinās: alius in viola cōchyliorū vegetissima. Tricocco vero folia ocimi: flos candidus subrubens incuruus scorpiurusq; ideo dictus: quod semē florē ve ferat scorpiōis caudae p̄simile: Ambob' aeterna folia: perpetuo enim solaris viret (vt Theophrastus inquit) Alioquin haud satis rusticis natura cōsulisset Si non toto anno illuz solis rotatū horarūq; circuitum nūbilo etiā die spectare possent. In quo ergo obsecro Intybaceū genus Heliotropiūq; cōueniunt: vt falli potuerit Plinius qui ista descripsit: viresq; suas singulis assignauit: Intybis folia decidua: Heliotropio aeterna: flos illis ceruleus: huic rubens: folia illis ad lactucaz pro portione respōdentia: Huic ocimo similioza: facultates viresq; diuersae. has quoq; Plinius vt notissimas scripsit. In quo ergo errauit: in eo (Nicolaus inquit) quod Plinij. xx. volumie ita scriptū inuenit. Heliotropiū noctu contrahit ceruleūz florem. Heliotropio vero non ceruleus s; rubens flos est (vt diximus) Quid si ibi non ceruleūz sed purpureūz vel puniceūz vel subrubentē scriptū esset: tum quadrarent omnia: tūz nihil haberet Nicolaus quod obijceret. At que nam ista inhumanitas quae imprudentia est Plinium nostrū inscīae potius accusare q̄ libarios erroris damnare: Si ea quae maiora potioraq; vident. hoc est figuras colores potestatesq; diuersas notissimaz haerbarū tradidit Plinius. Cur vno verbo eum lapsus Leonice ne putas qui tot verba congesit vt duas ⁊ eas diuersas haerbas esse monstraret: Non sunt ista Nicolae: non sunt homis ista: non philosophi: quo plures grauiissimi viri errores (vt ipse inquis cumularent: ea quoq; dispunxisset: in quibus errasse plinium dicere tam sit nefas q̄ absurdūz familiarissimas etiā rusticis haerbas illum ignorasse.

Vide obsecro Nicolae qui te philosophum nuncupes quātum inter philosophā ⁊ graue bonūq; virum intersit: Atq; ipsum audi Augustinūz: Augustinūz inq; non grāmaticae subtilitatis: nec graece vaniloquētiāe sed verae philosophiae professorem de se ita loquentēz. Ego inquit his

scriptorū libris qui iam canonici appellantur hunc timorem didici ho-
nozemq; referre: vt nulluz eorū scribendo errasse audeam credere: Aut
si aliquid in eis offendero quod veritati contrariū videatur: Nihil ali-
ud existimē q̄ mendosum esse codicem: vel non esse assequeutuz interpre-
tem quod dictū est: vel me minime intellexisse non ambigam. Haec bo-
nitas: haec veritas: haec philosophi hominis moderatio. Hos animos
hanc mentē induere studiosos oportet: cum magnorū viroz libros bene
q; de litteris meritoruz legunt. Tollenduz ergo abradendumq; Ceru-
leum illud (quod subditiciū esse nemo non intelligit) et puniceū vel pur-
pureuz: vel subrubens inferenduz est: quales paulo infra Plinius flo-
rem supraq; designauerat. Et quoniā his quas supra dixim? ratōibus
monstratuz satis est errare Pliniū in re quā ipse manifestā fecisset non
potuisse. Mendosi codicis vitii vnius verbi abolitōe castiganduz est.
Quod si ideo errasse Plinius Leoniceus putat q̄ Ambubera quoq;
solem ceruleo flore sequat: Et hoc et Tithymali quartū genus: et silue-
stre sesamū vtrunq; Helioscopiū e re ipsa dictum: et malua et lupinuz et
et lotus aegyptia faciūt haerbarūq; plurimae. Haec quod Heliotro-
pium in cibis placere dixerit: ideo errasse Pliniū putanduz est. Neq;
enī video cur tātus ille syderis amor impedimēto sit: vt Heliotropium
decoqui mādiq; nō possit. Sileāt ergo boni hui? viri p̄lara cōmenta.
Et qm̄ ipse neq; Heliotropiū haerbā cognoscit atq; ideo neq; decoctā
gustauit vnq;: Patiat̄ obsecro et Pliniū scribere et nos credere: quod
heliotropiū quoq; vt Antybus in cibis placere possit: si ipse nec ratōz
vllam nec experimentū quod obstat asferre potest.

De penthaphyllo.

Egregie defensum a nobis in Heliotropio Plinium negabit nemo
quod vnius omnia inter turbantis verbi vitii: non Plinio sed codici
vt par erat tribuimus. Nam et eodem argumento in quinq; folio vt ipse
inquit excusare Pliniū paratus fuerat Nicolaus: Nisi delicatus ni-
mum exaactor: quod omnia ad numerum opinioni quam de Pentha-
philo cōceperat nō respōderēt: satisfactū sibi nō putauit. Sz tā in Pli-
nio excusando nūc primus ipse: q̄ in accusando (vt sp̄) errare visus est.

Quod in hoc de quo agimus quinqz folio perspicuū faciāz. In hoc ma-
xime errasse Plinū Leoniceus credidit q̄ quinqz foliū haerbā etiāz
fraga ferre dixerit. Nam quae fraga fert haerba inquit: non quinis sed
trinis constat folijs. Verū triplici in errore versari Leoniceum ante
omnia scire oportet. Prīmū quidez q̄ quinqz foliū illam esse arbitratur
quae z in hortis z agroꝝ limitibus tum semitis vjsqz passim cōspicit:
quae qdē vulgo z quinqz foliū z peniculus dicit. Hanc enim eā qn-
qz foliū esse de qua veteres medici loquerent: affirmasse illum plerisqz
constat: cum de nostra hac defensione deqz sua accusatione sermo forte
incidisset. Auulsumqz terra ramusculuz (naz z in horto res agebatur)
ostendisse dixisseqz illam quinqz foliū esse in qua Plinius tam euidentē
errauerit. Deinde quod p̄ imperitiā haerbam fraga ferre posse nul-
lam credidit nisi eā quae trina folia hēat q̄qz melius trifoliū dici asse-
uerat. Et quā docti vulgusqz fragariā haerbaz noscūt pariter z appel-
lant. Tercio quod foliū quid sit quo ve modo accipi oporteat. In salu-
berrimae haerbe descriptione parū intellexisse visus est. Adde si placz
z quartū (quādo z ipse minutissima quoqz in Plinio carpat) q̄ fructus
hos siue quinqz folij siue trifolij non fraga (vt semp Plinius z in suo
Paelemone noster Baro) sed inscite fraga Leoniceus appellat.
Nos cum Theophrasti mox Dioscoridis. Postremo Plinij de quinqz
folio dicta excusserimus z verū esse auctore Plinū. z calumniatorem
Leoniceus ostendemus. Quinqz folij siue quinqz penne radix (libro
ix. Theophrastus inquit) cum effodit rubra est. Inarescēs vero nigre-
scit atqz quadratur. Habet foliū vitis sed pusilluz: z colore simile vitig-
neo est z augetur z desinit cum vite. Folia omnia quinqz vnde z nomē.
At. iij. Dioscorides cum multa Penthaphylli nomina enumeret. In-
ter quae z Penthadactylon z Pseudoselinon z quinqz folium sunt.
Ramos inquit fert tenues vnius palmi in quibus fructus: folia habet
mētae similia quolibet in furculo quinqz raro vero plura: in circulum
sinuatim diuisa. Florem habet cum pallore subalbidum (Ita enī ochro-
leucon interpretari posse video) Radicem subruffam oblongaz hēl-
leboro nigro crassiorē quae plurimū in vsu est. Plinius vero. v. z. xx.
Quinqz foliuz inquit nulli ignotuz. Cum etiāz fraga gignendo cōmen-
detur graeci vocant penthapeton siue Chamaeselinon siue pēthaphyl-
lon: Cum effoditur rubram habet radicem. Haec inarescens nigrescit

trifoliū
fragaria haerba

quinqz foliū
quinqz penne

pentapeton
chamaeselinon
pentaphylon

et angulosa sit: Nomen a numero foliorum habet et ipsa haerba incipit et
desinit cum vite. De penthaphyllo igitur hoc est quinqsfolio haec habentur.
Nullus enim quod sciam his auctoribus vetustior illam pingit. Nam
Valenus eius tantum vires non figuram aperit.

Primum illud ex his satis constat vulgarem illam Leoniceni quinqsfolium non esse hanc de qua agimus: Nam et illi nec flos albidus nec
in surculis fructus: nec radix rubra nec crassa: nec inarescens aut quadra-
dratur aut nigrescit: nec vitis egressum digressumque sequitur. Sed perpe-
tuo viret. Haec si quis neget haerbae ipsius inspectione convincitur.
Sed et illud quoque liquido constare arbitror cum Plinii auctoritate:
tum Dioscoridis pictura Penthaphyllum hanc nostram fructum quoque
ferre: cum etiam fraga gignendo commendari illam scribat Plinius. Tum
ramos vniuersi palmi tenues in quibus fructus sint habere illam Dio-
scorides referat. Folium vero non esse quale Leonicenus arbitratus est
ex omnium descriptionibus intueri licet: Nam Theophrastus folium habe-
re illam viti simile prodidit. et folia omnia quinqs: Dioscorides vero
folia habere illam sinuatim falcatimve diuisa quolibet in surculo quinqs
que. Tum in nominibus Penthadactylon illam vocat quo nomine et Lici
quoque siue sylvestre sesamum cognoscitur cuius folium palam est viti simili-
mum esse: Tum pseudoselinon quod falsum apium dici potest. Plinius vero
Chamaeselinon quasi humile apium: eadem uterque ratione cognominatur
quod et apium viti simile quiddam habere videatur et folia ad hunc quor-
que modum sinuata: a quorum deinceps numero quinqsfolium et quinqsper-

na dicta est. Quae cum ita sint: ideo quinqs
folium dicta est quod huiusmodi integra so-
lia quinqs ab radice emittit: Haec foliuscu-
lis quinqs (ut quam pedem coruinum vocari
supra diximus) aut vulgaris Leoniceni
penthaphyllum distincta: sed perrectioribus
queque (ut ita dixeris) angulis ad vitis apij
que similitudinem in hunc ferme modum effi-
giata est. Haec et Penthaphyllum illa
est quae Dioscoride auctore fructus edit:
quae fraga a Plinio appellantur: Cuius
eximiae a Dioscoride vires Plinioque tra-

*pentadactylon
cici
sylvestre sesamum
pseudoselinon*

c i

dunt: quae in theriace compositōibus addit: quae purgādis domib⁹
adhibet: Cui⁹ radicē plurimū in vsu esse Dioscorides dixit: Quae si
Leonicenus n⁹ acriorib⁹ oculis inspexisset: nec vilissimā haerbā cui⁹
in medicina nullus vsus esset p⁹ utilissima et celeberrima demonstrasset:
nec intēpestiue adeo in Pliniū adlattrasset. Haerba ēo illa q̄ distincta
tria folia hz: quāq̄ in italie mōtosis plurimā et coenobioz hortis sati/
uaz passim fraga ferre videm⁹ suū nomē hz: et fragaria ab haerbarijs
a Plinio fraga dicit. Nec v⁹ simile cuiq̄ fuerit hoc loco quinqsfolium
tot appellatōib⁹ tot ēt signis demonstrare voluisse si fragariā intellexis/
set haerbā quae vulgaris est: et quā ipse fraga in supiorib⁹ appellasset.
Atq; iō nō simplici quinqsfoliū fraga ferre dixit: sed copulae hui⁹ etiā
.s. adiectōe descripsit: Cū cōmendari illā etiā fraga gignēdo dixerit:
Neq; enī etiā augentē copulaz addidisset: nisi et aliā esse haerbā quae
fraga ferret agnouisset: vt quā ipse priorib⁹ voluminib⁹ indicasset: his
illud adiiciendūz vides (vt minus mirū sit quinqsfoliū quoq; fraga fer/
re posse) Fragariā illaz: n⁹ huic penthaphyllo de qua agimus ppor/
tōe quadaz similez adeo esse: vt eiusdez generis cū ipsa esse videatur.
Nam et ipsaz haec cōmentātes obseruauim⁹) Radicē subruffam hīe
et digito saepe crassiorē et senescentē nigrescere: tum non nisi ramuscu/
los quinq; ab radice emittere: raroq; plures: in quibus trina illa foli/
uscula diuidantur.

Quas ergo haervas esse dicimus: vnā quae fraga aut certe fragis
similes fruct⁹ edat: quae Pentaphyllum et quinqsfoliū Dioscoridi pli/
nioq; vocetur quae q; ad medicos vsus eximia sit: Alteraz quae vul/
garis est et fraga ferat: nulloq; alio q̄ fructus ipsius noīe designet: cu/
ius. xv^o primi et vigesimi voluminis capite Plinius memīt. Quod si
me interroges quid nam hodie quinqsfoliūz hanc esse putem: quaz ve/
eius appellationē credam. Dicā quid vestigans inueneriz: Atq; vt ni/
hil vnquā decernēs: Sic nihil reticens quod studiosoz ingenia ad ve/
ritatis inquisitōem mouere excitareq; possit. Est Venetijs in eo vico
quē speciarīū vocant: seplasiarij cuiusdaz non ignobilis taberna cui p/
titulo insigniq; sit aethiopis caput. In ea liber est haerbari⁹ tāta ar/
te ac diligentia pictus: vt natas paginis illis suis haervas non effigia/
tas credas: in eo pictā vidimus iisdem prorsus quae hic diximus sig/
nis haerbā: folijs quinq; quae et ipsa quinq; (vt pinximus porrectio/
res angulos sinuatosq; haberēt: sed et fructus quos fraga dicas: tum

tum ad ipsaz haerbā latinū nomē Sanicula: germanicū sanichel scrip-
tuz est. Citaturq; inibi de sanicula hac scribētes. In Vinamidij ga-
lenus. ⁊ Petrus hispanus is qui postea summū pōtificatū gessit. Et
Johānes vigesim' primus nūcupatus eum de medicina librum scripsit
qui pauperū thesaurus inscribit: tuz Leruē sisepus qdaz: ⁊ Lauden-
sis Asapheus: ⁊ Hilbert' Anglic' Chirurghi: Ea sanicula Pētha-
phyllū ne sit cur affirmem nō habeo. Cur negē nō video: Haec habui
de Penthaphyllo Fragis sanicula q̄ dicerē p̄ quafateri opōtere cen-
seā nō errasse Pliniū: sed iucūdistime haerbae nomē p̄tātēq; docuisse

De Adarca.

Similis quoq; indiligentia trauersus hoiez rapuit duz errasse in
adarcae descriptōe Pliniū calūniatus est: Neq; enī esse aliud adar-
caz credidit q̄ quod in suo Dioscoride legerat: q̄ppe qui vni' addic-
tur iurare in vba magistri: q̄qd oculis primū offerē arripit: Interrogo te
Nicolaē: qm̄ Dioscoride auctore Adarca siue Salsilaginis siue spu-
mae cuiusdam spēs est. Adone ⁊ eodem Adarcae noīe harūdinis ge-
nus esse pōt: Adō credo inquires qm̄ Triūviri isti mei de vna tm̄ ad-
arca loqui sunt. At si Plini' ⁊ harundinē ⁊ spumā ēē dixisset adarcā
Nū putares hōi credenduz ⁊ eruditissio: Quid haeres: quid subu-
stis: Agnosce tādeq; q̄so tuā istā in euoluēdo Plinio librādisq; scrip-
tis indiligentiā: qui nec adarcaē vocabulū latinū putes: cū adarcen p̄
nūcies. Audi Pliniuz plus aliqd de adarca q̄ Dioscorides sui q̄ illi
adscclae differentē. Est ⁊ in Italia (xvi' volumie ingt) nascēs adar-
ca noīe palustris: ex cortice tantū sub ipsa coma vtilissima dentib'. qm̄
vis eadez est quae sinapi. Tum. xx' volumie de eadem harūdine vba
faciens: Sinapis ingt naturā eosdemq; effect' hīe tradit adarca iter
siluas tacta cortice pleniorē sub ipsa coma nascēs: At. xvi' primi ⁊ tri-
gesimi volumis capite: Inter aquatilia inquit dici dz: ⁊ Calamochn' calamodmuf
latie adarca appellata: nascit circa harūdines tenuis spuma aq̄ dulcis
⁊ marinae vbi sē miscēt viz hz causticā: iō acopis addit p̄tra p̄frictio
adarca
nū vitia: Tollit ⁊ muliez lentigines in facie. An Dioscoridis adarcā
ignorasse Plinius tibi videt: quā ideo latine adarcam dictaz non in-
erudite fortasse quis putet q̄ ei harundinum generi facillime haereat
quod adarca appellatur: Incimile quiddam agis Nicolaē (vel Julio
celso auctore) qui nec tota quidem perspecta lege audeas iudicare.

Rubrica Lemnia.

Qui decimū sextū Plinij librū legeras primū et trigessimū quoq; et totum legere debuisti: geminā enī adarcam esse vel sine Dioscoride didicisses: Unā scilicet quae harundo sit quae ex pleniorē cortice qui sub coma est sinapis vim habeat atq; vtilissima dentibus sit:

Alterā quae falsilago spumaq; sit: et quod nec Dioscorides quidē docuit) Calamochinus graece dicatur: Adarcam quoq; latinū nomē esse: Neq; ideo non latinū nomen esse quod a graeco hoīe Dioscoride scriptum sit: cum italicas appellatōes graecū hominē scribere: Et necessarium quandoq; sit et nouū non sit. De summi ergo viri Plinij in adarca iudicio non ante iudiciū ferre debuisti. q̄ de teipso deq; tua in legendo Plinio diligentia cogitare.

De Rubrica Lemnia.

De natiuis coloribus agens Plinius: Natiuam esse Sinopiden quae Rubrica esset edocuit: optimāq; eam esse in Lemno insula: Tuz tres Sinopidis species expressit: Rubram: minus rubentem: mediam: ijs et pictoriū pariter et medicū addens vsum: Tū palmā Lemniae dat ei q̄ signata vaenūdat: Sphragisq; ex eo cognoscit: atq; i medicina p̄clara h̄t: Haec Plinius sua illa inimitabili breuitate percurrēs: ac veluti rerū dicendarū multitudine pressus reliquorū colorū genera rōnesq; persequit. Posterior Plinio Valenus medicus hoc agens (vt qui tantis occupatus non esset) longā exorsus fabulaz vt Lemnūz insulam terrae sphragidos gratia venisse se diceret. Itinerarium conscribit: et coelesyraz palaestinā Lypriūq; quōdaz lustratas: tuz Thraciā Thessalonicāq; enarrat: Et Myrinā Lemni ciuitatē ad occasū sitam in cassūz venisse se: Sed pperatē Nauclerio tuz quidem Lemno soluisi se Italiamq; petisse: Roma vero redeuntē peragrasse Macedoniāz se Philipposq; cōmemorat: et Thasūz insulam primū mox Lemnum appulisse: Inde in Ephestiā urbem ad orientalem insulae plagā positam venisse: atq; inibi omnē terrae Lemniae ratōez didicisse: Haec est Valeni tandē de Lemnia terra elegās historia. Hic Nicolaus noster frigidissima quaedaz suo more cōmīscit: quasi iō errauerit Plinius: q; Valenū qui tuz forte nec materno quidez vtero prodierat nō imitatus est: neq; aliud ex Nicolai tandem verbis hoc in loco colligitur. Sed in quo errauit Plinius obsecro: An q; non vt Valenus fabulatus est: At hunc Romanae grauitatis hominē esse diximus mihi

galenū p̄p̄e
vior p̄lymo

bus retum occupatum nec potuisse tum quidem cum Valeno nauiga-
re. Immo vero quinto et vigesimo volumine cum de terrae generibus
scripturus esset: Singula inquit a graecis plurimis voluminibus tra-
ctata sunt. Nos in hijs breuitate sequemur vtilem: nihil necessarium
aut naturale omittentes: An ideo errauit quia non terraz lemniaz: sed
sinopida vel rubricam appellauit: At ea terra rubra est: et illaz Vitru-
uius. viij. rubricā uoniauit: Tuz Sinopiden ipsam colozesq; natiuos
omnes: et e terra nasci et terrae esse genera Plinius multo ante p̄dixe-
rat. An quia lauādae eius terrae pastillozūq; conficiendorū rationez
cum de ipsa ageret non (ut Valenus) edocuit: Sed. v. et. xxx. volu-
mine breuius multo Valeno aptiusq; descripsit. An quia Valeno ter-
ram lemnia appellare illam visum est non rubricā. Plinius vero solo
rubricae mōie vel Sinopidis vsus est: Sed sicut de Valeni lōge po-
sterioris appellatōibus Plinius diuinare nō potuit: Ita Valeni quo-
q; auctoritate defendit. Qui. xj. simpliciu de nōibus inquit ut semp
diximus) certare non oportet: sed de rerū ipsaz viribus disciplinaq;
q; tractare: Caeteruz nnn tres esse sinopidis species dixit Plinius:
Tuz palmā lemniae dat quae signata vaenūdatur: Nun eius medici-
nas aptissime docuit: atq; haec omnia multo ante Valenū: Nun sine
Valeno intelligere mortales vel ex hoc ipso Plinio potuissent: Esse
medicatū in lemno colozis vel terrae vel luti gen? aliq; quo et picto-
res uti possent: et quod remedijs efficaciter adhiberetur: Quid Plin-
io vel admirabilius vel salubrius Valenus Dioscoridesq; de terra
lemnia retulerūt: Quinam tandem error Plinij: Quatenam ista inso-
lens Nicolai accusatio eruditorū omniū vocibus scriptisq; ferienda:
Plura in hoc dicturus non sum: Pliniū lege enarrationēq; Valeni
et calumniantē in his Leonicenū inuenies Dioscoridenq; mendacem
Qui nec Valenus quoq; eius ante laudator falsa dicenti pepercit:
Irrisuz enim se a peritis in Ephesia inquit quod Caprinū sanguinē
terrae Sphragidi misceri ex Dioscoridis lectiōe crediderit. Haec est
illa de qua ante loquuti sumus vanitas. Verte in Dioscoriden tuum
tela Nicolae: qui in librorū suozū inicio testatus est: non se illa quae
in his scribit ex aliorum vanis opinionibus didicisse. sed visu experi-
mentoq; vel concordi scriptorum narratione comperta habuisse. Ubi
ergo caprinuz sanguinem lemniae terrae misceri Dioscorides vidit:

*galemi qdya
feoridem.*

Irrefere lemmij Salenū Bioscoridis auctoritate de caprino sanguine interrogantē: Quāq; ut hoc quoq; obiter notemus, non recte in coriandro loquū Bioscoriden septimo simpliciū Salenus arguit: ne semel tantū aberrasse Bioscoriden putes.

Non haec a Plinio Nicolae legisti q; parce modesteq; de scipso p̄dicans: quae vana supraq; fidem sunt obiter vel notat vel rejicit vel in his auctoꝝ fidem appellat: Tum audita ab se tum lecta tum visa diligenter ac summa cum fide distinguit. Quae dubia scriptoꝝ varietas facit: ea legentiū iudicio examināda relinquit: Ab se vero ignorata generose fatetur: ut plane intelligere possis Pliniū Romanū hominem grauiissimū scriptoꝝ: naturae ⁊ artis miracula referentē Solo Bioscoridis: ⁊ quādoq; etiam errantis iudicio multoq; minus iuo taxandum carpendumq; non esse.

De Cisso, Cistho, Lada.

Propter Cissuz Cisthuzq; orta est (ut ille inquit) temestas ista: Nec vlla fere est taberna: quae Leoniceno isto suo cum Bioscoride exultante: nō cissum cistumq; personet: nullae scholasticoꝝ aures quas sua cū cistho cissoq; non obtuderit: atq; ad fastidiū facietatēq; pduxerit: Cui non satis fuit a Politiano nostro tuz egregie defensum in his Pliniū: Tum se amice prudenterq; cōmonitū: Sed rursus (ut q; deterior si corrigis fiat) non modo priorib; calumnijs incubuit: sed in maiores quoq; ineptias incidit: ⁊ crimina in Pliniū molitus est: edito ē ab se libello: in quo nō falsa modo: s; inscitiae ⁊ temeritatis plena cuncta congeffit. Cuiusvis hominis est errare (inquit Cicero) nullius nisi insipientis in errore pseuerare. Leonicen? vero in errore illo suo quē probe Politianus castigauerat vsq; adeo perstitit: ut illud dicere ausus sit: Aesciuisse Pliniū cissum a cistho distinguere: pluribusq; argumentis demonstraturū se pollicet q̄ in dictatis prius fecerit: Tum libelluz illuz suū Plinij errorū titulo insigniuit. Hos igit nihil Politiano aduersari qui grauius diserteq; (ut est Herculeo robore) p cisso respondit ⁊ cistho: leuiori (ut opinor) via: ⁊ quae patronuz bonā causam tuentē deceat: de his in hunc moduz verba faciemus.

Itaq; illud primū omniū satis cōstat cissi cisthiq; differētias nō ignorasse Pliniū. qui. xvj^o volumie cissi idest hederac viginti genera luculentissime descripsit. quarto vero ⁊ vigesimo cisthi duo tantuz genera

et utroque in loco. ita cissum a cistho discernit: magnitudine folijs flore
natura ut nulla ipsas cognatione praeterquam nominis vicinitate teneri di
xerit: Haec quae diximus qui utrisque in locis Plinium leget: facile intel
liget in hoc non errasse: Quod vero in mare foeminamque cissum distin
xerit: quam communis ea sit primaque inter siluestrium plantarum differentias
Mas scilicet et femina (ut Plinius et de historia plantarum primo Theo
phrastus affirmat) Jam et hic palam est nec in hoc quidem errasse Plini
um: utque obiter non vidisse Nicolaum Theophrasti libros intelligas: quod. vi.
volumine cissum quoque in mare ac foeminam diuidit. Sed qua fronte Plini
um: negat et Theophrastum. Floris quoque differentias in hederis hoc est
cisso Plinium posuisse: quis nisi Leoniceus vitio dabit: An quod flores
hedera non habet: At hederas florere passim videmus: et plantarum pri
mo Theophrastus scribit: An quod florem similem esse dixit Siluestri ro
se: At huius florificae differentiae e re ipsa fidem sumere licet. Et eo
dem. vii. volumine Theophrastus non alij mugis plantae utriusque hede
rae flores similes esse dixit quam siluestri rosae quamvis minores et mari quo
que hederarum florem ad purpuram inclinatum: sed et siluestri rosae simile esse
hederarum flore non incongrue dictum est: color albus figura lanugo foliis cu
lorum quoque uerus pueniunt: magnitudo dispar: tunc maris flos ad pur
puram accedens: Sed tales esse flores cistho Nicolaus asseuerat: atque id
deceptum in cistho et cisso Plinium clamat: imo vero contra: Nam (ut Po
litianus quoque bellissime notauit) hederarum flos color utriusque enim al
bus: sed mari in purpuram vergens: cistho vero discolor: mari siquidem ro
saceus: Quod si nec Politiano quidem credendum Leoniceus putauit: At
suum Dioscoriden diligentius inspicere debuit: qui mari quidem cistho ma
li punici flore (quo nullus ruberior) foeminae vero albidus pinxit: sed tam si
ne oculis tam sine mente in Plinium ferret: ut nec Plinius intellexisset: nec
Dioscoriden aut Theophrastum quidem legisset videat. In tanta ergo vi
ginti generum hederarum differentia: et duorum cisthi tam graphice a Plinio de
scripta: in notissima platea passimque nascentis hederarum flore: Quis (nisi
errans) errare Plinium potuisse iudicabit: aut tanto auctore Theo
phraсто desipuisse?

Sed et ideo quoque id errasse Plinium Leoniceus affirmat: quod per hederarum
remedia. iiii. et. xx. lib. de cistho loquens dicat: sub his nascitur maxime hi
pocisthis: videtur inquit Nicolaus credidisse Plinium sub hederis quoque hy
pocisthidae quae nasci. nihil. n. aliud inquit praeter illa maxime significare ut

exemplum

Theophrastus

*flores hederarum
mugis rosae*

*Plinius pinxit
mali punici*

Maxime.
Maximé

In eo quoque praeue legit Leoniceus Plinius: dum inter hederas mentio de Cisso facta credidit: ex eo quod libro. iij. .2. xx. ita scriptum videat. Sub his cissi generibus nascitur maxime hipocissis quam inter haerbas dicimus: Ita verus habet codex memorabilis viri Suardi Veronensis castigatus manu qui in Ferrariensis Lenobij quod ad Angelos vocant Bibliotheca seruat: Leoniceus vero (quod impressi omnes habent codices) sic legit: quam inter hederas diximus: quod quidem mendum esse bisarias constat. Nam de Cisso inter hederas nusquam dixit: et de Hipocisside inter haerbas (ut pollicitus est, vj. .2. xx. libro scripsit: Taz et si locum hunc quoque Politianus noster quae est ingenij praestantia vere latineque defendit: Cum in sua ad Leoniceum epistola interpungi oportere locum illum ostendit: ut scilicet post verba illa: sub his nascitur maxime hipocissis: Abraz punctumque adhibeat: tunc sequentia verba: scilicet: quam inter hederas diximus: non ad hipocissiden: sed ad Cisson Eritrhanon quae sequuntur: Et de qua Eritrano inter hederas vere dixerat referri oportere non insubtiliter censuit: Si igitur vitiosi sunt qui nunc impressi circumferunt libri: vetusti et manuscripti codicis et viri sine ulla dubitatione doctissimi Suardi Veronensis testimonio probe a nobis defensus est Plinius. Aut si nec vitiosi quidem sunt: Politiani ingenium non erudite minus quam eleganter ab omni Leonice calumnia Plinium vindicauit.

Arguet subinde Nicolaus Plinium inexpugnabili (ut ipse putat) argumeto: quod per cissum o cissum nominis vicinitate deceptus acceperit: dum. f. libro xij. ladanum a partu hederarum barbis hircorum scripsit haerescere: quoniam non a cisso hoc est hederarum: sed a cisso et lada id odoramenti genus legat: pluriusque ista quam satis sit verbis exequitur: suosque illos (ut solet) vnius verbi triueros citat. Ego vero Dioscoriden legens in primo de cisso loquentem et Galeni quoque simplicium pharmacorum septimum: utrumque aduertit amabam de istis plantis cisso. f. quam et cissaron hoc est minutam hederam vocant: et lada quam est cisson simpliciter dicunt vno prope textu verba facere. Quin et Galenum quoque post duas cissoscissum primum subiecisse. Ipse quoque Plinium. iij. .2. xx. post Cissi remedia cissibus subdidisse. Cum vj. .2. xx. post ladanum facultates ladaeque herbae mentio de hipocissi de eadem fecisse: Itaque videtur hi omnes diuersas omnia plantas simul designasse: pariterque illas cognatione quadam similes tradidisse: Logitatio

subit nulla magis ratioe permotos q̄ quod nomie: solo: ladaniferaq̄
potestate (vt est clemēs rosduzq̄ insulae Cypri caeluz vicinae essent
pariter quoq̄ cōmemorasse: Quin & Dioscorides ipse & ladaniferam
cisthum: & eā quae hypocistiden ferat (quae & Cissaros & Cistharos
quoq̄ dicat) eiusdez generis fecisse videt. Quia quidez rōe p̄motus
Sipuntin⁹ qui cornu copiae scripsit: quēq̄ Leonicen⁹ iniquissime repre
hendit: quosdaz ait inter hedera genera cisthum cōnumerasse quippe
quā Valenus & Plin⁹ (vt diximus) cū hederis scribāt: & a cistho vn
de hypocisthis fiat. Ladam seu ladaniferā cisthuz diuersaz faciat: tuz
cistho cissari (quod quasi hederulam significat) Dioscorides & Va
lenus adijciant cognomentū: Quāobrem nō absurde fortasse qs cre
didit tribus illis plantis odorificū illud pingue insidere posse quod ca
prinis villis haeresceret: magis vero in Lada vnde & pingui nomen.
Atq̄ ideo forte. xii. volumie dixisse Pliniū Hederae flore deroso pa
stibus matutinis cum est rosulenta cypros haerescere barbis hircoruz
oesipum illud quod ladanū dicitur. neq̄ eni tā ladae haerbae succū il
lud esse crediderūt q̄ celestē rorem haerbis illis insidentē quem tam
cissus q̄ lada cisthulue excipere quoq̄ possent.

Sed melius multo certiusq̄ defendit Plinius qm̄ nec hanc qdem
h̄ hedera opinionē firmās: imo vt apparet improbas: Esse alios inqt
qui ladaz appellent haerbā cui pingue illud insideat: Colligendiq̄ fa
cticij ladanū rōez docet. Tuz. vi. & xx. volumie nihil haesitans lada
haerbā in Cyprio esse cōfirmat. Ex qua ladanum fiat & ladanū vires
enumerat vt eum non aliud credidisse sit certum: In quo ergo errasse
Pliniū dices: Cissum idest hederā agnouit: Cissum a cistho discreuit
Hypocisthiden vnde fieret expressit: ladam cypriam haerbam esse ex
qua ladanū fieret nō dubitauit: Quod autē hederae flore deroso de
p̄cteretur ladanū: ex alioz sentētia non sua prodidit: cum eodez loco
bis repetat recentiores hoc tradere: ne suā esse sententiā putaret quis
quā cū mox aliā verāq̄ de lada platur⁹ eet. Vides vt suis virib⁹ iux
tas seipam p̄be defendat: vt ab errore Plinius sinceriter loquens
vindictetur: Non oportet (inquit iuriscōsultus Paulus) verba capta
re: sed qua mente quid dicat animaduertere: Sic & Arrioteles dicen
di causaz quaerere oportz ait: & quo praeterea modo se habz in credē
do qui dicit Atrū humano: an ita vt asserat atq̄ persuat: Tuz ex tot
plantis igitur ladanū fieri in Arabia & Habashaeis Plin⁹ scripse

rit: Tum recentiores tradere quod Ladanuz in Cyp: o fiat hederæ
floze ceroso: Tum alios esse qui ex Lada haerba: hancq; tandem sen
tentiam postremo constâtissime teneat: Quis nisi inhumani? inexperi
ens iniquus erroris Pliniū insimulabit: Quis nisi parum pensitans
Leonicenus qui non errasse Pliniuz modo: sed caecum etiam in hoc
fuisse imprudenter insinuat: Quis Sipuntiū (vt Nicolaus) accusa
bit: virum bene de litteraria republica meritū: Cuius labores vniuer
sa iam legit italia. Quia quosdam numerasse inter hederæ genera Li
sibum scribit: quasi grande sit vitium in tractandis rerum generibus
plurimorū opiniones sententiasq; referre: neq; idipsum in omni disci
plinarū genere diligentissimus quisq; factitauerit. Nec nō cuiusuis hy
storizæ fides pariter et ratō iubeant omnia quæ vbiq; tractantur in le
gentium notionem adduci:

Sed ne quid telorū præterea relinquat quod in Pliniuz si potest
non congerat. Hoc quoq; argumento errasse Pliniū molitur ostende
re quod erodi a capris Cypriam hederaz dixit: Sed vide obsecro
(quod saepe monuim?) vt calumniā suā Nicolaus in accusando Pl
nio prorsus penitusq; denudet. Platonem legimus in Oratoribus ir
ridendis oratorem ipsum summū apparuisse: Contra Nicolaus in ac
cusando Plinio accusatōe dignissimus ipse: tuz indiligens maliuolus
q; visus est: Quo pacto inquit Cypriae caprae hederam rodere pos
sunt: Cum Cyprius ad Asiam pertineat. In asia vero hederæ nō na
scitur. Atq; ideo frustra ab Harpalo satam in Asia hederaz. ipse quo
q; Plinius refert: hoc Nicolai argumentuz est. Vix obsecro Leoni
cene: age atq; amice responde. Cur tota ista tua accusatione: aut Pl
ni verba non discutis: aut subtices: aut inuertis: aut iungis: aut muti
las: quod ex plerisq; nostrae huius defensionis capitibus videre li
cet: In Medis scribit Plinius Frustra seuisse Harpalum non in
Asia (vt tu Plinii verborum peruersor scribis) Ergo non de ea
quæ proprie Asia dicitur (quippe in qua Media non sit) intellexit
Plinius: sed de ea quam terciam totius habitati orbis partem dici
mus: Huic (vt opinor) Cyprium deputas. Nam ab ea quæ proprie
Asia dicitur longo distat intervallo. Nulli enī prouinciae Cypriæ ad
iacet sed mari omni ex pte circūflua cuz sit et propriā ipsaz prouinciaz
geographi faciant. Pamphiliæ et Ciliciæ ad aquilonem oc
casumq; opponitur. Ad meridiem atq; ortum Aegypto et Syriae.

Tercia ergo orbis pars hedera caret: Ita inquis. Sed nonne ex India et Aethio monte Liber pater et Alexander coronati hedera redierunt: Nonne in sacris litteris legisti factum in Assyria Iona prophetae ex Hedera umbraculum: Et quod tacitus Diurnarium primo et vigesimo scribit: Iudaeorum sacerdotes qui Tibia tympanisque cōcinerent hedera vinciri solitos: ut intelligas neque hoc perpetuo verum esse: in Asia hedera non nasci: Cum et India et Assyria et Iudea illam ferant: quae Asiaticae quidem sunt provinciae. Sed ad res redeo. In Asia inquis Hedera non nascitur. Sit id aliqua ex parte verum: Et Cyprus ad Asiam pertinet: Et hoc sit sane verum. Sed hoc quoque verum est Leonice quod parte superiore Syriae itinere a mari quinque dierum hedera non nasci incipit. Haec est Theophrasti quarto de plantis sententia. Strabo quoque trans Euphratem non nasci Hederam scribit: Cuius Euphratem non negat. Syria ergo et citra Syriam quaecumque sunt regiones (in quibus et Cyprus est) ferre hederam possunt.

Tolle ergo tua ista argumenta Leonice atque abi. Et quod collegisti de Plinio (ut dicis) iam abijce. Et haec mecum cumque ipsa veritate colligere non pigeat. Sed prius quae ipse collegisti: et quae falsa esse docuimus: iam nunc aperiamus. Tua ista sunt verba.

Possum ergo (inquis) sic colligere. Hedera apud Plinium diuiditur in marem ac foeminam: utriusque flos similis rosae siluestri describitur. Eodem auctore in insula Cyprio Hederarum flore deroso ladanum hircorum barbis adhaerescit: Sub hederis quoque hypocisthiden nasci aliquando significatur. Haec autem omnia a nullo auctore excepto Plinio de hederis scribuntur: aut sensu ipso siue experientia comprobantur: hactenus tua verba. Hos ex his quae supra diximus: et quae vera esse Plinium Theophrastum Dioscoridenque legentibus apparebunt: atque ex Plinii sententia sic colligimus. Cissum: Cisthum: Ladanum: diuersas esse plantas: Cissum mare; foeminamque esse. et flores Rosae siluestri similes habere: Theophrastus quoque praeter Plinium scripsit: Sub sola Cisso Hypocisthiden nasci: et ex sola lada ladanum depecti: Et haec quidem sincerus auctor Plinius prodidit Leoniceus vero nec Theophrastum legit: nec Plinium intellexit.

glastu isatide Radicula

De eo quod varietate nominū deceptū Pliniū easdē haerbas diuersas putasse criminas Leoniceus. Caput quartū.

¶ Hinc ad ea respōdeamus oportet In quibus ideo errasse Pliniū Leoniceus asserit: q̄ easdem haerbas ob nominū varietatē putauerit ēē diuersas. Ex eo (vt opinor) cōiectās q̄ non aliū fuisse Pliniū arbitratus est q̄ qualem ipse sibi similem finxit. Nam hoc vsu euenire (vt aliū) solet quod ex nobis alios metiamur: De Isatide igit̄ ⁊ glasto tum de radica atq; alijs deinceps discramus.

De Glasto isatide Radicula.

¶ Mira est profecto Leoniceus huius nostri (boni alioquin viri in diligentia: qui non modo haerbarū figuras potestatesq; non discernit: sed nec Plinii ipsius quē accusat verba cōsiderat: sincerāve orationē vt scripta est refert. Suapte vero iudicio fertur ⁊ mēdosos satis vel im pressorū vitio codices sua ipse lectione mēdosiores facit: dum q̄ taxet inueniat: quod ⁊ in his quoq; de quibus nūc agimus haerbis ⁊ tota obiter defensione facile cognoscemus.

¶ Glasto haerba quae plantagini similis sit britannoꝝ foemias cor pora oblinire aethiopum colorem imitantes xxij. volumine scribit Plinius. Nihil hic de vestib' agit. Corpa inqt Plini' non lanā aut vestes: q̄ falso Nicola' retulit. Hāc idē autumat eā esse quaz Isatiden graeci vocāt. Hoc argumēto q̄ Isatiden Dioscorides qua lanaz infectores vtant̄ a romāis glutta vel glastū dici scripserit. Hoc si q̄ neget: nihil h' Nicola' quo sentētiaē suae vītātē cōprober: Huius rei hoc asserim' argumentū q̄ glasti vocabulo nō romāi vtunt̄: sed (auctore Plinio) galli: Duos p̄terea Dioscoridis graecos codices legim': In nullo gluttae glastive nomē sub Isatide scriptū est. S; cū Isatidis duo scribat Dioscoridis genera. vñ quo infectores vtant̄: alterū q̄ maedicinae tantū vsib' sit efficax: q̄ Agrestem Isatiden vocat Prīmū illud a romāis Rhutā vel alutā. secūduz rhutā minorem vel alutā vocari asserit: illi similes quae infectrix sit. Ex duob' enī codicib' alter rhutaz alter alutā hēbat: quāq; nos Dioscoridis codices sic castigare recte posse videmur: si nō glutta vel glastū (q̄ de suo Nicolaus addidit) Neq; rhutā vel alutā q̄ nri bñt codices) sed luteam

quae p̄li: 122 c. 1. 0 simile plantagini glastū magallia vocat̄ quod britannoꝝ o
cogitauerit q̄ toto corpore oblit q̄ dā m̄iaq; nāq; m̄iaq; aethiopū m̄iaq;
m̄iaq; m̄iaq; h' p̄māp̄a sequētis capituli m̄iaq; tā u' m̄p̄i uenit p̄māp̄a m̄iaq;
uabū suū: in plant. 10 m̄iaq; q̄ dā m̄iaq; m̄iaq; m̄iaq; p̄māp̄a
m̄iaq; p̄māp̄a capituli m̄iaq; cū i' 0 q̄ dā m̄iaq; m̄iaq; p̄māp̄a
m̄iaq; p̄māp̄a 12. 0 u' 0 q̄ dā m̄iaq; m̄iaq; m̄iaq; p̄māp̄a
ad for. 12. 0 ex ad m̄iaq; m̄iaq; c. 10 m̄iaq; p̄māp̄a m̄iaq;

Pl. L. hex. in v. *Feryfacolla: varua furua maxime. dnat una vocat et*
mon. ro. unqz herba quālibet appellat rōgit natura & fimo confusad, cui
in bit. fit

tagini esse dicit. Si ergo syluaticā (siue *Isatiden* maioris dicere) *Ma-*
cola putat glastū esse: aperte fallitur: glastū plantagini simile est: At
 plantagini. Nec caulis vnus: nec cubitalis: nec candidus: nec scabri-
 cies folijs: Si glastū ob id Syluaticū siue *Isatiden* credidit qđ gua-
 do quo nostri tps insectores vtunt glasti vocabuluz similez sonū ha-
 bere videat: nihil hoc absurdus. Guaduz enī (vt est videre, planta-
 gini simile non est: vt glastū dicis: Quippe plantago ipsa viridis suba-
 tra nervosa folijs acutior: nec caule vno: nec cādido: nec scabro. Gua-
 dum contra enerui folio candicante: Caule alto ⁊ siluestri lapatho:
 quam *Rumicem* vocamus p simile cuius folia betae candidae similia
 tradit *Plinius* de lapathi generibus. xy^o volumie scribens. Guadū
 praeterea *Cyaneuz* colorē lanis reddit: glastū vero atruz corporibus
Plinio: ita vt aethiopicū *Maigroez* referat: *Ceruleū* caesari: At vul-
 gus inquit *Maicolaus* guaduz vocat quod paucis mutatis litteris fa-
 cile e glasto transit. An nescis *Maicolae* (vt *Anneus* quoq; inquit (pel-
 simū esse vitatis interptem vulgus: Quod si a sono arguendū est: quo
 fictiliū quoq; vasorū sinceritas explorat: guadū ex eo vulgus nūcupat
 quod *Cyaneū* (vt dixim⁹) colorē lanis reddit: quasi *Bladuz* dixeris
 Eū enī colorē qui prim⁹ candidis lanis a guado inditur vulgus *Blad-*
dum vocat. vicinius vero multo est guado *Bladi* qđ *Blasti* vocabulū
 Quidnam igif simile cū glasto hz guaduz: Non figura: non color: nō
 nomē: non potestas: Quarto vō lactuce syluestris generi hoc est syl-
 uaticae: seu primae *Bioscoridis* *Isatidi*: guadi signa oīa prorsus cōue-
 niūt: Ergo vt *Isatiden* illaz siue luteā siue luteū *Bioscoridis* pliniq;
 syluaticā nri tps esse guadū dicim⁹: Sic glastū nec *Isatiden* nec gua-
 dū ēē credim⁹: vel certe guadū ne sit nō sine rōe dubitem⁹. Eam vero
 transalpinā haerbā esse putam⁹ gallici nōis plātagini similez: Atrum
 colorē referentē qua barbari tingerent: *Lui*⁹ *Caesar* ⁊ *Propertius*
 meminere quo terribiliores hostibus viderentur: In eo vero non
 couenire *Plinium* *Bioscoridenq;* dicimus: quod *Isatides* duas
Bioscorides non esse lactucae sponte nascentis species dixit: Tum
 quae *Plinio* tertia est lactuca: Non *Isatiden* in syluis nascentem:
 (vt *Plinius*) Sed *Agregem*. *Bioscorides* cuncupauit. Postre-
 mo quod infectricem illam *Isatiden* quae *Plinio* in syluestris la-
 ctucae generibus quarta est: *Bioscorides* etiam *Isatiden* similiter

hic nūcupatur
par em et nat
glastū seu sat
ne siluestria
siue Isatidis
lyf ne i adoa
maia plantag

gladū sua pima
ma glastū
guadū et lura
guadū

hoc e glastū
ru

ut alteram vocat: et folijs arnoglossa compat: (quae et ipsa non sim-
 pliciter plantago est: sed minor plantaginis species ut ex ipso nomine
 v^o. et. xx^o. Plinius indicat folijs rumici certe similior): Plinius vero
 siluestri lapathio hoc est Rumici similem pingit: et syluaticaz nūcupat:
 ut quae facultates diuersas sortitae essent: et noie quoq; differrēt: Ita
 quāq; in his non paria tradere videant: re tamē ipsa facultate q; con-
 ueniūt: Sed ita ut plenius quidam et eruditius in Plinio videre possi-
 sis. Eos enī scriptores tum Aristoteles eum iuriscōsulti maxime pro-
 bare vident: qui in enarrādo ita describunt: ita partiūtur: ita diume-
 rant: ut omēs rei de qua agitur species et noīa facile dignoscātur. Sz
 ne quid sciens praeterea quod rei de qua agimus lucez aliquā asserre
 possit quādo in luteae haerbae et guadi mentōem incidim⁹: Scio haer-
 baz esse qua bombycina et quae serica dicūtur inficiāt: Ea in Bono-
 niensi satua plurima nascitur caule singulari cubitali colore luteo mi-
 nimis ab radice foliusculis: Cuius semina ad Hiti ferme speciem to-
 tum caulem occupent: Gualdaz infectores nūcupant: Aestiment volē-
 tes An hanc luteam illam siue insectiuam esse credendum sit: Atq; an
 gualdae vocabuluz guado vicinū admoneat: non esse a glasto guaduz
 (quod Leoniceus opinatus est) ductum: His ingenia ad vestigādūz
 excitamus: nihil decernimus: Refelli doceri corrigi sine contumacia
 patiemur: quod hic in plenū et tota defensione testamur.

arpa
 quadi glo

radícula
 Laparia
 Struthion
 obstruthion

Radicula vero quae a nostris dicitur Eademq; lanaria. A graecis ve-
 ro Struthion: et vulgo ostrutium nūcupatur. Quid obsecro cuz Bla-
 sto Istide Syluatica cōmune habet auctore Plinio: Diuersissimae
 prorsus haerbae in quo cōueniūt: ut sese ab illis explicādis bonus iste
 vir Leoniceus velut in stupa pullicinus haerens sudare videatur:
 Radicula aculeatus suffrutex est: ut in. vj^o: quoq; Theophrastus me-
 minit: Caule ferulaceo lanuginoso oleae folijs flore pulchro inodoro:
 Struthion idest passerculus a graecis dictus: non Istidis: (ut tu since-
 re Pliniana lectionis euersor addubitas Nicolae) Radice magna
 quae non lanam tingit: Sed (ut. iij^o. et. xx^o. Plinius scribit) lanā tin-
 gentibus praeparat candorem molliciemq; asserens: Atq; adeo: ut la-
 nas quae remedijs quibusdam adhibent: Radicula curari non opor-
 tere. ix^o. et. xx^o: scribat Plinius: Et oues quae tonsure praeparētur ra-
 dice lanariae lauari iubeat Columella: Cui quidez radice tā multae
 atq; eximiae ade

atq; eximiae adeo in medicina vires: adeo remedijs efficax potentia:
vt aureu poculum a medicis cognominata sit. Quid nam horū vnquā
Leonice in gladio Isatide syluatica in tuo guado legisti: Cur Plin-
num accusas: et tuo isto cū Patauino Antulite torqueris Petro ba-
tocio: quē ego eruditū hominē sanctūq; virū esse audio. Tu tuis istis
ambagibus grauissimā illius inseris sententiā: quasi et ipse tecū de his
ambigat: Si Plinianos codices quos et tu mendosissimos fateris nō
excutis non compas non aestimas. Si nec Plinium eleganter latine
vere dilucideq; loquentē intelligis: Si te nominū varietas implicat:
Si te rerū obruit multitudo: Cur Pliniū erroris insimulas: Tingt
gladium corpa non vestes (Tingt vestes Dioscoride auctore) Isat-
tis: tingit lanas lactuca Dioscoride auctore) syluatica. Ille planta-
taginis: lactucae: arnoglossi: lappathi speciem referunt: Et radícula la-
naz non tingit nec corpora: acuminata est: Oleae et passerulorū (vnde
et nomē) facies praebet. In his ergo vbi ista quā deplozas nominū re-
rumq; cōfusio: Nun tibi omnia bellissime (vt vides) Plinius expli-
cuit. Tu cur teipsuz non explicas: Tu cur nullo iudicio gladium tin-
gere vestes ais auctore Plinio: quod nusquā scripsit: Cur Isatiden
gladium a Romanis vocari Dioscoride auctore impudenter affirmas
quod nusquā prodidit: Cur in radiculae descriptione libro. xix^o non
Struthion: sed Isatiden posuisse Pliniū addubitas: qui et alij quoq;
in locis Struthion semp: isatiden vero posuit nunq;: Cur nullo pba-
bili argumēto: sed vano quodaz vulgariq; sono permotus nostri tem-
poris quadu: gladium esse cōtendis: Tua ista interpretandi legēdiq;
peruersitas: et scribendi in omēs ambitio: Non Plinij candidissimi
fcriptoris diligentia pariter et elegantia in caligine cōfusionēq; pdu-
cunt. Quod vero nobis (vt facis) et Serapionē et Auicennā et Pand-
ectarū scriptorem obicis praue (vt putas) de Isatide et radícula sen-
tiētes. De his nihil est quod respondeā: illi viderint quos medicinae
artis sciaz p̄fessos in te vt arietent iā intentos patosq; video. Verū
priusq; Plinianaē defensiōis quod reliquū ē absoluam: vel hoc vnū
breui oratione perstringere placuit: vt intelligas quo iudicio q̄ indig-
ne Nicolaus noster virum bene de se meritū suo isto libello pulsauit:
Pandectarū scilicet scriptorē a quo tam multa de simplicibus medi-
camentis hausit: quemq; ferunt Nicolau ipsum in manibus semp ha-

d i

bere consueſſe: atq; ex eo libro tanq̃ ex oraculo de ſimplicibus medi-
camentis verba facere. Is de Iſatide (vt diximus) obſcuriſſime âbi-
tioſiſſimeq; diſſerens: poſt Auicennâ Serapionemq; diſtrictos: in au-
ctorē tādeꝝ pādectaz inuehit: ſcriptorē mēdacioꝝ ignarūq; appellans
Luz q̃ nescierit quid apud antiquos catapotia ſit accuſat. Pandecta-
rum ſcriptoreꝝ bonū certe hoīez multo ſtudioſiſſime collegiſſe videmꝰ
dediſſeq; operā: vt ⁊ ipſe (ſi qua poſſet) poſteris aliquādo prodeſſet .
Non aſſecutū fortaiſſe: ſed nec ſic quideꝝ cōtemnenduz: immouero (qđ
ſaepe quoq; vſurpari pūit ariſtotelico more grāz illi hñdaz cēſeo: qđ
ēa multa cuz ſcripſerit: veris etiam inueniēdis viā (vel perperam ſcri-
bendo) monſtrauit ⁊ docuit. Quantum vero ad catapotia pertinet in
quo noſter hic tantope aſſurgit: ſic dixerim: Non ignorauit pāde-
ctarū auctor quid catapotia verbum ſignaret. Nam ⁊ in .L. littere de
ſcriptione: Catapotia inquit pillulae ſunt. Et poſt paucos verſus in
eo quo de cataputia haerba ſcribit capite: ſemina eius haerbe accipi: ⁊
ſicut catapotia mandi inſinuat: quae Bioſcoridis quoq; verba viden-
tur: ſic in Chamaeleae deſcriptione ex Bioſcoridis ſententia trochiſ-
cos ex chamaelea ⁊ abſinthio fieri docet: vt cataputia: pillulas certe
designās non haerbam: Nō enī ex Chamaelea ⁊ Abſinthio ⁊ Cata-
putia (vt Nicolaus inſimulat ſed ex Chamaelea ⁊ Abſinthio vt La-
taputia: Sic vnīus litterae mutatiōe: qui: Et: dixit: Et: dixiſſe a mor-
daci homine accuſat. Vides iam apertam Leonici de vtiliſſimo
ſcriptore calumniaz. Neſciuit (inquit Nicolaus) quid Catapotia eſ-
ſet Pandectarius. At ille in .L. littera pillulas eſſe monſtrauit: La-
taputiam inquit haerbaz addit Abſinthio ⁊ Chamaeleae: ⁊ hoc quo-
q; falſum eſt. Nam ex abſinthio ⁊ Chamaelea trochiſcos fieri docet
vt Cataputia ideſt pillulas. Et quoniam ſaepe illum de ſua iſta
Cataputia clamitantem atq; in medicos inuectum eſſe audiuiſus .
Hoc quoq; his ſubnectere benigna interpretatione (vt hoīem decet)
viſum eſt. Non latuit noſtri tempis medicos catapotia pillulas ſigni-
ficare: quippe quod pandectarius ipſe (vt diximus) ⁊ is queꝝ aggre-
gatorē vocāt catapotia exponētes pillulas dixerūt . Sed qm̃ in nulla
pene haerbaz frequētius aut efficacius euēit: p̃terquā in huiꝰ genere:
vt eius ſemīa (quae ⁊ Ricinos ab infecti ſpecie appellāt) pro catapo-
tijs hoc eſt pillulis ſumantꝰ (quod Bioſcoriden quoq; ⁊ cacteros tra-
didiffe videmus) ideo haerbā ipſaz catapotiarū ſemen ferentē) quā

Echio alcybium

propria quoque appellatio nuncupant) singulari quadaque demonstratioe
Et ob remedij prestantia seminumque ipsi? vsus ut cataputia passim dice
re? receperunt: Est autem cataputia haerba quam vulgus per haec tempora
nunc cazzapuzolam nunc guardalhortum vocat. Proprium vero eius no
men lathyrus est: cuius quarto volumine Dioscorides. vii? vero 2. xx?
Plinius 2 vires 2 figuram scripserunt. Quod vero ut iam non Catapo
tia: sed cataputia dicat linguae vsus increbuit: nequaquam mirandum. Cum
v. 2. o. vocalium tanta cognatio sit: adeoque in verbis pollens magister
vsus: quod ut quondam vultis 2 voltis: 2 viuis 2 viuis: 2 curuatus 2
coruatus: 2 publicus 2 publicum: 2 colpam 2 culpam: 2 herculem 2 her
colem dixere posci: (ut est in veteribus cum libris tunc epigramatis vi
dere) Sic cataputia pro catapotia non incongrue: aut certe sine piacul
lari crimine enunciare possumus: Haec pro pandectarum auctore bo
no certe homine aduersus Leonicieni contumeliam quasi ex iure re
spondisse sufficiat. Nunc ad Plinium reuertamur.

De Echio 2 Alcibio.

Eandem haerbam esse echium 2 Alcibiū Dioscoride 2 Nicandro au
ctoribus Leonicieni? putat. Quam vero utriusque seorsum Plinius mentionem
facit. Hoc quoque inter errores deputat: is mihi errare videtur qui sciens
prudensque compertum se habere aliquid affirmat: atque in eo obstinatus ha
ret cuius contrarium plures sapientioresque constituunt: in hac causa nemo ni
si pueri iudicij errare Plinium dicit. Echii Plinii genera faciem vires
vsusque describit: Alcibiū qualis esset apud auctores non repperisse se dicit. sed
habe figuram non repperisse se dicit: eius vires quas repperit tradit: vel ex hoc in
telligere omnes possunt Plinium Dioscoridis libros non vidisse: Nam 2 alcibiū
qualis esset a Dioscoride (si modo illas posuit) didicisset: Nicandrum nobis
videre non contigit. Dioscorides certe non Alcibiū sed Alcibiadium 2 Alcu
biacum scribit Echium vocari: Si eade haerba est echius 2 Alcibiū atque eade
utriusque partes atque idem vsus: unam habes haerbam duobus nominibus a Plini
nio descriptam: qui alcibij qualitatem non repperisse se fateri maluit quam im
pudenter aliquid affirmare: Si diuersae sunt haerbae nomen utriusque habes
2 vires: In quo ergo vel eruditorum aures: vel medicorum indulgentia: vel
aegrotantium desiderium: vel vita offenditur: Quis errare posset homines non
si errans Nicolaus iste contendet: Numen confessis aliquod patet
(Quidius inquit) fatetur ingenue Licero se nescire quod nescit.

d ij

Centunculus

Si ergo verū fateri: si impudentē non esse: si non temere aliqd affirma-
re error est. Erravit certe Plinius: q̄ sint friuola q̄ nullius ponderis
Leoniceni nostri inuenta videre iam licet qui (vt opinor) nulla magis
ratōe adductus in hos sermones incidit: q̄ vt Alcandros nobis ⁊
Pāphilianos efferret: quasi ipse iō magn⁹ censendus sit medic⁹: aut
Plinij censor: Si speciosa nobis graecoꝝ noīa magno ore pñūciat:

De Centunculo.

Clematidis apud graecos genus primū: Italos Centunculus vo-
care scribit Plinius. At Dioscorides gnaphaliuz graece dictā haer-
bam a Romanis centunculus vocari affirmat: Dioscoriden veriora
dixisse his argumētis Nicolaus insinuat. Primū quidez q̄ idem ef-
fectus dysenterijs vtiles gnaphalio ⁊ Centunculo a Dioscoride tribu-
unt ⁊ Plinio. Beinde quod in clematidis speciebus describēdis nul-
lam Dioscorides rostratis folijs pingit: vt Plinius: At nos vel vno
verbo questionem soluere facile posse videmur: Plinius Clematiden
centunculus vocari ab italīs dixit. Dioscorides huic appellatōi cōtra-
riuz nihil scribit: sed gnaphaliuz ab Romanis Centunculus dici tra-
dit vtrunq; vera dicere potuisse absurdus non est: Nam quid prohibet
⁊ Romanos gnaphaliū ⁊ reliqnā Italiam clematiden cognominare
potuisse cētunculus: Huic sentētiaē fidem facit: q̄ Romanos non cen-
tunculus modo sed ⁊ Tucularem ⁊ Albinā vocare gnaphaliū in ter-
cio Dioscorides scribit. Plinius vero in sua Clematide: quoniā non
de gnaphalio neq; de romanis: sed de Clematide ⁊ de italīs loqueba-
tur ex his appellatōibus nullaz posuit. Leoniceni p̄terea argumenta
quid habent roboris: quid dialecticū sapiūt: Nonne easdeꝝ vires ad
dysenteriam efficaces non gnaphalio modo ⁊ centunculo. sed ⁊ ipsi
Dioscoridis Clematidi tum innumeris pene haerbis legimus: Ne-
q; satis infert syllogismus: Quae haerbae eosdem prestat effectus: er-
go non duae sed vna censi debent: tuz quod Clematidis centunculi
figuram non pingat Dioscorides qualem Plinius: Non ideo erroris
cōueniēdus est Plini⁹: Neq; enī probe claudit Enthymema Nico-
lai: in describēda clematide. Signa quae Dioscorides nō cōmemorat
ponit Plinius. ergo errat plinius in demonstranda clematide: Nam
(q̄b in supiorib⁹ quoq; dixim⁹) mos ille plinij diligentūq; haerbari-
oꝝ ēē vī: quo faciliore cognoscēdis haerbis viā ondam vt similitudinē

*clematis
cētunculus
gnaphalio*

*Tucularis
albina*

afferant plures aptioresq; Centunculi idest primae clematidis folia in
 quit Plinius. Rostrata sunt ad similitudinē capitij penularū non ca/
 pitis (vt praue Nicolaus scribit) Ad tollit haec descriptio Bioscori/
 dis signa: s; auget. Non ideo centunculus qui ab Italīs dicit clemati/
 dis primū genus nō est: q; euidētia signa Plinius q; Bioscorides
 attulit: Non video praeterea cur de italica cuiusuis haerbae appel/
 latione: barbaro potius graeco ue: q; Plinio ipsi in italia nato et edu/
 cato credendū sit: Cum praesertim (si verū et cū veniae p̄latiōe fate/
 ri dolum) aberrasse plurimū Bioscoriden in romanis haerbarū ap/
 pellatōibus nemo sanus negabit: quod multarū exemplo manifestū fie/
 ri pōt: vt cū Partheniū a Romāis solsequiū vocari: Bettonicā et
 rosmarinū: Habrotonū quoq; absinthiū pōticū: Hedyosmon at quae
 Mentha sit Aepetaz: Melanthiū eto quod gith dicit: papauer nigz
 appellari dixerit: Cū apud romāos diuersas esse tā haerbas q; appel/
 latōes istas: Ad Plinius mō: sed et Celsus et columella: et nostrorū
 temporū vsus: et noia in posteros seruata testant: quare nihil est quod
 Bioscoriden externū hoīem in latinis haerbarū nōibus Plinio fideli/
 orē putem: Ad cū Clematiden et gnaphaliū diuersas haerbas Plini/
 us probe cōnouerit: quippe qui vtriusq; diuersa signa effectusq; p/
 diderit: et non gnaphaliū sed Clematidis genus primū centunculum
 cognouisse italos dixerit: Quid aliud arbitrandū est: nisi aut italicū
 hoīem italicas appellatōes multo Bioscoride melius cognouisse: aut
 duas haerbas centūculi cognomēto sic vocari potuisse: vt Partheuij
 quatuor: Ambrosiae item quatuor: Helixines tres: Heraclij plurimae
 cognominibus claruerunt.

Diuersas autē haerbas esse et Centunculū et gnaphaliū vel hinc p/
 spiciū est: Centunculus in aruis iacet: Sic Bioscoridis clematis: Sar/
 mētis pampinisve sup terrā longis (quod et ipm indicat nomē) solijs
 virentib; lauri spēs: sed breuiorib;: Adicit Plinius (quo manifestior
 haerba fiat) ad similitudinē capitij penularū rostratis: penula enim
 pluuiiale est tegumentū: vt in Hadriano spartian: et in Alexandro Lā/
 pridius testant. Cui a tergo capitū aduersus hymbres futurū tegmē
 adnectebat: quod non intellexit Nicolaus: qui capitū scribit non ca/
 pitij: nam penulae nihil accedit quod caput dici possit: cuiusq; ad exē/
 plar effigiari haerba queat. Sed rostratū capitū accedit. Gnaphaliū
 d. iij.

errore dyo
 ptenu at
 solsequi
 bettonica ab
 rosmarinus
 abrotanū at
 absinthiū pōt
 hedyosmū at
 menta at
 nepeta
 melanthiū at
 gith at
 papauer nigz

penula
 capitū

Lagine

Tomentu

Matte

Matarass

gnaphalos

gnaphos

carduus

centunculus

vero folium habet molle breue album tomento simile. Tomentū enim molle illud linū stupā lanā ve significat: quod etiamnū vulgo quoq; tomentellaz dicūt quo in sulciēdis replendisq; tum culcitrīs tūm mattis (quas nunc etiā mattarassas vocant utimur: Etq; ideo gnaphaliū dicta ē haerba ipsa: quod graeco vocabulo gnaphalos minuta illa lana sit: atq; ut ita dixerim) tonsura quae in fullonica arte ex carduoz aut forficum ductu trahitur atq; excidit qua ad tomenticia quoq; utebātur: ex eo et ipsa dicta q; gnaphos carduus sit: gnaphaliū ergo haerba ita cognominata est: quod breuitate mollicieq; gnaphalon hoc est tomentum representet. Etq; ideo Plinius et tomento similem: et pro tomento in usu esse dixit: Quare haud negauerim potuisse Dioscoriden qua ratōe gnaphaliū interpretati sum? conijcere atq; opinari gnaphaliū etiā a romanis centunculus vocari: q; illo velut tomento centōes quoq; in rustica suppellectile ut mattae cōcinnari possent. S; nō ideo errasse Pliniū dicere aequū est cum primaz clematiden homo Italus ab italīs centunculum vocari dixit.

De Lagine.

Lagine

Possumus in hoc quoq; accusatoris ingenii iudicijq; prauitatem damnare: Quod librariorū impressorūq; errores quib; pleni sunt Pliniani codices Plinio quoq; adscribere nō veret. Aut si id cōprobari non posse videat: vel in hoc taret: q; Pliniū frustra aliquid posuisse calumnies ut de lagine quoq; fabulatus est. Lagine ante oia quae nisi graeca impediāt declinatio a lacte gignēdo nomē traxisse videri pōt. Secunda clematidis spēs est: Non lagine (ut Nicolaus titubans legit) frustra autē a Plinio eadez haerba repetita non est (ut Nicolaus carpit) qui neq; Plinij mirū in describēdis plantis ordinē confuderat: neq; quo pacto bis idē repeti nō modo possit: sed debeat: Volumine. xxij. Plinius in quo de his agit q; inter aruensia olera in usum quoq; cibariū veniūt: laginē suo ordine cōmemorat describitq; eius ē facultates qualdā: nou oēs tū aperit. Et. iij. et. xx. Cum Clematidis enumeraret species: Ne quis laginez secundum esse Clematidis genus dubitaret: laginez illaz vocari ab aliis dixit: Tum lagines quoq; vires vniuersas adiecit: ut intelligerent secundū clematidis apd graecos genus laginē quoq; esse. Neq; enī li. xxij de clematidis spēs dicitur erat: sed de ea tantū lagine quae aruēse olus esculentūq; esset: ut eodē quoq; ordiē et capite b; Scādice Hellaphobosco Sioq; dicebat

arctii personata

Est vbi de Clematidis spibus dicēdū fuit (cū nō oīs clematis) esculentū olus sit) quae illa clematis esset quae lagine dicere edocuit: paritq; illaz effectū scribere graecos notauit: et quas facultates in lagies mentōe omiserat addidit. Scio et laginē quoq; siue laginē. xxi. voluē scriptā esse. S; vel aliud haerbae gen^o vel medosuz codicē putauerim quādo hāc de qua agimus laginē foliosos ramos hēre: atq; humi adrepere ad scamoniū spēz scribat: illam vō vnū tantū foliū hēre: quo sit vt diuersas prozsus haerbas esse credamus.

Haec minū inep̄ta supuacūq; nōis in lagine mutatiōez Helxines et Eufines Nicolaus molit^r. Nam dum. iij. et. xx. secundaz clematiden laginē ab alijs echitenq; dici Plinius scribit: Suspiciari se inquit Nicolaus ne codicis vitio lagine et echite p helxine et Eufine posituz sit: Et sua qdam iam dudū trita de helxine cōminiscit. Nos de his ad hūc modū dicēdū putamus: Laginē p helxine nō scripsit Plini^o cū de triplici helxine in supiorib^o dixerit: et de lagine. xxi. volumine dixerit: Eufinē dicere nō oportuit. q̄uis enī lagine (vt et vez esse videmus) Cissampel hoc ē Inuolucris spēz rep̄ntet. Ad iō eufines nomē qd inuolucris ppriū ē lagini tribuiss; s; e re ipsa qd lōgius serpēdo ferat elegātissio vocablo echitē vocari ab alijs illā scribit. Est at lagie quā pliq; vulgo corrigiolā dnt (nō eā tñ q polygōia sit) picētes a floris figura cāpanellā vocāt: qua rōe cōchylū quoq; vocari scribit Plini^o. eaq; in esculētis et eo p̄fert cibarij genē qd tortā dicimus vtunt^r. mlires quoq; i aqua et vīo dcoctā etiā nū lactis grā sorbēt. Neq; abfurde tenue scamoniū quoq; dcā ē q illi n absillis videat^r: nisi q miorib^o lōge folijs leuioribusq; nec crassis vestit. Quae hic at d ligustro nicola^o adijecit a sūt qdē et iā dudū a nob decātata: sed et ligustrū ipm oliuastella vulgo dī: in eo tñ Ledicen^o fallit^r: qd caprifoliū vocari a qbusdā d capraz pastu autūat. nā nec nomē nec nōis rō ea est. illuz enī seu fruticē seu arbusculā dicas. caprae nō attingūt: caprifoliū vō n ligustrū: s; pixacāthus est cuius quoq; nominis Syluaticus meminit.

De arctio siue personata.

His et aliud videre indiligētis hōis argumētū: de psonata Pliniū taxat quod duplicem illam esse crediderit: tum vt id verum esse comprobet: ne quid integri ad defensionem Plinio relinquatur: nulla ratione echion pro arctio Codicis vitio positum dicit. S; nec sic quoq; aut Plinium aut seipsum intellexit, quod verum esse mox agnosces.

ligustrū
Quastella
capifolū
pixacāthos

bābarū q̄ pu
tar arctiomy
echion apponē
dū ē loco illo

u ex
Nota q. ply. di
cil. duotatu
echii genera
pulegio folij
et similia co
ronata terti
n. generis folij
a no scriptis

Post agarici descriptionē Echion haerbam. v. et xx. volumie conti-
nuo subijecit Plinius: quae quoniam capitula beat viperis similia. id
echios quasi viperea cognoscatur: Duo huius genera Pulegio similia
floribus coronata: tertiū lanugie spinosa distinctū pingit. Addit prae-
terea: Quidam Echion personataz dicūt (non arction ut praeue inse-
rere Nicolaus voluit) quorū opinionēz quā longa foliorū et floris disfe-
rentia improbare: Subijcit. Luius scilicet psonatae folio nulluz est
latius grandes lapas ferentēz. Et si dicat. Tria Echii genera dixi-
mus pulegio similia cui parua sunt folia et quae floribus coronantur.
Fallunt qui echion dicunt esse personatā grandes lapas ferentē cuius
folio nulluz est latius. quae oīa a pulegi similitudine maxie discrepāt.
Non intellexit in morisuz praeceptis Leoniceus Plinii verba illorūz
sententiā apposite improbatūz qui Echion personatā ēē dicebāt. Nā
ea parte qua Plinius scripsit cuius folio nulluz est latius: Leoniceus
cuius illud ad echion retulit: non ad personatā ut Plinius et grāma-
tica ratio postulabat. Neqz enī ideo duplicē personataz esse credidit
Plinius. quia quosdaz echion personatā dicere et ex aceto radicē da-
re scripsit. Nā hic de personata non agebat: sed de echio: De qua et
quaecūqz ab auctoribus scripta cōpererat aperiret: ideo quosdā echi-
on dicere psonatā scripsit: et ex aceto dare potui. Non enī probe clau-
dit (quod saepe dicimus) Quidam dicūt: ergo Plinius credidit. ac
p̄sertim cuz Echion triplicē pinxerit: Et ex foliorū et floris differētia
non esse echion personatā aperte senserit: Atqz ideo post paucos ver-
sus non iam de echio sed de personata notissima haerba speciatim ver-
ba facit: Eamqz Arction et personataz graeca et latina appellatōe nū-
cupauit: neminēqz illam ignorare dixit: ut eos etiā videlicet distringe-
ret qui supra echion paruis folijs haerbā psonatā latissimis cōstantēz
putauerūt. bene ergo oīa quadrāt. Sciatqz demiceps Nicolaus hoc
in loco bellissime significasse Pliniū atqz ita credidisse: aliud Echion
esse pulegio similez: aliud personatā folijs maioribus cucurbitae: quas
vnā haerbam esse quidam putauerunt.

Sed quoniā de arctio sermo incidit: quādo et pro Plinio et studio
sis scribimus: ut haec nostra legentes quantulacūqz illa sint) aliquid
semp arripiāt quod in cōez vtilitatē cōferre possint) quod tota desen-
sione quantū potuimus obiter curauim⁹. Leoniceus vō vitauit) Hoc

subnectere visum est: quod Arctiou graeci duplicem esse tradiderunt: una
quidem quae et Arcturion dicitur: cuius folia phlomo (quae latine ver-
basum dicimur) similia crassiora tamen et rotundiora esse dixerunt: semen
vero minuto cymino simile: quod tamen ipsius quam radix Ischiadicis et Bisu-
riam patientibus efficaciter daretur: Alterum quae Arction et Prosopiten
et prosopion et Aparinem dicerent: nos personata et lapam de qua egri-
mus: ambas. iiii. Dioscorides pinxit: Plinius prima. vij. et xx. Al-
teram quo diximus libro tradidit. Sed Aparines nomen a Dioscoride
positum non probavit. Quando aliam esse a personata aparinem et figu-
rae et virium diversitate monstravit.

De Chamaedaphne.

Quo plura in Plinium congerere Nicolaus nititur eo se pluribus
inscitiae notis commaculat ut qui nec Plinii verba nec scribendi ordi-
nem nec rerum consideret differentias. Itaque manifestas ineptias iam
satis est ridere quam refellere. Eadem plantae Plinium hoc est Chamaeda-
phnae diversas descriptiones asserre Leoniceus dicit. Sed quae diver-
sus sit ipse ab eo quem putabamus. Ex hac ipsa Chamaedaphne confi-
deremus. Plinius. xv. in describendis lauri arboris generibus inquit.
Est et chamaedaphne silvestris frutex: neque ultra de Chamaedaphne
verba facit: neque illam pingit (ut Nicolaus prius arbitratus est) Ex
nomine videlicet addubitans ne haec haec esset quam fruticem nominavit
Hic igitur verborum Plinii textus puncto (.) signatus est: Tum pergit
enumerando Plinius lauri genera: atque inquit. Et Alexandrina quae
aliqui idaeam: alij hippoglottin: alij daphnem vocant. Hanc vero Ale-
xandrinam Daphnem pingit. Haecque illa est quam Dioscorides quoque
caeterique describunt. At quarti et vigesimi voluminis. xiiij. capite Tum
fruticum subfruticumque genera multa descripsisset: His subnectemus in-
quit quae graeci communicatione nominum in ambiguo fecerunt an arbores
essent: Tum proximo capite continuo de Chamaedry: Chamaedaphne
Chamaelea: Chamaeice: Chamaecisso caeterisque huiusmodi verba fa-
cit. Atque inibi Chamaedaphnez describit: quam volumine. xv. tantum
attigerat: Haec igitur ita se habet. Enumerat. x. Plinius lauri sep-
tem genera: Tum tres lauri fruticis species Chamaedaphnez Ale-
xandrinam: Daphnoidem: Et Alexandrinam quidem et Daphnoidem
pingit: Chamaedaphnem vero quoniam inter illas relaturus erat quas

*apturū emf
dar bar. ex dyo*

*nota manu
fetta i a etu
va du urbric
maria et mo
res unlatu
pollucet no n
eade en apa
vina et pson
aria ut pom
ne p s*

*chamaedaphne
Alexandrina
daphnoides*

pū pū dō p d e m
an lacappa

politianus

Laureola
ymca puica
puicula

oxymyr sine
bruscus
Ruscus. e.
oxymyr sine
et e siluestris m
1744

nomini cōicatio (vt ipse inquit dubias fecerat an arbores essent an
haerbae. iiii.º. 7. xx.º. libro pulchre descripsit. in quo de similibus haer-
bis suo ordine loquebat. Vides vt ob punctum (quod in locis quoq;
dicif) Leoniceus caput est: Si inter duo ista noia Chamaedaphnem
7 Alexandrinā. xv.º. illo libro: Morae aliqd punctiq; itericisset (quod
vel ipsa grāmaticae ratō per: Et copulae interuētū postulabat) nō in
hos laqueos incidisset. Virū subit boni huius viri 7 amici qdem Le-
oniceus naturā cōsiderāti: quē si ambulante videas lentū magis 7 tar-
dus: q̄ citatū vel celerē dicas. In accusando eo Plinio adeo p̄cipitē
currere: vt in eo legēdo p̄censendisq; accusatōis capitibus moras om-
nes tarditatēq; oderit: Nō spiritū teneat: non aīa: nihil interpungat:
nullo pūcto consistat. In hoc quoq; sagacissimi ingenij vir politianus
in ea quā de cisso 7 cistho ad hunc ipsum Leoniceum scripsit epistola
egregie notat. Cū. iiii.º. 7. xx.º. volumie capite. x.º. qz nō interpunxit Ni-
colaus inter hypocistibis: et: quā inter haerbas dicem? p̄p̄ sapere vi-
sus est: maleq; eo loco sensisse de cistho: ita ob punctū vt diximus sae-
pe cōuincitur.

Sed ne Chamaedaphnes nomē dubiū aliquādo legētibis ingerat
Quas esse plantas scire oportet quae chamaedaphnae pariter nūcupen-
tur. Hanc ipsaz scilz de qua agim? quae vulgo laureola dicif: 7 eam q̄
vinca puinca quondaz (vt Plinius. xxi.º. auctor est) dicebat: 7 nunc
quoq; puinca dicif cōiugalibus coronis expetita: folijs q̄ lauri longe
minoribus: humi ad serpilli morē reptans: flore ceruleo inodoro ro-
tundo foliusculis quinq; sed continuis distincto.

De Oxymyr sine.

De Oxymyr sine nihil est quod differamus. Nam cū frigida quae-
dam Leoniceus asserat: quibus conijci posse (vt ipse putat) videat:
Pliniū de oxymyr sine: rusco 7 agresti myrto q̄nq; dubitasse: Cū Pli-
nio tandem cōuenit: Voluit (vt arbitror) Nicolaus ostendere. Scire
se q̄ oxymyr sine Bruscaus esset quē veteres Ruscaus dixerūt auctore
Plinio: quasi grande aliquid ac secretius quiddaz in herbaria prola-
turus: Et si facultas suppetisset Pliniū quoq; redarguisset: Qui nō
ideo Oxymyr sinē nō agnouit qz plures de ea sentētiās recitauit. Si-
cut cum inueniri aliquos dixit qui Acorū Oxymyr sines radicez esse
crediderunt. Sed inuenit tandem Nicolaus Pliniū a Castore suo a

quo tam multa: et hoc quoque didicisse: quod oxymir sine bruscus esset. Atque ita nisi subuenisset castor interierat Plinius. vide quae sint ociosae hominis huius commentationes.

De Aera et Lolio.

Qui de haerbis dicturus est: Eum ego non tam librorum quam telluris Non tam litterarum quam agrorum studiosus esse oportere censeo. Nec satis esse ad haerbariam perdiscendam tradendamque haerbarios scriptores legere: plantarum videre picturas: graeca vocabularia inspicere: magistri vnius verbis addictum esse: sed rusticos motanosque homines interrogare oportet: haerbas ipsas inspicere: vestigare differentias. Et si fieri potest piculum facere: experiri: rimari quid vnaqueque in morbis possit: cum haec videnda sunt. Tum vero illud est hominis eruditi grauis atque prouidentis: cum de magnis viris iudicaturus est: diligenter eorum verba perlegere librare excutere: sibi quae ipsi persuadere: nihil frustra: nihil temere a tantis viris dictum esse. Tum vel benigna interpretatione: vel constanti iudicio quae scripta sunt tueri. At si id quoque fieri nequit: et suadente veritate contradicendum omnino sit. Tunc (quod in Empedocle desiderat Aristoteles) validissimis ea rationibus argumentis demonstratibusque conuelleret. Haec cum in superioribus in Leonicensi nostro semper desiderauerimus in quibus certas calumniae notas contraxit: in his praesertim lolio scilicet et auena de quibus nunc agimus mirum in modum errasse visus est.

Aera et Lolium Leonicensis inquit idem sunt: Avena quoque et aegilops: idem: Mirari se ait cum sint eadem Plinium illa pro diuersis accepisse: aut graecis cognominasse vocabulis: cum latina suppeditarent. Miror ego Nicolam ipsum vnius cum sit tam diuersa a veritate sentire: Et latinus homo cum sit graecis magis vocabulis quam latinis rebus insistere. Ac primum quid est Aera et Lolium idem sunt. Si Avena et Aegilops idem: Non video cur mirabundus adeo toto isto suo libello Leonicensi errori tribuit. Si Plinius eandem haerbam nunc latina nunc graeca denominatione commemorat: Quod non Plinius modo toto opere atque in mentione piscium praecipue: Sed quicumque litteris aliquid mandauere factitarunt. Nam si error est vtriusque linguam nosse: Et error est eadem haerbam vtriusque lingua describere: Sed nos ideo diuersis appellatombus cognouisse illas Plinium dicimus

quia quāq̃ vnus sint generis : diuersae tñ ⁊ figura ⁊ potestate sunt ⁊ natura. In his primū Plinij auctoritas: tum ratio: p̃xime res ipsa argumēto nobis erūt. Sic igit̃ ordiemur vt rē ip̃az lucidius explicem?

Frugibus siue ea legumia siue frumēta sint quicqd noxiuz esse solet diuersis nōibus a Plinio Columellaq; tum a curatissimis quibusq; scriptoribus appellat̃. Nam quod caelo puenit noxiū: id nūc malum nūc iniuriā vocat Plinius: vt hymbres: nebulas: ventos: grandinem Robiginē: volucres. Quae vō a terra afferātur damna: nūc frugum pestes vocant in quibus vligo: Amaror: Laries: Lum Eruca: Lulex Limax: Talpa: Phalangus atq; huiusmōi bestiolae cōtinent: Nūc morbos appellant vt Lolui Tribulos: Lapam: Aleram: Aegilopen Pelecynū: atq; eiusmodi caetera: Quae vero vel ipsis seminib; accidunt ita vt corrupta vel mutent̃ vel degenerent: siue interiori ipsoꝝ seminū causa: siue coeli terraeq; intemperie: ea frugū vitia nūcupant. In hijs abortio: luxuries: vanitas: bromus: Avena: vrica: siligoq; p̃nume rant. Haec Plini; ingeniosissimus scriptor sua illa incredibili diligētia: miro ordine: (si qui illum Leoniceno diligētiore inspiciã) exequitur: De caelesti iniuria deq; terre pestibus nūc sermo nobis non est: De vitij morbisq; agim; frugū vt intelligam; nō de vocabulis s; de reb; agi. Haec ṽboꝝ significatōes Pliniū: s; rez naturas scribere: tātoq; grauius Leonicenu deliquisse: qui nō res ipsas (vt Plini;) s; glossas vocabulariaq; ad Plinij accusationē induxit. Morbus igit̃ propria significatōe quantū ad rez p̃tinet) Sabino Bodestinoq; auctoribus corpi aduēit: temporalisq; est imbecillitas: ⁊ tolli remedijs potest vitii vero p̃petuū impedimentū est (vt obiter iuriscōsultos etiā afferamus) Id noster Plinius latinus homo ad fruges quoq; (qua est elegantia) transtulit: ac lolui aeram: aegilopen inter morbos deputat: auenaz inter vitia: Atq; ideo Lolio Aere Aegilopi (qui morbi sunt) praesentia remedia sarculuz ⁊ cineris cū semē iactat̃ curā remedio ef fa dicit: Quae vō ipsi semini aut radici insunt mala (quoniā vitia sunt) nō p̃senti s; p̃cedenti cura: neq; alia tolli posse inqt: Atq; ideo medicari semia tā Virgili; q; Columella ⁊ Plini; docuerūt: ne expectata se ges ṽais eludat auēis. Lolū igit̃ ⁊ aera frugū qdez morbi sunt: s; diuerse haerbae sub vno genere cū sint diuersa quoq; rōe fruges ledunt. nam lolium recticaulis haerba est: ⁊ tritico similima: nec complecti

nec vincere illud potest: hoc tamen affert incommodi quod terram oc-
cupat exhauritq; et mixtum tritico secerni oportet. Aera autem ipsa
complexu necat. Quoniam vero lolium notissimum esset non pinxit il-
lud Plinius. Aera vero quod ignotior nostris esse videretur descri-
psit. Quod minimum scilicet semen (cuius fumo a balneis turba pellere-
tur) aculeato gigneret cortice et complexu triticum necaret: quod et re
ipsa quoque manifestum est: In quam degenerare triticum et hordeum
posse (quod Theophrastus et Valenus scribunt) non negaueris quip-
pe quod lolij species aera quoque sit. Sicut et illa etiam quam Lilliri-
nam vulgo dicimus quasi lolliarinam: seu magis (ex Theophrasto)
Lumpirinam dixeris quae longiores quidem spicas: sed brevioribus
ac densioribus ferat Calamis: nec iunctis spicatum seminibus: sed in
ramusculo alternatim dispositis. Lolium ergo triticeis pene folijs re-
cto calamo nasci: nec complexu vinculo ve villo tritico adherescere:
plus quam ut probari oporteat manifestum est: spicam vero hordeo simi-
lem: Verum angustioris ac sine aristis profert: in qua exiguum qui-
dem ut minutae auenae: sed non ut aera minimum semen acuminato et
obrotundo gerit tegmine: non recticaulis est: verum implicat circum-
nectitque cum triticum tum fabam et complexu illo attrahit necatque.
Quis ergo aeram et lolium idem esse dicet: cum et grammatici quoque
scribant: lolium graeco vocabulo non aeram: sed zizantiam dici. Hiero-
nymo quoque in Apathi interpretatōe dicente: Inter triticum et zi-
zantiam quod nos appellamus lolium quādiu haerba est: nec dum cul-
men venit ad spicam: grandis similitudo est. Et in discernēdo aut nul-
la aut difficilis distantia: Quid igitur aerae cum lolio zizaniaque praeter
genus commune: Age et hoc adiungamus quod vulgo quoque et
in cisalpina gallia. et apud nos haerba haec (aeram dico) si modo cō-
iectura non fallimur. neque enim discernētes sed excitātes ac disceptan-
tes dicimus) veludula dicitur: quasi volutula quod tritici scilicet fa-
baeque caulibus aduoluatur. Quod vero vertigines illa quoque in pane
si comedatur faciat (quod malum lolio tribuimus) non propterea lo-
lium ipsum erit: cum noxias vires duabus pluribusque et diuersissimis etiā
haerbis esse nihil phibeat: atque his praesertim quae generis unitate con-
ueniunt: Sed et eandem haerbarum lolium et aeram esse tamen lolium aera
quoque a quibusdam dicatur. Nec Dioscoridis nec Valeni auctoritate

cōvincimur: Luz aerae quidem vires ambo describāt. Figuram vero qualitatemq; neuter demonstret.

De Avena et Aegilope.

Par in avena et aegilope ratio. De Avena Plinius Valenusq; quod homini in cibatu quadoq; sit: quod iumentis in pabulo referunt. Hos quoq; in gallia passim videmus equos mulosq; avena vesci: Aegilope vero quae sylvestris avena sit: quis unquā vidit vel iumenta vel homines vesci? Cum avena tritici et hordei vitium est: quod quoties qua ve ex causa fiat duodevigesimo volumine docet Plinius. Aegilops vero (ut eodem loco Plinius) hordei morbus est proprius non vitium: et hordeo innascitur: quod quinto quoq; et vigesimo volumine refert: Aegilopas dicens eiusdem nominis herba sanari quae in hordeo nascitur tritici folio: Quis praeterea nescit (populo etiam teste) duo esse avenae genera: frugiferum unum: Sterile alterum: vel pro dente Virgilio: qui bis steriles avenas dominari cecinit. Et vti campum avenae frugiferae segete scripsit: Avenarum quoq; sativam esse et propriam naturam habere. xj.º de agricultura libro Columella demonstrat. Eius quippe sationem docet et partim in foenum vel pabulum cedi: partim semini custodiri scribit. Dioscorides quoq; ille (quo velut iacis clypeo tectus Nicolaus insultat) De avena Aegilopeq; seorsum tractans diversas illas esse indicavit. Nam bromi quod duas species. ij.º voluit cum referat facit a Romanis inquit avenam vocari: tum. iij.º. voluit aegilopem quod a Romanis avenam dici affirmat. Adde quod ab ab' glumi quod scia integum eius de ferme figurae cum sint capillamentis haerentes: non spicis: avenae tamen frugiferae densiores gravioresq; sunt: tum semina alba gracilia quasi minutum hordeum dixeris: aegilopis vero maiora nigra hirsuta gemis bifurcata cuspidibus: quae avenam graecam vigesimo volumine Plinius nuncupasse videtur: Cum bromi similis haerbae (quod et ipsum frugum vitium est) figuram facultatemq; enarrat: Vis avenae et aegilopis insignes alias differentias referam: Avena ex his est quae maxime in frumetaceo genere nuda sunt semina: ut hordeum quoq; et halica. Est omnium seminum maxime aegilopen natura operuit. Avena praeterea cum hordeo fere et seritur et metitur: Aegilops vero (quod mirere) non nisi post annum ex semine suo (Plinio auctore) nascitur. Si haec igitur et Dioscoridis et Plinii scriptis et rationibus et rei ipsi evidenter diversa esse monstrant: Quis Nicolaum Leoniceum non errasse imouero non piaculum

riter deliquisse defendet: qui Plinij doctrinā singularēq; diligentiam
taxare non sit veritus: Nec auene genera: nec Dioscoridis verba: nec
rei ipsius differentias proprietatesq; perspexit: Quid eo de his vocabulo
rum interpres referat ipsi grammatici viderint: Nos Plinio prudētissi
mo naturalium rerū scriptori: tum rebus ipsis: atq; oculatis (vt aiūt) te
stibus credamus.

De nardo gallica et galliunca.

Sed nec in saliuca qdē et Harido gallica felicius accusator noster
Leoniceus versatus est: Plinio primū imputare videt q; nardū gal
licā appellauerit: quā Dioscorides celticā nūcupauit. Nōne hoīm vi
ta ex hoc Plinij errore periclitatur: gallicā narduz dixit Plini⁹: cuz
celticā Dioscorides dixerit quasi quos graeci celtas dicūt nri gallos
non appellent: aut nō oēs galli cetae quondā dicti sint: aut cetae gal
li nō sint: ad austrālē Lemni mōtis plagā: et Massiliae ac Harbōis
pelagus bitantes rupesq; alpiū attingētes: latie denotauit haerbā plu
nius: Dioscorides graece: a puincia Plini⁹ a puincia pte Dioscori
des: re noieq; pueniūt: et cognōie quoq; nō dissident. Dioscoriden p
terea scribere Nicola⁹ inq;: qd narduz hāc gallicā quae in Liguria
alpibus nascit incolae saliuicā appellant. vñ errasse Pliniū insinuat
quod pro diuersis narduz gallicaz et Saliuicā acceperit.

Sed diuersas esse narduz gallicā et Saliuicā haerbas. Origo pri
mū facit vt credam⁹: cuz in Liguria alpib⁹: vel ad ligerim amnez q
in gallia est (vt ex graecis codicib⁹ vii⁹ hz) nardus nascatur gallica.
saliuica eo in pānonia et norico et vrbe Eporedia Alpiumq; apicis.
Figura proxime et haerbarū ipsarū diuersa descriptio: qd vel vno quo
q; Plinij vbo facile datur agnosci: Qui Harduz gallicā (vt Diosco
rides) fasciculis alligari inquit. et comitez illi adnasci hirculuz haerbā
Saliuicā vero incomitatā humilez (vt Virgilius inquit) et breuem
et quasi manu pressam esse: atq; ideo ad coronamēta non ptinere (qd
nobilissimi odoris sit) quia necti non possit: Ante vero soliditatis:
vt metalluz esse coeperit: etiam si mendose non soliditatis (vt ver⁹ ha
bet lectio) sed suauitatis scriptū sit. facultas tercio de haerbarum
diuersitate arguit. Quāuis etenim odorate sint ambae: Vires tamen
differentes utriq; Plinius tribuit: Nomen postremo haerbarū ipsaz
differentiā prius aperit: cū nardus illa siue celtica siue gallica pgnōie
tur: Saliuica vero et Orcitumyra (auctore seruiō) vulgo dicta ē

Hodie quoq; romana spica dicitur: Sunt qui eam esse putent quam officinae rosas sanctae Marie nuncupent: quorum opinionem quando Plinij picturae multa ex parte congruit non improbamus: et omnino probare subsistimus. Cum ergo: et origine: et figura: et facultate: et appellatione nardus gallica et saluica differant: non errasse Plinium dicere aequum est: Leoniceum vero iure damnandum esse: qui nec ista priusquam accusaret pensauit.

Hoc ex abundanti adijcere visum est: quod Saluicam a Nardo gallica diuersam Dioscoridis auctoritate Pandectarius facit: Tantum vero abesse: ut Dioscorides unam esse crediderit ut illum inducat eos arguentem qui saluicam nardum gallicam esse dixerunt: Hoc tamen in graecis codicibus dicentem Dioscoriden non comperimus: nec saluicae in nardo celtica mentionem fecisse. Sic qui Dioscoriden (eum dico quem per haec tempora medici legunt) non tam latinum quam barbarum fecit: Si modo veritatis aliquid ineptus ille interpres assecutus est: saluicam et nardum gallicam (ut diuersa) seorsum scribentem Dioscoriden facit: Nos Plinium diligentissime eruditioris hominem rationemque ut diximus et rem ipsam complectimur.

De Sio et Silao.

Quana quoque et inepta prorsus de Sio et Silao disputatio. In erratis Plinij Leoniceus deputat: quod Sium Silaumque pro diuersis posuerit. Leoniceus vero rationes superioribus quod non dissimiles sunt. Quoniam inquit sine dubio silai et sij descriptio ei haerba quae vulgo crisione dicitur competit. Aut si pro silao sion legendum sit: frustra duobus locis eadem haerba repetita: Sed vide ut diligenter inspexit: ut Dialectice argumetur est: Quae sunt haerbae et silaus et sium: nec frustra seorsum positae: ut dicit: Silaus nascitur glareosis et perennibus riuis: Cubitalis apij similitudine: coquitur ut olus. Acidum siue Acedum (Acedariis enim haerba ipsa competit) Haec Plinij de Silao descriptio. Sij igitur haec est: Sium latius apio: in aqua nascens: pinguius: nigrius: copiosum semine: sapore nasturcij: crudum coctumque sumis: Hanc quoque Plinius laueret interdum appellasse videtur. Confer Leoniceus si placet utriusque haerbae descriptiones: et tuo Crisioni compara. Silaus apio similis: sium latius apio pinguius nigrius. Silaus glareosis et perennibus riuis nascitur: Sium in aqua quae et non glareosa esse potest: ut lacustris fontana putealisque

crisio

Silauus

fortassis siluauus

Sium

Lauer

tana putealisq; est: Silaus cubitalis est: Sium humile aquae paululus
quiddam superextans: Silaus coquitur ut olus: Sium crudus coctusq;
sumitur (ut lauerem quoq; Plinius docet) Silaus acidum olus est :
Sio vero Masturcij sapor. Unde Masturcium aquaticum appellasse Si
um recentiorum quosdam inuenio. Sapor ergo: color: magnitudo: vfu
q; differunt. Quis tam diuersas haerbas vnâ esse dicet: Aige et vires
potestatemq; comparemus calculis: renibus: vrinis: lienibus: mensi
bus: dysenterijs: lentigini: cuti: ramicibus: equorum scabiei Sium pdest
Silao nil horum: Sed id solum tribuit Plinius quod magna vilitate
vesicae coquitur: Si eadem haerbae erant: cur non eadem ambab
vires: Neq; enim ideo parem potestatem Silao dices quod vesicae
utilis sit: Sium vero calculis vrinisq; profit: quae mala vesica maxie
infestare vident: quoniam et vesicae plures etiâ morbi contingere poss
sunt: ut collectio: vlcus: scabies: quibus efficax Silai remedium esse pot
Sed nec putasse Plinius eadem haerbam esse Silaum quae Sium: ex
eo quoq; inspicere licet: quod eodem loco Plinius libro. f. xxvj. post
Silai remedium ad tres fere versus in calculi curatione: Reliquum inquit
ex vino cum Sio et vrUCA marina et daucis et plantaginis semen ex vi
no: Neq; verisimile cuiquâ fuerit eodem pene versu Silai Sijq; (si
vna haerba esset) ut diuersarum mentione a Plinio facta esse: In quo
hoc quoq; est animaduertere (ut mirum Plinij ordinem consideres) qd
ab nono quinti et vigesimi voluminis capite. vnde generatim mebratim
q; de singulis corporum morbis remedia subtexere incipit: Nullam aut
raraz ex his haerbaz describens pingit Plinius quas superioribus li
bris ante descripserat: Magnū argumentū Silauz Sium non esse:
Luz eodez loco Silauū vsquā alias adductā pingat. Sium eo quam
xxij. pinxerat nominasse eodez loco satis duxit. Haec cū ita sint: quis
vel accuratū Plinij lectorem vel iustuz accusatores Leonicenū dicz:
Qui cum Silau et Sium eandez haerbaz et quā nūc Crisionē dicim
esse crediderit: hoc saltem ignorare non debuit: Crisionē breuē haer
bam humilemq; esse: ut iam Silaus esse nō possit quae cubitalis est.

Vis ut et rei ipsius euentū in mediū afferamus: Ne non tā Leo
nicenū refellere q̃ nostra legentibus prodesse (quantum per nos fieri
potest) voluisse cognoscas: Sium eam haerbam esse satis constat: quā
togata gallia Crisionē: vmbria lauerum: picentes lauendonē vocant:

Nota errorē nō. n. hec sio hic descripta ē illa qd dicit
nasturtium aq. ut male sensu platearius et hic auctor cū
plateario labat 532^a p̃o dē cardamine dicta similis m̃i
quae p̃m̃ 53 minor h̃ n. sapor similis ē saporī nasturtij
et nō illi

nasturtium aquaticum

ex bps plim cuber
bar m. lura artifi

tū si qd tūmēst
diuē si auctoribz

eadē descriptione
aliq. et in nomine

diuē si tūbānt
an eadē esset haer.

si d. silauz qd d. diu
si d. iō p. diffusū

breuē et h̃ p. d. h̃
erunt. ar. si d. h̃ p.

post facta ē qd d.
si d. si d. si d. si d.

loco monere ē qd d.
si d. si d. si d. si d.

si d. si d. si d. si d.
si d. si d. si d. si d.

si d. si d. si d. si d.
si d. si d. si d. si d.

si d. si d. si d. si d.
si d. si d. si d. si d.

si d. si d. si d. si d.
si d. si d. si d. si d.

Laufer
Lauer

Silaus

cannasiolu

aduk q syo ui
ser qua no vi
c sione formina
uocat silaus
ius mare ex ita
nulla ferat ni
si silau tanat

videntur enim hae quoque appellationes cum piscis Bioscoridis Plinius
quoque vocabulis convenire. Nam sium lauerum dici Bioscorides scribit
Et lauerem pro suo usurpare Plinius videt. Crisium vero unius syl-
labae detractio facile transit in sium. Ipsius quoque haerbae cum natu-
ra tum bene oleus sapor floris etiam et seminis non iniucundus odor fa-
cile persuadet. Silaum vero haerbam glareosis et pennibus riuus na-
scentem: edulij gratam: quae in Ariminensi vicinisque Flaminiae viae ri-
uis et in Hetruria plurima conspicitur: Cubitalis saepeque altior Pisau-
renses cannasiolus vocant: Ex eo ut opinor dictam quod caulem inanem
Lannae similem habeat quasi cannasilauz dixeris: Nosque illam aceto-
saleque conditam non ingrata experti sumus: frequenterque gustauimus:
Atque ut Sium Silausque diuersae apud Plinium haerbae sunt: sic Cri-
sion cannasiolusque apud omnes diuersi: Hactenus quantum in nobis fu-
it his respondimus in quibus Plinius Leoniceus iniquissime dam-
nat: quod scilicet easdem haervas ob nominum varietatem putauerit esse diuersas

De eo quod vulgare opinionem sequuntur Plinium
Nicolaus insinuat. Caput quintum.

Vulgarem vero opinionem sequuntur Plinium (quod quartum fuerat ac-
cusationis caput) vno tantum Linnabaris exemplo demonstrare Leoni-
ceus adnititur: si qua Plinium tandem possit euertere: Nos questio-
nem hanc omnem dilucide adeoque sequemur: ut facile intelligas In hoc
quoque nimia sui opinione deceptum Leoniceum temere nimium (ut in cae-
teris adlatrasse.

Linnabaris
aque draconis

De Linnabari.

Linnabarin qua in pictura medicamentisque utimur: quaque nostra tem-
pora sanguine draconis appellant Bioscorides metallicum esse putat:
(Leoniceo auctore) atque in Libya nasci: Lameis fodienti coccinna-
di metalli huius (quod in alijs fecerat) rationem auctoritatemque asse-
rat nullam. Leoniceus qui solius Bioscoridis auctoritatem sine iudi-
cio sine delectu sequendam esse semper censet: ideo errasse Plinium ar-
bitratur quod Linnabarin scripserit elephantorum draconumque sanguine per-
mixto fieri: dum pugnautes pariter decumbunt: obtritumque elephanti in-
terit draco. Neque non errasse Plinium tunc maxime omnes intelliget: cum de cin-
nabari quae dicitur singula quaeque descripsero: et nodos illos quibus intrica-

tū Leonici libellus vides explicauero: priusq; ad stipulantē Plinio
 Juliu Solinu adduxero de cinnabari in collectaneis ad hunc modus
 scribentē. Dum ruūt elephanti dracones obruūtur: Sic vtrinq; fusus
 cruor terram imbuit. Fitq; pigmentū quicquid soli tinxerit quod Cin-
 nabarin vocant. Haec Solinus. Nunc de Cinnabari quantum colle-
 gimus eloquamur.

Cinnabaris quidez nomen non latinū aut graecū est nec Libycū
 sed indicū: sanguinemq; elephanti et draconis pmixtū significat: vt. iij.
 et xxx. volumie auctor est Plinius. Harri quoq; barbaro nomie ele-
 phanti dicūtur: Victore barriq; canes rabidiq; leonis: Geographus
 vates inquit: et nigros barros Horatius memorat: vnde fortasse et noi-
 men ipsuz cinnabaris manare potuisse videt: Colorq; est floridus san-
 guine representans inter eos qui mixtura fingūtur cōnumeratus: me-
 dicinae abilis et picturae. Cinnabaris quoq; alia dicta in duo diuidit
 genera. Unū quidē metallicū natiūq; quod in Libya alijsq; in locis
 effoditur. Emathati lapidi colore similis: quemq; a coloris quoq; su-
 militudine aliquos sanguine draconis noiasse Dioscorides scribit. et
 ab indica cinnabari nomen accepisse non absurde fortasse crediderim.
 Cinnabaris altez genus metallicū quoq; est: sed facticiū: Ex viuo sci-
 cet argento et sulphure. Cuius cōficiendi rōem Hucalis qdaz arabs
 cognomēto seruitoz tradidit quo pictores per haec tempora (cinnabariū
 vocātes vtuntur. Arabiū quod graeci milton vocant: metallicū qui-
 dem origine est: Plinio Dioscor. deq; auctoribus: s; fingit digeritq;
 vt Arabiū esse possit colorq; floridus Cinnabaris ergo prima pro-
 priaq; indica draconisq; sanguis est Plinio Solinoq; auctoribus.
 Altera quae ab indica cinnabari nomen traxisse per coloris similitu-
 dinem videtur. Metallica est in duo diuisa: Natiam scilicet cuius
 Dioscorides meminit: Et facticiam quam Hucalis docet appro-
 batq; pictura: Syluaticus quoq; et arduus Pisaurensis qui de ve-
 nenis egregium illud volumen scripsit quod nuper e tenebris erutum
 cum Haliabatis voluminibus impressuz venditur: duo cinnabaris me-
 tallicae esse genera (vt nos quoq; notauimus) prodiderunt. Sed et ra-
 rissimus pictor Ferrariēsis Hercules nri appelles tps vir diligēs na-
 tiae cinnabaris frustū qd in Italiā rapz inuehi affirmat nobis donauit

Solinus: nō solum
 hoc imo solinus
 fere apud mo sups
 vñ ficut patitur
 sicut ex potest
 M. d.

Cinnabari
 barri
 elepha

Mynū Mylo

cinnabaris
 animale metallicū
 sanguis dra natū facticiū
 Lybici cinnabari

Minu

seplasiary

draopimona
arabu

sanguis de
adms. q.

Veterinarius M.

appositura medicamina

atq; apud nos fidem eorū quae scribimus aliquādo facturū seruaf. *Asiniū* vero non *Cinnabaris* a graecis: sed *milon* proprio vocabu/lo dicit cuius *Plinius* *Bioscoridesq;* meminere. Itaq; qui *Asinium* *Cinnabarinq;* siue natiuā siue facticiā idem esse putauerunt. Apertissi/ me et pictorū sentētia et nominis diuersitate et re ipsa fallunt: Potesta/ tis vero differentia *Leoniceus* in primis fallitur: qui *supuacue* (ne inepte dixerim) cōmonescit ne *cinnabarin* quā *cenabziū* pictores vo/ cant in medicamētis quae deuorant ponāt medici: Cum id non soluz medici *seplasiarij*q; fugiant: sed nusquā a medicinae auctoribus scrip/ tum sit *Asetallicae* *cinnabaris* genera sorbilibus compositōibus *Antidotis* *catapotijs*ve misceri. Si quis autē e vetustissimis *cinnabarin* forte compositōibus vsquā posuit: de *Indica*. s. *cinnabari* hoc est dra/ conis sanguine: cuius periculosus non sit vsus: quāq; medicinae et pi/ cturae vtilem *Plinius* pdidit: intellexerūt. Quatuor igitur hi colores representare omēs sanguinē vident: paulo tamē dilutiorē *Asinium*. vnde omnis cum scriptorū tuz medicorū error manasse videt: atq; in primis *Laoniceus* nostrū inuoluisse. Nam graecorū quidā *Asiniuz* *Cinnabarin* vocauerunt quos refellit *Plinius*. quidam *Cinnabarin* sanguinē draconis esse dixerunt quos *Bioscorides*: qui *Cinnabarin* *Libycū* metalluz esse dicit: Nec propterea sanguinē draconis nō esse in medicamentorū vel colorū genere *Bioscorides* ait. quia quosdam a coloris similitudine *Cinnabarin* *libycā* nominasse sanguinē draconis scribant. Non enī hoc agit *Bioscorides* (vt paruz cōsiderans *Nicolaus* arbitratur) Sed eos refellit qui *Cinnabarin* quae in *Libya* na/ scitur sanguinē draconis appellabant. Aperte ex hoc insinuās: et san/ guinē draconis et *Asiniū* aliā quidez rem esse q̄ *cinnabarin* *libycā* Non ergo a *Bioscoride* dissentit *Plinius* cuz diuersa tradant: sed cū *Serapione* potius *Avicenna* *Constantinoq;* negociū est: si sanguinem draconis opinati sunt haerbe esse succum.

Id quoq; cum pigmenti tum medicamēti genus quod nūc vulgo sanguis draconis dicit: quodq; *Seplasiarij* mercant et quo vtunt me/ dici: duo habet genera. Unū quidem in massaz redactuz panis ferme instar grauiusculuz fabrilis rubricae colorē aemulans quo veterinarij medici ad malāgmata emplastrāse vtunt: nec nisi apposititijs medi/ caminibus adhibetur. Alterū genus leue rubens splendidum minutis

glebulis grūmisqz constat ad coagulati sanguinis atqz atri speciē: pyxidibus asseruatur longe qz preciosius: et in antidotariū vsum venit: Haec duo genera (si diligentius colorē leuitatē nitorem tū harenularum mixturā saporēqz consideres) mecū quoqz fatearis oportet illas esse Plinij Solinij cinnabarin: nec metallicū quicquā nec haerbae cū sapere: sed quod terrae haesit magis ac propterea harenosius minusqz purū est. Illud primū genus artificio purgari atqz in eiusmodi pastillos digeri minorisqz venire. Hoc vero quod pyxidibus asseruari diximus (vt est sincerius) sole decoctū ac duratū sanguinē dices vim illam medicā floridumqz colorem suscepisse atqz ideo originis quoqz nomen tenuisse. Neqz enim auctore Plinio venenū habet Draco immo ipsius adipem venenata fugiūt: atqz ideo medicinae non min⁹ vtilis q̄ picturae perhibetur.

Huius quoqz Cinnabaris indicae argumentū nō leue est: q̄ Cinnabaris indicuz (vt diximus) nomen est: non graecum aut libycum: tum quod in haec quoqz tempora negociantes veneti sanguinem hunc draconis dictum: non e Lunete Libycisve vrbibus ad Italiam deferunt: sed ab Aegyp̄tia Alexandria in quā vrbem velut orientis emporiū indica oīa et rubri maris atqz aethiopuz mercimōia cōportantur. Hūc in moduz igit (quantū ex libroz reiqz ipsi⁹ diligēti vestigatōe accepim⁹) ista se hnt. Auicennā dō ac reliquos q sanguinē hūc draconis esse haerbae succū putauerūt: resellere ppositū nō est: illi b̄ his viderit qui arabicā medicinā diligētius coluerūt. Hos ista p Plinio (vt potumus) respōdim⁹: Quēqz in illo līaz oīm linguarūqz gymnasio: in illo p̄muni gētū oīm atqz artū domicilio vrbe Roma nō segniter n̄z ociōse morantē virū aliogn diligētissimū s̄z insigni loco et dignitate positū: non Cinnabaris modo: v̄z etiā rex oīm quas sine vlla exceptōe scribit certissias in tanto mortaliū cōcursu notōdes hūisse: verisimilius multo est q̄ quēuis graeculuz gentis suae voluminibus insudantem. Nam quod ad Leonicenū hūc pertinet qui non minori (vt est videre) arrogantia q̄ in supioribus impitia quod a Plinio b̄ Cinnabari dicitur putare se dixit esse fabulosuz: vt qui rerū vsuz nulluz tam facile mirabūdus habere videatur. Non video cur draconū elephātozqz permixtus sanguis de quorū inimicitijs pugnisqz non vnus aut alter: sed omnes fere bistozici et naturalium rerum scriptozes tradunt: in vsum

Draco sine uenem

aurum

e. iij

*crystocolla Minu
auri et argenti*

*Muscus
epidori generi
ali*

Lycium

medicinae venire nō possit. Quasi non difficilius aut incredibili⁹ mul
sit *Crystocollam* *Minu*q³ hoc est auri argentiq³ saniem ex intimis
terrarū haurire visceribus q̄ sūsum pugnacissimorū animalū sanguinez
ex summa telluris cute colligere: Ac muricū purpurarūq³ sanie ma
iori certe q̄ *Linnabaris* impendio ac labore cōquisitaz victricis *Ro*
mae opibus ⁊ totius orbis luxuriae suffecturā insectorū quondam offi
cinae non emerint. Et non *Indus* quoq³ ⁊ felix *Arabs* odorata illa
excremēta (quae muscus vocāt) fetidissimi e pardorū genere animalis
petrarū saxorūq³ mucronatis derafa verticibus ad nos imensis pre
cijs etiamnū companda transmittāt: Ac nō lapidē quēdā medicinae
q³ v³ sibi⁹ efficacem lyncū lotio in harēis gigni atq³ ob id lyncuriū di
ctū medici crediderint: Et humanorū cadauerū sanie in ea quā *Alu*
miā vocāt fastidiēda ēt īmedijs mixtiōe: v³ fabulosissimā iuētōe īcepint

In q³ *Leōicen*⁹ ēx *Plinianā* accusatōz errauerit. Cap. vj.

b

Actenus *Pliniū* insectatus *Leonicenus* cum ea colle
gisset q̄ sibi (vt opinor) visa sunt maxima: Suū istuz li
belluz claudere tādez potuisset: sinēq³ graui hoīe ⁊ phi
losopho dignū imponere: Non tñ *Plinianae* accusatō

nis finib⁹ cōtentus abstinuit: sed torrentis more in ipso maledicentiae
curſu (quod ⁊ toto quoq³ libello factitauerat) veteres *Arabuz* medi
cos tūz nouos quoq³ ⁊ ipsos medicamētorū cōsectores vellicat: Atq³
interea q̄ exigua deus bone q̄ frigida psequit⁹: quo dicendi filo tāq³
ex *Mineruae* arce clamat obiurgatur increpat. Nihil aperit tamē: ni
hil docet: nihil vel intento saltem indicat digito: quod studiosi arri
pere quod discere quod in communem vsum conferre possint: Im
mo vero quodaz in loco de *Rha pontico* verba faciēs (quod ipse pra
ue *ruponticū* graece vocat) *hic* inquit non omnia docere: sed plures
tīmō errores aperire statuimus: Si quid autē interea aperit: tale est
vt dediscere oporteat: vel non legisse sit melius.

His vt e multis aliqua ipsius quoq³ tam exiguo libello colligamus
errata: vt se quoq³ hominem esse meminerit: inexcusabilemq³ erro
rē ei⁹ esse qui puo in ope tā multa peccauerit quāta in supioribus ob
seruauim⁹. Et mox quoq³ notabim⁹: Quis discēduz ab eo putet scōz
zones *marassos*ve quos vulg⁹ nūcupat *vipas* illas esse quas tantope

vellicare

*Rhaponticū
Ruponticum*

*scōzones
Marassi*

Plinius et prisca medici extulerunt theriac aeqz compositionibz miscue-
runt. Qui se pro salute hominum differere pdicat marassos nocentissi-
ma animalia medicamentis adhibendos esse censet. Qui Libiri vipere
qz non intellecta vocabula a medicis querit pniciosissimū serpēis ge-
nus pro vtilissimo ponit: Cuius tot laudes a medicis scriptae seruntur:
vt diuturniorē ijs vitaz fieri qui viperae carne vescant (scribente etiā
Dioscoride) pditum sit: Et Antoniū musam insignem p Augusti tē-
pora medicū euz insanabilia vulnera incidisset viperas edendas da-
re mira qz celeritate psanare consueisse legam. Eorū pterea qui vipe-
reis alantur carnibus: nec capiti nec corpori nec vestibus noxia vlla
animalia inesse posse tradat Isigoni auctoritate Plinius. Quis haec
in Scorzono Marassove horrendis etiā ipso nomine serpentibz aut
scripsit: aut legit: Quod si damnādos esse Auicennam gentilez totqz
alios Nicolaus iudicat: qui in theriacae compositione vnū aut alterum
haerbae genus (neqz id tamē exitiale) praeterierūt. Quid de seipso
sperare tandem potest qui nocentiora medicamenta docuit q̄ venena
sint quibus medicamenta compantur:

Caue putes quisquis haec legeris scorziones marassosve viperas
esse. Nam si receptam vulgo opinionē sequimur. Vipera parū adeo
est serpēs vt vlnae longitudinez non excedat: nec digiti crassitudinez:
varijs inspersus coloribus: et (vt praedicant) caecus plurimus circa
Asphaltidos in Iudaea lacū qui per haec tempa mare mortuū dicit
vnde etiā exportari nisi in Libirū feratur: Sulthanis impio vetitum:
Si vō Aristoteli Strabōi Plinio Galeno Alberto magno atz alijs
q de vipis scripsere credim (ex quoz dictis ista colligim) nihil minus
eē vipas dicere opz q̄ Leonici marassos. Nos quātū ex hijs q̄ legi-
m⁹ aut vidim⁹ signis (nā captā in nouariensi quā dicebāt vipaz Ab-
diolani pspexim⁹) nec vulgo assentimur: nec Leonicēnū pbam⁹. Eos
enī serpētes q̄ i iudaea arabiaue nascant exiguū corpe discolori specie
caecos: nō vipas: s3 colubros eē credim⁹: d qbus i Libalia Herodor⁹
memit: atz elegātissim⁹ cecinit vates. Nascunt caecis nasturtia dira co-
lubris: vipae vō p haec tpa nō marassi vel tale qddaz: s3 (q̄ latinā ma-
gis dnoiatōz aemulat) bifferae nūcupant: Cui⁹ nōis et Bātes poeta
memit: plano latoqz capite: grādibz ocul⁹: toruis cortice aspiori flauo
i ceruleū v̄gēte ima sui pte cādido: toto corpe a collo q̄ exili⁹ ē. āplio
ri rotūdioriqz: cauda nō acumiata: s3 q̄ retūsa hebesqz videri possit.

Libyus
Vipera

huc usqz nihil nisi
venena

Vipa

asphaltis
Mare mortuū
Sulthan

coluber

bifera Nihil pba

nota est sicut auct
 et sequitur ea que
 in uita sit et nati
 osse casu tamen no
 osse aemula ferre
 ere magnitudinem cu
 it qz eade plicatio
 reat ma culu du
 in emina dupari
 ra edendu e h qz
 yculatore no
 mine
 tia fuit ceteroru
 luvina singulari
 n plicat strabo
 raper aly q adu
 tum magnitudinē
 uipaf dixerunt ef
 crescere uipā cep
 ve latiori comp
 rito erat aduāq
 uoz serpētū genē
 a plicat

Nec sinuatim reptante: sed in porrectū: lapsu molli: pro caeterorū ser
 pentiūz portione non longae sed quae in miram magnitudinēz adoles
 scere possint: Quippe quas porcelli modo inassari iocinerū doloribus
 scribat Plinius. Tum ingentes vyperas ab indorum legatis augusto
 donatas. Et in Aegypto uidisse se nouem cubitorū viperā grauis au
 ctor affirmat Strabo. Quis porro Scorzones Marassosue: aut ta
 les esse aut edulijs medicinisqz adhiberi: aut in tantā magnitudinē ex
 crescere vel uidit vel scripsit unquam? Et mirabimur non intellexisse
 Leonicenū quid Halote haerba sit: qd Heliotropiū: quid Aegilops:
 Qui Marassuz vyperaz esse putauit: et scripto pdere nō dubitauit: qz
 multa in theriacae ipsius compositōe verba effudit: vt mixta cōfusaqz
 adduxit. Quid autē inde aut scholastici discent: aut corrigent medici
 nisi marassos esse qui theriacā condiāt: Risuz mouit boni huius viri
 cōiectura qua vyperas marassos esse opinatus est. Marssos in Italia
 gentez esse cui ingentuz sit aduersus serpentes remediū (quod de Li
 bycis Psyllis quoqz dicif) Taz Plinius qz Bellius Augustinusqz
 scripserūt. Nos quoqz p haec templa circulatores quosdaz hoīes ser
 pentiū genera circūferētes videmus: qui se ad magnificādz psuaden
 dāqz artis suae potestātē Pauli Tharsensis gentiles psteant: quibz
 serpentiū virus nō modo innoxii sit: sed tutos etiā p̄stare se dicāt eos
 In quos ipsi medicato quodaz p̄cantatoqz ab se prius vino facultatez
 illaz transfuderint: hos et Fucino lacui vicinos esse: atqz in Marssis
 italica gente originez ducere exploratissimū est. Nunc ad rem redeo.
 Interrogauī (inqt. xi.) simpliciuz Valenus Romae venātes vyperas
 quos marssos vocāt: an essent aliquae Bipsades hoc est siticulosae vel
 sitiferae vyperae: Leonicen? nosterverba illa: quos marssos vocāt non
 ad venatores genusqz illud hominū qui Marssi dicunt: sed ad vipas
 (vt videtur) retulit: tum nominis ipsius sono deceptus marassos di
 cere vulgus opinatus est: quos Valen? Marssos dixit: Atqz ita egre
 gium quiddam atqz obseruatōe dignū inuenisse se arbitratus est. Mo
 uaz vero in hoc homine non esse: cum relatōis ipsius pueritatez: tum
 ex vulgari sono coniectandi argutiam. Ex his quae in supioribus de
 Listho: Echio: Blastoz diximus intelligere omnes facile posse arbi
 tramur.

Ipsam vero Antidotum quam ieiune obsecro qz inerudite Therta

eam vel a feris quorū moribus illa medeat: vel a fera quam theriacae
misceant appellari scribit: Cum tamen a feris nomē ducere Theria/
ca videat) nō tamen a simpliciter feris (alioquin ⁊ vrsis ⁊ apri ⁊ leo
nibus cacterisq; huiusmodi ducere nomē possz) sed a venenosis feris
nec a fera vipera Antidoto indita: sed quod ferarū venenis vel infixis
vel haustis auxiliē dicta est: vt quod bellissime Politianus meus in/
terroganti mihi quādoq; interpretatus est: Theriaca ipsa nō serina sim/
pliciter aut viperea (nihil enī aliud Leonicensi auctore significaret)
sed venenaria latine dici potest. Pastilliq; illi qui theriaci nancupant
non ferini aut viperei: sed venenarij interpretantur.

Quid quod Memphis Aegyptiā non melior certe geographus
in sua ista de Theriaca disputatōe pro Chairo sarracenica vrbe posu/
it: fama est vulgoq; passim receptū Theriacā a Chairo cōportari op/
timā: eamq; in precio haberi: Cum etiā Sulthanē ipsuz qui summus
sarracenorū impator habet regibus legatisq; ipsum aduentibus vascu/
la quaedā theriacae: ⁊ ea quidez signata (ad declinādaz adulterij su/
spitōez) donare cōsueſſe accepim⁹: Nosq; ⁊ illa vidim⁹ ⁊ ex his quibz
habuim⁹. Leonicens⁹ vō nī vt elegātius qddā saepe videret: nō a Chai/
ro (quod nouū nomē visuz est) : sed ex Memphis dixit optimā theri/
acaz apporari: Immemor vt videt) Memphis praeclarā quōdaz
urbem iamdiu ⁊ ante Augusti etiā tpa ⁊ hodie quoq; euerſam esse: ⁊
cis Niluz ad occidentē in Aegypto fuisse: ⁊ pyramidibz qbusdam ex/
ceptis: quae ⁊ ipsae semidirutae qnq; fere passuū ab ipsius vrbis vesti/
gijs absant nusq; existere. Chairū vō qd nūc dicis vñ apporari theri/
acā Nicolaus intelligit (idq; nos vix esse dixim⁹) trans Nilū ad ori/
entē atq; Arabiae cōterminā esse. vel (vt inquit Strabo) in ipsa Ara/
bia: Sā vetusto elegātioriq; noīe Babylonē Aegyptiā Strabone ip/
so Ptolomeoq; auctoribus vere dicere ⁊ erudite Leonicens⁹ debuit.
Neq; enī aliud Chairi vocabuluz apud Arabes (vt ferunt) signat: q̃
q; Babylon. Vñ ⁊ ciuitas ipsa p haec quoq; tempa Chairū Baby/
lonis ab incolis dicis: q; haec Babylon a Babylonijs quibusdā As/
syria pfugis cōdita sit (vt auctor est Strabo) Constatq; urbem hāc
tum ex Babylone ipsa Aegyptia tuz ex Helopolis vicinae ⁊ pguae
fere vrbis ruinis: in tantā magnitudinē excreuisse: vt ⁊ hodie quoq;
quāuis distinctae mōstrent, vnā tñ ⁊ eā maximā efficiūt ciuitatē quaz

theriaca in
magatorum qd
dicta videtur
Theriac
venenaria
Theriaci
venenarij
sultham
chairū

babyto

Chairū dicimus vnde theriacā portāt: imminet autē Babiloni tumu-
lus .vnde trans Nilū ad occidentā plagā p̄spectantibus Euanuz mem-
phis ruinae (quod Strabo quoq; inquit) ⁊ famosae ille pyramides
conspiciūtur.

Hec vanā esse opinionē putanduz est (vt Leoniceus insinuat) ef-
ficaciore esse theriacā que inde apporetur: q̄ quae in italia ex maras-
sis eius fiat. Credibile nāq; illud est (sicuti multa etiā deterioribus ex
loco viribus fieri Theophrastus p̄didit) ⁊ viperarū quoq; quib; p̄ vni-
uersū orbe visant (vt Herodotus inquit) In Arabia tamen quod me-
dicatos odorificosq; cū fructus tuz haerbas ea puincia ferat vicinaq;
illi felix arabia: ac p̄pterea medicato vt ita dixerim) cibo vescantur :
huic Antidoto pastillisq; illis theriacis vtilius adhibent. Sicut ⁊ lac
quoq; bubulū verno tpe sorbere Arcades salutis gratia Theophra-
stus scribit: quod medicarū haerbarū quibus regio abundat succi tum
maxie vigēt. vario vero haerbarū genere boues vescant : a quaz dein-
ceps lacte medica illa vis quoq; trahatur . Quod vero plurimum ad
carnis cuz suauitatē tum salubritatem tuz potestates referat: quali ali-
mento animantia nutrant. Aeminē arbitror ignorare: Cū ⁊ ipse Ba-
lenus. xi. simpliciu de viperarū p̄cipue carnib; scribēs Scire se inquit
q̄ animantiū carnes a ciborū qualitate mutent: Atq; in venādis vipe-
ris quas vel Theriacae Antidoto vel esculentis vsibus adhibere ve-
limus cauēda esse maritima saluginosaq; loca magna voce testatur.

Importune etiā ⁊ frigide nimis Gentilez magnū certe virū in Pe-
troselino macedonico Nicolaus carpit . ac non q; de petroselino sic
affirmauerit Gentilis: sed quia Nicolai accusatoris iudicio sic visus
est existimasse. Et Petroselinū nō vbiq; nasci: non recte Leoniceus
asseuerat: sed in Macedonia tantum: quod nec Dioscorides quidem
(quem citat) scribit: qui quāuis in Macedonia nasci Petroselinum
scribat: non iō alijs in locis non nasci posse cōtendit. Nec Valenus
ideo in Macedonia tantū nasci indicat: quia macedonicū Petroseli-
linū optimū esse dixit: Sicut nec Barrubiū in Creta tantū nasci af-
firmat: quia optimū esse Creticū scribit: immo nec in Macedonia na-
scēs petroselinū optimū dicere potuisset: nisi ⁊ quod alibi nascit bonū
esset. Alioquin cuius compatōe optimū dicere: nisi ⁊ id quod bonū
esset existeret: Quod ⁊ Plinius quoq; sensisse videtur qui Petroseli-

*supra pantheum
orbem usunt*

de hoc upaz

Macedonici

nū dixit Apij gen^o esse quod in petris saxis ve nascit: vt itelligas syl
uestris apij genus omne quod in petris nascit petroselinum esse: quasi
petrapiū dixeris. sz ad medicos usus optimū esse macedonicū. Itaq;
absurdū aut sine rōe cōtingere putādū est haerbā illaz qnā Macerones
vocat z petroselinū z macedonicū a qbusdaz vocitari. cū ad pe
tras z macerias illam feri debere ac laetius puenire veteres Plinius
q; scripsere. Petroselinūq; illaz vt Hipposelinā. ij^o alimentoz Sal
enus cognosasse videt. Macedonicū vō vulgo dictā nō q; ex macedo
nia sit: aut macedonici petroselini vires hēat. sed q; similitudine qua
dam pro macedonico petroselino sumi possit.

Illud non ab re fuerit hoc loco meminisse haerbā illaz quae peculi
arē in condimētis gratiā salsamentisq; obtinet. Et quae vulgo quoq;
verdunsellum: perzemulūz: petrosillūq; dicit: nō illud esse petroselinū
de quo agim^o: sed aliud nihil q; apii: apii dico hortensc: ita illam pri
scos vocasse pperim^o. Et ex Plinij maxie verbis dephendi pōt. cae
tera apij genera ab illo ducta: vel figura vel origine vel potestate diffe
rentia: vt Siluestre: Crispum: Apiastrū: Asculū: Equapiū: Palu
dapiū: Petrapiū: Montapium: caeteraq; huiusmodi proprijs etiam
cognominibus distinguūtur.

Sed quoniam in hunc forte, de apio apijq; generibus deq; haer
ba illa quam Macerones vocant sermonē incidimus. Itē z ipse Le
oniceū imitari videar oīa destruentē: nihil adstruentē: oīa damnātes
nihil docentē. Audi nostrā breuiter de hac haerba sentētiāz: Macerones
quos Veneti vocāt: Thisci macedonicos: picentes tūz haerbā
Alexandrā: tum apii Alexandrinū nuncupāt. Ea haerba est quam
graeci Hipposelinon quasi equapiūz dixeris: z Smyrnion quasi myr
rhatūz dicunt. Latina vero denotiatione: z olus pullūz (vt Columel
la) Et olusatrū z olisatrū dicit. Huic enī haerbae ea cōueniūt omnia
(ne in singulis enarrādis immoremur) quae de olusatro Hipposelino
z Smyrnio a Theophrasto in septimo. Columella in duodecimo. Di
oscoride in tercio. A Plinio vnde vigesimo z vigesimo volumine
scribuntur. z a Galeno octauo simplicium: z singulari ad Paternia
uum libro traduntur. Anin z Galenus ipse alimentozum secundo.
Apium hoc quod Hipposelinūz z Smyrniū dicitur Romae ab om
nibus vocari Olusatrum (siue vt quidam Olisatrum) affirmat:

petroselino qd

Macerones

Appii
Verdunsellū
perzemulū
petrosellū
petroselinū

Macerones
Macedonici
haerba alexandrina
appii alexandri
hipposelino
equapiū
smyrnio
myrrhatū
olus pullū
olisatru
olixatru

Oluxarina

Aliud smyr-
ni genus

Napellus
toxicus

Medicamen-
tum
venenum
toxicum

Toxicum

Toxol
arcus

Quambrem et hoc quoque observatione dignum fortasse videtur: eos qui haerbam hanc vel describunt (ut Pandectarius) vel nuncupant Alexandrū Alexandrināve Olusatrū Olusatinā ve dicere voluisse: Vocabulumque hoc a Galeno et nostris positum paucis mutatis litteris: In Alexandruz alexandrinūque vulgi voce quasi degenerasse. Illud tamē scire oportet. Esse et aliud Smyrniū genus apud quidem simile sed ab Olusatro Hippofelinoque diuersum: quod et Smyrniū proprie dicitur in Cilicia et Amanio monte frequentissimū: Linius. iij.º Dioscorides meminit Plinius vero. vij.º et. xx.º volumine illud accuratissime pingit mirasque ac plurimas eius vires tradit: de quo nobis sermo non est: sed ad vitandam nominis et rei ambiguitatē hoc attigisse sufficiat.

Age in Napello et toxico quod frigide versatus est Leoniceus. Non intellexit Napellus nouum esse nomen: neque a Theophrasto: neque a Dioscoride neque Plinio Galenove traditum: Et in hoc quoque bonum illi virum Pandectarium. scilicet laude sua non fraudandum qui Aconiti primam speciem esse Napellus nos edocuit. Nullus enim vulgo Aconitum nuncupatur: sed napelli nomen receptum est passim quoque in Italia notum in bergomatū brixianorumque montibus in iulij alpibus: In precutinoque apenini cauitibus: atque inde venenum illud confici manifestum est: quod etiam nunc medicamen: et venenum et toxicum: venatores appellant. Bene quoque Pandectarius ille sine noxa veneno illo veluti coturnices affirmat. Linius. x.º volumine Plinius gratissimum esse veneni semen coturnicibus scribat. Semen inquit veneni Plinius: hoc est haerbe illius quod venenum iam dicitur cuius succo sagittae tinguntur haud dubie haerbam designans generali nomine venenum dictam: ut toxicum quoque medicamenque vulgo dicimus Napellum haerbam. Quod nec Auicennam quidem latuit qui in quarto Napelli succo sagittas tingi inquit: et quaecumque inuenerint occidere. Toxicum vero ipsum non tam a missilibus (vel Leoniceus inquit quia a Taxo mortifera arbore quasi Toxicum teste Plinio dici potest. Esse enim adeo letalem eius arboris vim proditum est: ut vel sub ea dormientes interimat. Unde Taxos nocentes Virgilius cecinit. Duplici vero ratione melius a Taxo toxicum duci quispiam dixerit: Et quod mortifera sit arbor ipsa. Et quod ex ea arcus qui toxos dicitur mortem scilicet inferens fieri percommode soleat. Virgilio quoque docente: quod Ithyreos Taxi curuantur in arcus.

Galenus libro de simplicibus medicamentis ubi dicitur quod et quodammodo
tunc illud est quod dicitur aut et si inueniatur circa conuictum necesse est
106. 1. 3.º de oprexiōibz c. 1. v. 1.º et omnia sunt et ab hominibus medicina
et haerbarum et animalium quod non hominibus si medicina est quod per se nota
1.º de oprexiōibz quia autem est et haerbarum ipsum in quaestione intelligitur et inueniatur
1.º de oprexiōibz modo de oprexiōibz et inueniatur ut colitur 1.º de oprexiōibz

Toxeuma vero non tam missile ipsum (ut Leoniceus interpretatur)
q̄ sagitationē ipsaz designare videtur. Hoc tamen dixit: quod non
inepte neq; absurde quidem: sed minus q̄ eruditū decuit plene: toxici
vocabulū enarrasse visus est.

Quid vero putem voluisse Leoniceū dicere cum de Ῥha/ ponti
co mentionē faciēs indicaturum se aliquādo scribit: quid ea radix sit
quā nūc medici reuponticū vocant: quando (ut inquit) omnia docere
nūc nolit: Nec hōiez illū scire arbitror: ac ne ipūz quidē Leoniceū
satis sibi cōstare crediderim. Nam cum tam multa praue (quod vidi/
mus interpretatus sit. Et cum in Plinio tum in reliquis absurde taxa/
uerit. Et in hoc ipso de quo agimus Ῥha/ pontici nomine errauerit:
Quid tandem ab hoc eius silentio quod annotatōe dignū sit expecta/
re iam possumus: Aut quid est quod coniectura nos assequi posse spe/
remus. Nisi phantasma illū quoddāz aīo agitare: quod tam procul a
vero sit q̄ caetera quae in supioribus improbauim⁹: Viciā tamē quae
de his comperta habeā. Et quae studiosos audisse fortasse nō pigeat

Celebrem illam inclytamq; radicem quā per haec tempora cōmu/
nis medicorū appellatio Ῥeubarbarū vocat: eam non ruponticū grae/
co noīe neq; vno verbo Dioscorides prisciū vocarunt (quod in hoc
quoq; errans Nicolaus scripsit) Sed cum alios Ῥha: alios Ῥheon
alios Ῥhiam vocare illam Dioscorides scribat: Ῥomāos Ῥha/ pō/
ticūz noīare dixit: Ῥomanos Dioscorides inquit. Non graecos (ut
falso Leoniceus retulit) Atq; haerbae radicē illam esse ait quae fo/
lia maiori cētaurio similia habeat. Et supra Hosphorū illā gigni tra/
didit: ut obiter illos elidamus qui terrestres excremēti seu mauiis fun/
gi genus quoddam radicem illaz esse crediderūt. Hoc vero et obserua/
tōe dignūz fortasse videri potest q̄ Plinius illaz. vii. et. xx. volumine
Ῥhacomam vocat: illamq; ex hijs quae supra pontūz sunt regionib⁹
(in quibus et Hosphorus est Limmericus) afferri et pluribus eximi/
isq; in medicina vsibus pollentē scribit: Ammianus vero marcellin⁹
xxij. rerū gestarū volumie Scythicas regiones et Euxinū describens
pontum: Tanai fluuiū qui Europā Asiamq; distermiat: et supra pon/
tūz Hosphorū quoq; est: vicinū esse amnez ait Ῥha noīe. In cuius
supcilijs vegetabilis (ut eius verbis utar) eiusdez nōis gignit radicē
ad multiplices vsus pficiēs medelarū: Ῥha ergo et flumis et radicis

Toxeuma

Reubarbar

Rha Rheo
Rhia

Rhacoma

Macellin

Rha

Rhabarbar

Mēcalif

centaurea maior
hyromū

huius ad ipsum flumen nascētis nomen est: ponticū vero quo romani
appellarūt. ⁊ Barbarū quo nostra gens vtitur: nobilissimi medicamē
ti a regione ductuz recte dicimus cognomentū: cum Scythia quae su
pra Pontuz est regio sit nulla barbarior.

Quaz vero Reuponticū pharmacopolae nostri nuncupāt vulgarē
certe radicem ⁊ parua sipe mercalem. Ea in Apulis (quod constat)
plurima nascitur: ⁊ in gargano ipso monte: ⁊ in vallibus quae circa
oppidum Grauinā sunt laetissime prouenit: Huic longiuscula folia ⁊
depressioribus incisuris ferrata folia densaq; a radice assurgunt: Seru
laceus vero caulis vnus a terra exit frumētacei calami altitudine: ca
po vno ad papaueris ferme speciē: Radice (vt videmus crassa intor
ta lōga subnigra: Id est quod Reuponticū vocāt incolae: Est ⁊ apud
illos psuasio sub infima hac radice si altius sodiatur. Praeclarā illaz
radicē nasci quā Rha Barbarū diximus ⁊ Rhacomaz: Eaz tamen
nullus adhuc (quod sciam) inuenit. Huius verū priscūq; nomē mea
quidem sentētia) maior centaurea Chironiūq; est. Cuius. vj.º quinti
⁊ vigesimi volumis capite noster meminit Plinius. Huic enī oīa proz
sus quae de centaurea Chironio scripta sunt signa cōueniūt. Atq; ex
eo Reupontici appellatōez vulgo cōtraxisse crediderim: atq; aliquā
facultatis similitudinē medicorū quosdaz credidisse: quod Rha ipsuz
maioris centauriae folijs simile esse Dioscorides scripserit. Et sub ip
sis Reupontici vel Centauriae radicibus Rha nasci Apula gens ⁊
imperitū vulgus credidit. Rha ergo inclyta illa radix est quaz Ro
mani ponticum cognominarunt: Nostra aetas Barbarum vocat:
Maior Centauria Chironiūve illa est quam nunc omnes perperam
Reuponticum vocant. Quae de predicatissimis radicibus habuimus
in hunc modum se habent: Interea boni cōsulant studiosi: Et ipsi quo
q; in medium asserant ⁊ veriora demonstrant: nos quae habuimus in
genue diximus. Et caeteros quoq; ad scribendum hortamur. Neq;
enim in auctoritatē scientie est non docere: Cum eam turpissimam esse
causam ignorationis haerbarū scribat Plinius q; eas qui sciunt per
inuidentiam alijs monstrare nolunt: tanquā ipsis periturum sit quod
tradiderint alijs. Quae vero a priscis accepimus nō tradere posteris
aliud nihil profecto est q̃ vitam alienis bonis ⁊ naturae liberalitate
fraudare.

Enarratio quae et pro Epilogo est et Plinius a calumnia de lunae magnitudine vindicat. Caput septimum.

b Nec ab instituta Plinii defensione paululus diuertentes
velut ex abundanti : et quoddam quasi auctarius adijecim?
Quae vero per Plinio aduersus Nicolaum Leonicensium dicenda nobis videbantur nullo ex his omisso quae ille taxauerat
In hunc modum se habet. Ea nos omnibus castiganda proponimus quos melius aliquid inuenisse contigerit: culpam enim libenter agnoscemus: et si ne ulla contumacia refelli patiemur. Neque enim is sum qui mihi persuadeam nihil in nostris commentationibus inueniri posse quod censeri dispungique possit: atque in his praesertim quae familiaribus ac publicis nostri principis negociis occupati tumultuario (ut est videre) stilo congestimus. Nos quoque homines sumus: et (ut illinquit) nihilo vicinis nostris meliores: falli possumus errare decipi: multa quoque nos (quod ait Plinius) praeterire potuerunt: Atque ideo longe fortasse tutius in archanis musarum mecum ista iacuissent diligentius aliquando percurrenda nisi nos iam divulgatae Pliniana accusatio necessitas ad festinandum defensionem prouocasset.

Illud vero haud dubie demonstrasse nos arbitror: Nec errasse Plinium in his quae accusator notauerat: nec errori dandum esse: si quid praedicti auctorum nominibus alienoque iudicio non suo Plinius tradidit: Simul et benigna quoque interpretatio (quod iuriscōsultis placet) damnari non oportere si quid ab eo ita dictum sit: quod etsi erratum prius fronte videatur: penitus tamen inspectioni longe diuersas fuisse mentem dicentis appareat. Cum scilicet (ut vno verboprehendamus) quae dicuntur: cum ea quae dictis adiectis ratione discrepare videntur. Veluti illud est quod libro. xi. de terrae lunaeque magnitudine credituisse Plinium Nicolaus credidit: Cum ratione magnitudinis terrae ad lunam ex umbra acceptam luculenter adeo expresserit: eamque rationem adduxerit ut non aliud sensisse aut scripto illud perdere voluisse credi aequum sit: quod praesci astrologi nostri tradidere: quodque mathematica ratione firmari coprobareque posset: Nam si illud inspiciamus quod. x. eius libri capite scribit: figuram. s. terranae umbrae ad metae effigiem mucrone ipso in lunae corpore ingruere: nec lunae latitudinem excedere. Tum quod sequenti capite tres umbrarum figuras a solis: terrae: lunaeque magnitudine acceptas describens Metae effigiem in cacuminis fine desinentem :

deficiente luna fieri demonstrat (quae nisi maior esset terra q̄ luna fieri non posset): validissimasq; istas (utpote mathematicas) rōes a Plinio cognitās et traditas videamus: Et hoc quoq; intelligere necessario oportet q̄ terre ipsius globus luna ipsa sit maior soleq; minor. Non contra: terram luna minorem esse ex eo opinari q̄ Leonice^{us} verba illa Plinii praue interpretetur quae sunt: Non posset quippe totus sol adimi terris intercedente luna: si terra maior esset q̄ luna: Nam consulto dixisse Plinium terris videmus qui supra de defectu loquens semper singulari numero terram dixit. Id enim ita intelligendum est. Non posset totus sol adimi terris hoc est terrae partibus quibus per lunarem interuentum sol adimitur. Sicut cum terris et alto iactatum Menca^{us} Virgilius dixit: non omni terrae ambitu globoq; iactatum: sed terris id est terrae partibus quas adierat intellexit: quod scriptorum castigatissimos seruare semper inuenias: Sic non possit totus sol adimi terris: id est partibus terrae quae defectu obscuratur (sciebat enim non omnem globum obscurari) si terra: id est pars illa terrae in quam lunae umbra incidit maior esset q̄ luna. Neq; enim terrae appellatio semper massam globumq; elementi vniuersum designat: sed et ipsius quoq; interdum partes: ut cum de terrae generibus in agricolatōe differimus: et cum in eadem terrae genitos cōterraneos dicimus: Constat autē eam terreni orbis partes cui in defectu sol adimitur luna minorem esse: tametsi vastissimis spatijs protendat. Tres igitur magnitudines trium maximarum rerum velut e caelo: speculat Plinius cum dicit. Haec ratio mortales animos subducit in coelum: ac velut inde cōtemplantibus trium maximarum rerum naturae partium magnitudines detegit: Unde cōtemplantibus id est e caelo magnitudines inquit Plinius: non maiorem (ut ita dixeris) trium inuicem corporum detegit: Non enim quod horum corporum inuicem comparatum alio maius sit inquit Plinius. Sed singulorum magnitudinis demonstrationem inquirens ait. Quod in defectu solis et lunae. Si velut e caelo tria ista corpora ex ordine contemlemur: solem: lunam: terram (hoc est totius mundi punctum) quae parua adeo nobis videtur maxima esse corpora intelligemus: Nam per lunae interuentum deficiente sole: Terra id est pars pars terrae illa quae obducitur umbra (tametsi vastissima sit) minor est tamen q̄ luna. unde lunaris corporis ingens magnitudo deprehenditur: Globum vero ipsius terrae magnum esse ex umbrae figura quam in

sequitur
gura quam in decimo capite et septimo dixit intelligit: Solis eto immē
sitatez ex vmbrae similiter figura quae metae est in lunae defectib⁹. xi^o
capite specularur. Atq; haec omia e caelo (vt ipse inquit) quod eū fe/
selit qui Pliniū errasse dixit) Oportuit enī de haerbis scribentē ac/
cusatozem: tellurem cum Plinio speculari. De celestiu vero corpoz
magnitudine: cū Plinio caeluz ascēdere atq; inde cōtemplari: ita nec
accusans in haerbis errasset: nec celestē hoiez de celestib⁹ incusasset.

Quibus ergo (vt ad rem redcam) in verā sententiā vrgētib⁹ ra/
tionib⁹ illa quae media videlicet sunt verba: Non posset quippe to/
tus sol adimi terris: et quae sequitur ita interpretari oportet vt ratioib⁹
quoq; cōueniāt. Sic. Q. seuola: sic Julius Paulus: sic Pomitius
Alpiānus mentē ratōemq; dicētis nō nuda verba spectanda esse cen/
suerunt: Sic iuriconsulti deinceps: non tam legū ipsaz q̄ omnis ge/
neris scriptoz dictozūq; ratōes exquirēdas inspiciēdasq; esse dicunt.
non verborū formulas nudā⁹ litteraz faciē (quod vel ppriū iudeae
gentis vitū fuisse constat) verba enī nihil aliud esse q̄ aeris articula/
tum quendaz sonū litteraz ve coagmentationē quae mentē dicētis ex/
primat. Verū si verbis addat et ratio: Ratioq; et verba dissidere vi/
deant: tum verba ipsa nihil aliud q̄ inanem quendaz sonū esse. Ratō
nem vero quādo ipsa et medulla et mens atq; anima sit eoz quae di/
cuntur possibitis verbis amplectendam tuendamq; esse sanxerunt.
Quid enim aut stultius aut impudentius esse potest q̄ ad verba rem
deflectere. Consiliuz autē illoz qui scripserūt et ratōem et auctoritatē
relinquere: Haec in accusationibus iudicijsq; ferendis estimāda sunt.
Atq; ideo saepe me dicentē pleriq; audierūt. Gramaticoz sophistarū
q̄ esse deliramenta ista pueriles cōtrouersias dirimentū: cuz de voca/
buloz viribus: cum de stili genere: cum de transpositis aut imutatis:
aut superuacuis quibusdaz minutijs in libris veterū dubitari cōtingit
Verū cum de magnoz viroz sensibus vel erratis iudiciū ferendū est.
vel accusatio proferenda: Jam non ad litteratoris aut sophistae offici/
um ptinere: sed ad romani iudicij hoiem viruz grauez vereq; philoso/
phum: qui et homies ipsos tum eozū eruditiouē doctrināq; tum loquē/
di moduz: ordinem: verba: consiliū: mētem: rationēq; metiatur: Et hu/
mano (hoc est aequo benignoq; iudicio) singula quaeq; discutiat li/
bretur pensitet: Nec furentis more in obuios quosq; non hoies dicaz
f i

qui iam esse desierunt) Sed hominum umbras quae iam seipsas tueri
nequeant: canino dente feratur: et nunc caecos fuisse: nunc ignaros: nunc
fabulosos dicat: Nunc integrum eorum erratis impleri posse volumen:
Nunc volumini (si errores colligere velit nullum futurum sine arroganti-
ssime iacet: ut suo isto libello Leonicensis cuomuit.

Quid quod ea quae Plinio temere (ut vides) obiecit. Ea quidem
fuerunt: ut etiam si in his Plinium lapsus probare potuisset: nullam vitae hominum
periculam: nullam lris iactura: nulla perniciem pertingere potuit: ut intelligas non
ale affecti animi calumniam istam fuisse: Et peruersae grammaticorum subtili-
tati (ut inquit Plinius) magis accommodam: quam prudentis medici vere
quam philosophantis hominis censuram: qui rerum pondere et gravitate certa-
ret et veritatis studio teneretur. Nec litterarum syllabarum momenti: et
Prasi praeiique argutiolis: et cissi cisthiisque captiuculis insudaret.

Quod si qui sint multos enim adesse video ingenio et doctrina re-
rumque usu praestantes medicos) qui Leonicensi ipsius verba discutiant
dum Avicennam Serapionemque proculcat: ex his quae Plinio impudenter
obiecit: quaeque ipsi nullo (ut vides negotio confutauimus liquido
intelligent. Ea facilitate redargui perniciem hominem in illis posse quae
Avicennae caeterisque imputat: quae in Pliniana accusatioe superatus est.
Pariter illum errorem in Avicennam Pliniumque inuictum esse: vel certe ma-
iori: Cum in latino homine accusando: latinorum graecorumque scriptorum di-
cta fortasse ac testimonia suppetant: quibus criminatiorem suam fundare
tuerique possit: In eo vero quod Arabice scripsisse constat translatorumque
vitio perperam (quod omnes fatentur) latinis traditus sit: Non video
unde Leonicensis: aut cuius alius Arabicae litteraturae proorsus ru-
dis et expertus: citra temeritatis notam culpae Avicennam criminarique
possit: Atque ea tanto in medicina viro imputare: quae in eius libris (si
illos habere integros sincerisque possemus) nusquam fortasse scripta
viderentur. Quo quidem vel solo clypeo probe defensum a Nicolai
accusationibus Avicennam dixeris. Quis enim eum accusare aude-
at cuius faciem non nouit: Cuius verba nunquam accepit: Quis por-
ro iniquus adeo rerum existimator inauditum damnabit Avicennam
Cum non ipse sed falsus loquatur interpret: Vel certe verum inter-
pretem esse (ob linguae ignorantiae) qui accusaturus indicaturus ve-

est discernere nequeat.

Quo minus excusandus Leoniceus videtur qui rem non modo eruditorum ingenijs et studiosorum auribus ingratam: sed grauissimorum hominum iudicijs improbam aggressus est. Tantoꝝ scilicet hominum labores tot annorum curriculis approbatos vna voce damnare: nullo vel humanitatis respectu: nulla utilitatis compensatōe: nulla auctoꝝ ipsoꝝ rum defensione recepta: Et sumunt sustinentq; aequi iudices absentiuꝝ reoꝝ tutelam: et legū ipsaꝝ imperio: si quid est quod innocentia in defensi hominis prodatur: arripiunt. Interduꝝ vero et in confessis etiā criminibus vel ingentis disciplinae meritū: vel eruditōis gloriā: vel utilitatis magnitudineꝝ reputantes bene alioq; de republica meritos viros ab omni supplicij vindicant feditate.

Hæc est vera et iur. consultoꝝ libris prodita philosophia: nō quaz isti profitetur: garrula inanis: loquax contumeliae contentioneꝝ magistra. Talem induere animū Leoniceū nostrū oportuit virum alioquin (mea quidem sententia) haud omnino maluz neq; indoctū: sed sibi ipsi (praefata venia) nimiuꝝ certe tribuentē. Hæc confestim in dicta causa in tot hominum accusationē erumpere: et impressis etiā voluminibus edere. Aut si quid tandem in eorum libris quod vel tergiuersatione quidem nulla tueri posset inuenerat (hoies cuiꝝ illos fuisse et errare potuisse fatendum est) tum illud (si ita publica exigeret utilitas) caste modesteq; attingenduz pmenduzq; fuit: et apertissimis argumētis immo et rerum ipsaruz euidentia: et cum veniae etiam praefatione refellenduz. Et si cōmunis hominum salutis gratia (vt ipse inquit) accusator aduenerat: Non quae salutaria videbant subicere: sed sine iracundia cōsutare ac corrigere debuit: erudire: cōmonstrare: ab errore reuocare. et quid vnaquaeq; res esset ostēdere: Tum medicos ipsos amice cōmonere: seplasiarios medicamentoꝝq; cōfectores instruere: atq; in cōmunē quaecunq; ipse melius nosset utilitatem conferre. Hæc accusatorem ipsum venisse malozumq; indicem quod publici delatores faciunt) nulla vero alia ratione prodesse.

Sed qd nō exacerbescat cū sexagēariū hoiez videat itēpestine adeo importūeꝝ in prisca scriptores atq; i oēs aeu medicos debacchātē:
f ij

Nihilq; aliud omnino nisi criminatōem (quod diximus) vel admira-
tionē afferentē: Est animaduertere totuz suū hunc libelluz admiratō
ne plenū esse: nullumq; ferme in eo locū in quo non stupens mirabun-
dusq; consistat. Et nunc mirū sibi videri inquit: Hūc in admiratōe se
esse: Hūc se mirari: Hūc admiratōem augeri: multa q; huiusmodi .
Admiratōis causam nullam magis esse q; ignoratōem Aristoteles
prodidit: Beatum Flaccus noster eū predicat: qui nil miret: Philo-
sophum quendaz legimus aliquādo quid ex philosophia lucratur esset
interrogatus respondisse. q; nihil eorum miraretur quae fierent . Et si
Aristoteli: Si Flacco: Si philosopho illi credendum est: eum hominē
qui tam multa ac tam saepe miretur: neq; scientem: neq; beatum: neq;
philosophuz iudicare oportet: Ita duz uirat Leoniceus: dumq; mi-
rus ipse in Pliniana accusatōe videri desiderat: multos in impruden-
tiae suspitionē: oēs in affectate calumniae suae admiratōez induxit.

.S. I. A. S. D. E. S. I. A. S. I. D. I. A. S. .

Pandulphus Colleenutius Pisarenus
Jurisconsultus Studiosis Salutem .

Quot quales ve loci sint in Plinianis castigatōibus
viri Eruditissimi Hermolai Barbari: qui ad Plini-
anam defensionem nostram pertineant .

Isoluta iam atq; edita defensione nostra qua Plinius ab
iniquissimis calumnijs (sicuti ego existimo) vindicamus
vel certe qua ratōne defendi posset ostēdimus. Ecce ex ur-
be Roma Pliniane castigatōes nup editae ad nos com-
mearunt. Id est opus quo librarioruz vulnera ad quinq; milia in Plini-
nio sanantur. Operosissimuz inquaz opus disertum: variuz: erudituz:
elegans: necessariū: fertile: Hermolai Barbari magni viri: et sine ulla
dubitatione doctissimi: Mira illud voluptate complexi sumus et legi

mus: et quod hominem ipsum et amicum et doctum veneramus et co-
limus. et quod utilitatis magnitudine magno ubique precio aestiman-
dum esse censemus. Verum ex eo nouus sese nobis labor agglome-
rat: quod Leoniceus et si qui alij eo contagio tacti Plinium accusant
vel defensorum nostrorum conuellere parati sunt: Hicini (ut aiunt) gladio in
nos impetum moliuntur. Primum siquidem ad stipulam Leoniceo barbarum
in Plinii erratis hunc se dicitur. Tanta vero esse vel soli Hermolai au-
toritate: ut et sine ratione ad prouincendum erroris Plinium sufficere possit.
Deinde quod in multis in quibus ab Hermolao ipso dissentire nos
contigit parum nobis consuluisse nos dicat: qui nec eruditissimi hominis
iudicium veriti nostra edidimus: nec recantauimus. Laborandum igitur nobis est:
ut haec vel paucis diluamus: quae non tam doctis necessaria quam defensorum
nostrorum accommodata ducimus. Hominem igitur consulant studiosi: et rationes nostras vel ad-
mittant: vel si minus probabiles videbunt rationibus non auctoritate conuellant.
Nam quod ad Hermolai ipsum pertinet non minoris humanitatis quam eruditio-
nis homines: iam mihi securitatem sponendi. Et quod vetus inter nos interce-
dit nec vulgaris nec violabilis amicitia. Et quod in castigationibus ipsis
plerisque in locis ad scribendum inuitat: et adiutum se non reprehensum ab his
putaturum se pollicetur qui ab ipso vel inuenta arguerint: vel non inuenta no-
tauerint: gratumque habiturum se testatur ipsi qui veriora vel certiora docue-
rint. Nos igitur quam breuissime fieri poterit: de his non tam differemus quam
rerum capita indicabimus. Atque primum quidem quae ea sint doceamus: In
quibus nostrae et Barbari aduersus Leoniceum sententiae coeant: atque
ita qualia praeterea sint ea quibus Leoniceo ad stipulam illum iactant appebit
Nicolaus Leoniceus errantem: nescientem: caecum: fabulosum Plinium primum
apte iactat: partim insinuat: et integrum erratis Plinii implere se pos-
se voluminem exclamat. At Hermolaus in castigationum suarum praefatione: tum
calce: tum toto opere diuinum opus appellat naturalis historiae libros:
Et sine Plinio rem latinam consistere non posse praedicat: et conuelli
non posse existimationem Plinii clamat: et indoctos esse quibus Plini-
us non sapiat: Et malle se errare quam Plinium dicit: Et impudentiae
crimen subitum fuisse se insinuat: si errasse Plinium non libarios dice-
ret: Et ad opem ferendam summo auctori studiosos omnes inuitat.

Nicolaus Leoniceus sententias Dioscoridis a Plinio quasi ver-
bum ex verbo translatae et sequenti Plinium Dioscoridis libros in ac-

*Dioscoride ab
hermolaio tradu-
ctum*

*chrysanthemum
bupthalmum*

*cuius maior fides
adhibenda est
quam andro.*

*28. de Leonice
cum Plinio
cuius maior*

cusatōis suae fundamētis obijecit: Hermolaus vero. vij. et xx. Aequalem Plinio Dioscoriden facit. Et rursus libro nono et vigesimo in hunc modum scribit. Illud autem monēdi sumus. Dioscoriden cuius nos volumina in latinū vertimus. Plinio aut cōtemporaneū aut non multo posteriorē fuisse: tantū abest ut eius testimoniū hoc loco citatum esse credituri simus.

Nicolaus Leonice summū auctorē sine vlla exceptōe Dioscoriden facit cui in haerbarū descriptōibus fides adhibenda sit. At Hermolaus quae est integritate non simpliciter de Dioscoride pronunciat. Sed quinto et vigesimo. Chrysanthemum et Bupthalmū quae una haerba sit: ut diuersas a Dioscoride positas non inficiatur tametsi excusationem vir modestissimus afferat. Et in tercio quoque graecū hominē (quāquā Ptolemaeū perstringere videatur) nostra perperā pronunciare solere fateatur. Et libro. xx. Maiorem Plinio fidem de rebus Italiae nascētib⁹ debere affirmat quā Dioscoridi: ut in Italicis appellatōibus errare potuisse Dioscoriden sciamus: quod cū de centuoculo et Parthenio a nobis agere expressimus. In his igitur quae totius Leonice accusatōis fundamenta esse generaliter vident iam consentire Leonice barbarum: dicet nemo.

Laeterus octo et viginti Leonice accusatōis sunt capita quibus ipsi respondimus. Nunc singula repetamus. Et an Nicolao cōcīnat Barbarus videamus.

De Hormino: Empetro: Cyclamino: Oxymyr sine: Bettonica: Et tunculo: Nusquā in castigatōibus agit Barbarus: Nullus hic cōsensum queret vel dissensum: quādo nulla de accusatoris notatis incidit in castigandis mentio.

De Heraclio papauere: Non audere se. (xx. libro Barbarus ait) de cernere an errore lapsus sit Plinius: an consilio scripserit.

De lunae quantitate libro secundo accepisse Pliniū a clarissimis auctoribus quae ibi scribit insinuat.

In Halote Barbarus. vij. et xx. in graecum librarium culpam trāsfert a Plinio.

In Polio libro. xxi. Barbarus confusionem euz Tripolio nominis ex aliorū opiniōe: et Theophrasti causatur exemplo.

De Heraclio igitur: Lunae magnitudine: Halote: et Polio: Non consentire Leonice barbarum palam est: quādo aut nō decernit, au

probabili excusatione Pliniū ab inflicta iudicii temeritate tuetur.

Nunc reliqua accusationis capita persequamur In leucographide docet barbarus libro. vii.º et. xxx.º Leucographida lapidem et haeribam esse. Haec deceptū Pliniū (quod Leonicensus opinatus est) quod lapidem quoque esse Leucographiden agnouit.

In adarca: Non intellexisse Plinij verba Leonicensū. xvi.º indicat barbarus

In heliotropio parum esse efficacē Leonicensi pieturā. xxi.º libro docet.

In rubrica lemnia li. v.º et. xxx.º non videre se probabili ratione Hermolaus ostendit cur Plinius a Leonicensio iure incessatur.

In cistho li. xij.º temere reprehensus a Leonicensio Plinium dicit.

In glasto per emendati codicis rationem libro. xx.º Pliniū defendit et elidendum esse accusatorem admonet.

In echio et Alcibio non recte citatum a Leonicensio Alcandruz libro xxi.º Hermolaus insinuat.

In lagine barbarus libro. xxi.º in accusatore non tam haerbae ipsius ignorationem quam immodestiam damnare videtur.

In personata siue arctio libro. xxi.º non vidisse Leonicensū demonstrat quid verbum persolata significet.

In Chamaedaphne vnius puncti momento (quod nos quoque notauimus) deceptū Leonicensū defensumque Pliniū libro. xvi.º docet.

In Lolio libro. xxi.º et. xxi.º Et grauius Pliniū propugnat: Et temeritatis accusatorem arguit.

In auena cauillari leonicenum libro. xxi.º ostendit atque interea Auenae genera non intellexisse demonstrat.

In nardo celtica li. xxi.º plinij fidē cum graeco homine propter leonicē calūniā retulit: et maiore plinio quam Dioscoridi fidē adhibenda esse affirmat

In Sio libro. xxi.º barbarus Leonicensi interpretamentū prius explodit.

In Cinabari li. iij.º et. xxx.º praeue adducta interpretataque a leonicēo super ea re Dioscoridis verba demonstrat et pliniū prius defendit et accusatorem elidit. Haec sunt in quibus aperte Leonicensū: suppresso tamē nomine. sed argumentis expressis barbarus expugnat.

Colligam si placet: octo et viginti esse leonicene accusationis capita diximus: sex non attigisse Hermolaum (quippe quia in castiganda non inciderant) tria excusasse: vnum non diiudicasse. quindecim aperte defendisse docuimus. Quinque (ut est videre) et viginti ista sunt.

f. iiii.

Leucography

adāca
heliotropū

rubrica

cystos

glanū

edios

Alcibios

lagines

personata

arctios

Chamaedaphne

Lolū

auena

nardus cel.

siu

cinabary

In his concordem Leonicensi Barbarum si quis dicet recordem se
esse prius ipse fateatur oportet: Ne quis igitur sibi blandiatur: aut teme-
re credat tantum hominem in Plinij accusatione cum Leonicensi descē-
disse. Tria sunt reliqua. Quinq; folium: Partheniū: Stachys: In q-
bus non dissidere a Leonicensi Barbarus videat: In quo tamē non
vsq; adeo in Pliniū assurgit: vt iuste accusasse Leonicensi dicere oport-
teat. Verum quoniam de his quid ipsi sentiremus in defensione fufius
docuimus. Rursus quaedam quantum ad ipsum Hermolaum pertinet
mox paucis attingemus.

*Myradala
polytramy*
Nam quod ab accusatore obijci sentio sumpsisse nos ab Hermolai
castigationibus defensionis nostrae argumenta: non est qd laborare nos
oporteat cum defensione ipsarū ante castigationū ipsarū editionē: Tam-
vir incompatibilis Picus Mirandula qd Politianus noster ad quē
illam misimus viderunt: Tum Ludouicus Carrus atq; Antoni⁹ Fa-
uentinus illustres medici. et vir doctissim⁹ Lucas Ripa Regiensis il-
lam audierūt et legerunt. Sed et defensio ipsa sese inspiciendaz exhibz
ipsarū loquentē audient qd importune mullitant: Videbūt qd diuerso qd
multiplici itinere ad Plinij assertōz qd diamur: cū in ijs qd Hermola⁹ nō
attigit: tū in ijs i qbus ipse pauca qdē p Plinio: sed nō spernēda ad-
duxit. Ex his vō qd mox a nobis dicēt facile intelligēt. Diuersa qdez
nos in tā multis ab Hermolao sensisse: vt qd pri⁹ a nobis scripta nō no-
runt suspicari quq; possint: Non minus de Hermolai sententijs qd de
Leonicensi accusatōis capitibus nos scribere voluisse. Nec me fugit
potuisse Hermolaū: si hoc sibi negociū desumpsisset: Pliniū. s. defēdē-
di: vberius multo (quo est ingenio et doctrina) atq; elegantius qd nos
fecerimus: defensionis hui⁹ opus absolvere: qppe qui aliud agens qua-
si ex itinere Leonicensi adeo reprefferit: s; nō ideo damnari nos oport-
et qui tacētibz omnibus doctissimo viro Plinio: imo cōmuni studi-
orum omniū causae: Si nō quantum voluimus praesidij quantum certae
potuimus attulimus.

Verum maius ac difficilius multo sese nobis negociū explicanduz
offert: ea. s. ostēdendi fulciēdiq; in qbus ab Hermolao dissentire nos
p̄tigit: Ne qd putet nos Crabrōes vt aiūt irritare voluisse. Aut cū
eo viro de Pliniāis litteris cōtentōes exercere quē obseruam⁹ et coli-
mus: cuiq; n̄as istas lucubratōes maxie placere vehemēter optamus

Quādo nostra itademū rata ēē aut caeteris pbari posse nobis ipsi p/
suadeamus: si illis Hermolai barbari fauor et cōmendatio piter acces-
serint: Auge igit ea sunt strictim cōfestimq; aperiāmus.

Nos Bioscoriden Plinio anteriore facimus: quippe quē. **N**A. an-
tonij Triūmuri et Leopatrae in quā Ptolemaeorū regna ceciderūt:
Tempibus fuisse diximus. Hermolaus vero aut equalē Plinio aut
posteriorē (quibus dixim⁹ locis) facit: ille argumēta affert: q; uterq;
Licaniū bassū viderit: Tum quod vetus Pliniana lectio Politiani
indicio libro vndetrigesimo. **N**ō Bioscoridis mentōē habet: s; Bor-
cadis hoc est siluestris caprae. **N**. Lecaniū bassum Plini⁹: Licaniū
bassū Bioscorides memorat: Potuisse et. **N**. Lecaniā bassū cōsula-
rem virū aliū esse a Bioscoridis Licanio: vel plures Licanios. **P**os-
set et Bioscoridis nomē (quod oēs habēt codices) nō Borcadis eo
loco scriptū esse. **N**os incōperta nō prodim⁹: **N**endū in defēdēdo
sensimus: sed emendatōē non cognouim⁹: scriptum defendim⁹: casti-
gatio placet: minori labore defendit Plinius: verū nos indicij non
mouemur: sed sentētiaē nostrae auctorez Suidam habem⁹: qui quo di-
ximus tempore Bioscoriden fuisse cōmemorat.

Nos ubi hortensū haerbarū quae in esculentū vsuz promptūq; ve-
niūt mentōē incidimus. Acedaria semper diximus: **N**ostra inuentōe
nec inuicūda (si modo illam eruditiores admittent) appellatōe: Quo-
tiens id haerbarij esculenti genus quod simplex ac sine cura esset, ve-
lut quod insalataz vulgo dicūt) significare volumus. Hermolaus ve-
ro acedaria illa scribi dicit: atq; ab accipiēdo (vt acetabulū) flecti.
Sed cuz infinita pene sint quae parata expeditaq; accipi facillime pos-
sunt quae non ideo acetaria vel acetabula dicunt: et praeterea nec du-
plici. cc. scribas: nec. p. littera (quod ratio poscit) addatur: Cur ace-
taria dici debeāt nō videm⁹. **R**ectius enī fortasse acceptaria ab acci-
pio ducere q; acetaria. **L**aeterum nos graecū vocabulū **E**idos per-
ita: litteram scriptum (quod hic grecis elementis non reddimus qn̄
grecis characteribus nosse impressor carcat) Et curaz et labōez et
molestiam significare interdum posse didicimus: Atq; ideo acedaria
quasi sine cura aut molestia (et si dici possz) incuriaria illa diximus **E**s-
culenta olera: quae (vt Plinius etiaz quasi admonz atq; interpretatur)
expedita et parata essent et facilia cōcoqui neq; onerāturo sensum cibo

q; por syosco.
ampl.

acedaria

insalata

acedio
aceta holi
Acidia
prasu
prasum

Stachys
Coronata

Nos empetru
baticula
cretomō
sātra
rūmpisaxū
batby
Partheniū
Atuvalū
pelicinū
Cautā

Qua similiter ratione Mobile illud medicamentū quod ex papaueris lacryma fit acedion dicitur: Et sumptā in acedarijs portulacaz stomachum corroborare: et Silaum coquunt olus acedum Plinius scripsit. Et septimā illaz animozū pestem quam acidiam dicimus nō male fortasse priscos religionis nostrae patres nuncupasse arbitramur.

Ex Plinij p̄terea ipsius verbis: deinde argumentis postremo rei euidentia docuim⁹ prasij et prasi differentias intellexisse Plinium. Et Abarrubiū prasiū esse: et nigrū marrubij genus agnouisse. Et Haloten porro similem recteq; a Plinio porrum nigrū nuncupatā. Hermolaus Plinij culpam videtur agnoscere: et in librariū reijcere. Adhibi Plinij auctoritas: tum ratio: tum res ipsa omni auctoritate maior: et Pliniuz t̄yetur et Haloten nobis restituit.

In Stachy rationē sequutus: et eius qui Galenus transtulit (quantitacūq; illa sit) auctoritatem: recte illam pinxisse Plinium teneo. Hermolaus hallucinatōem vocat Plinij: Et Stachyn putare videt eā esse quā Romae pueri coronatā vocant: verū quoniā vsum eius ignorare officinas fatef: et coronatā illaz Stachyn esse: nec ipse quidem Hermolaus affirmat: sed vel illam vel illi valde similez dicat. Cnr lapsitasse Pliniū credenduz sit non habeo: Bioscoriden potius lapsitasse crediderim: Ac nisi haerba ipsa vero noie ac certissimis indicijs proferatur quādo ratio et auctoritas Plinium tueatur: cur Plinij pictura tolli debeat non video.

Nos Empetrū haerbaz quae esset ostēdimus: Atq; inter caeteras vulgi appellatōes baticulam quoq; vocari docuimus: Hermolaus baticulam Crethmon. vii. et xx. libro esse putat: Admonenduz videtur Nos illam quā baticulam nūcupari et Haerbaz Sampetrā et Rumpisaxuz diximus: Non putare Crethmon esse: verū Crethmon Batistis siue empetri specie esse: Quod Plinij libro. vi. et xx. verba et longa vtriusq; haerbae seminū differentia facile indicant.

Partheniū. xxi. libro a Plinio dicam: quae et Aburalliū et Pelecynuz voces: Nos quid esset non ingrata (ut opinor) studiosis indicatōe docuimus: et consonas cum haerbae: tum appellatōibus ratōes adduximus: et Cautā non esse mōstrauim⁹. Quae vero vulgo Cautae essent aperuimus: Ac rectius fortasse apud Bioscoriden vocitasse alios quos Partheniū hāc Amaracū nō affirmātes: sed dubitātes dixim⁹.

q̄ de de amaraco diuerſa ſcriptores tradant. Hermolaus Partheniū
hāc ⁊ amaracū eſſe: ⁊ cautaz cū Leonicensi credidit. Sed quoniaz di/
uerſa eſſe ⁊ Amaracū ⁊ Cautaz conſtat: In quo rōes ⁊ haerbae ipſi
us euidentia: ⁊ recētiōrū omniū picturae praeualent nihil muto. Acce/
dit q̄ vt Cauta ⁊ Amaracus credi poſſit: Duo illa cognomēta Aſu/
ralium Pelecynū q̄ Hermolaus tollit: ⁊ Aſuralem ac Perdicium
inferit: ſed due ille appellatōes ⁊ vetuſtis ⁊ impreſſis omnib⁹ ſunt co/
dicibus: Si vero poſteriores ab Hermolao Leonicensi ve inferantur
erraffe Pliniū fateri oportet: Sed vim eſſe hanc: vel (quod legulei di/
cimus) diuinationez palam eſt. Nā nec Aſurali ⁊ Perdicio Par/
thenij huius facultates competunt: Laeterū non hoc iudicioruz mate/
ſtas aut benignitas recipit: ideo Plinianū codicē non ratōe ſed conie/
ctura caſtigare: vt caſtigari ſubinde Plinius poſſit. Ideo manq̄ pri/
uata ⁊ publica documēta caſtigari atq̄ interpretari ſolent: vt a culpa
qui reus factus eſt benigna interpretatōe ſoluat: Aſt hic cōtra euenit
Neq̄ enī Plini⁹ dānari pōt: niſi prius duob⁹ in locis Plinianus co/
der iniquiſſime p cōiecturā iuertat. ſz haec fuſi⁹ i bſeſiōe tractata ſūt.

Quinq̄foliū nos aliud eſſe q̄ fragariā haerbā oīdim⁹. ⁊ tñ aucto/
re Plinio ⁊ Dioſcoride fruct⁹ ſerre: quos Plini⁹ Fraga ēt appella/
uerit ſicut ⁊ nī Quidi⁹ arbutos quoq̄ mōtana fraga vocauit. Hermo/
laus. xvº de his ſic loquitur. Fraga Plini⁹ e quinq̄folio naſci p̄dit: ſed
veri⁹ ē ex haerba fragaria quae trifolia eſt non quinq̄folia: Nec Her/
molaus. Verū nō de fragaria haerba loquit in quinq̄folio Plinius: ſz
quinq̄foliū medicatiſſimā haerbā etiā fraga gignēdo cōmendari tra/
dit. De quinq̄folio igit ita verba facit Plini⁹: vt fragariā nō exclu/
dat: cui⁹. xxiº mentōez fecerat. fragariaz enī notiſſimā haerbā nō ag/
nouiſſe Pliniū tam impiū eſt credere q̄ abſurdū de fragaria intelle/
xiſſe: cū de quinq̄folio ſcribēs cōmendari illam: etiā fraga gignēdo
ſcribat. Quid enī minus trifoliae fragariae conuenit q̄ quinq̄folij
pictura a Theophrasto Dioſcoride ⁊ Plinio tradita:

Adarcām nos latinum nomen eſſe diximus: ⁊ tam harundinez q̄
ſaliſlaginem designare auctore Plinio: Hermolaus ſaliſlaginem tan/
tum non harūdinem putat: hoc vt comprobet: Duobus in locis
Plinij verba ⁊ codicem vel interpretatur vel caſtigat. Sed (quod
in Parthenio diximus) vim diuinatōzq̄ in hoc quoq̄ adēſſe oportet

quinq̄foliū
fragaria

adāca

Elegia

calamochmus

*quadium
officinarum*

Primum quidem Plinij mirus ille ordo quem toto opere consecutus confunditur: si in connumerandis harundinum generibus de spuma iam et aquatili spissamento in ipsa harundinum mentione dixisset. Quod noluisse Plinium copula ipsa et verborum textus indicat. Nam post eam harundinem quae Elegia dicitur ita inquit. Est et in Italia nascentes adarca nomine palustris ex cortice tantum sub ipsa coma utilissima dentibus: Illud vero palustris: patet casum facere: nec aures: nec ratio patiuntur: nec suadet necessitas: Tum. xx. volumine Plinius: Sinapis inquit naturam eisdemque effectum habere traditur Adarca inter silvas tacta cortice plenior sub ipsa coma nascentes: inter silvas inquit ut intelligas non de spuma: sed de harundine dixisse. Sicut cum de spuma dicturus erat libro primo et. xxx. in aquatilia inquit (non inter silvas) dici debet et Calamochmus latine adarca appellata. Eo loco praeterea libro. l. xx. Hermolaus: Nam cortice plenior legit (quod omnes habent codices) sed cortice calamochmus: Nam et de facultate et spuma ipsa quae dentibus utilis sit: nec Dioscorides nec alius (quod sciam) tradit. Alioquin et quo pacto sub ipsis comis salisilago illa in ipsa harundinum proceritate vel ascendere vel haerere potest. Atque ideo primo et. xx. volumine de spuma inter aquatilia scribens: non sub ipsa coma: sed circa harundines nasci illam inquit. Laetere quid prohibet Adarcam harundinis genus esse: cuius plenior sub ipsa coma cortex crassiorque dentibus utilis sit: et adarcam etiam spumam esse: alijs quoque remedijs efficacem: Cur Plinij verba et Plinianos codices potius inuertimus ut graecis illum hominibus pariter scribere et pariter errare cogamus: Ac non potius eius verba seruantes singularem eius eruditionem amplectimur harundinem et spumam esse Adarcam dicentis: cuius graecum nomen Calamochmus sit: si nihil quod impediat nobis obijciatur.

Quartum lactucae sponte nascentis genus syluaticum Plinio dictum: Nos haerbam eam esse diximus: quam uunc quadium insectorum vocant officinae: quazque Ilatidis primum genus Dioscorides esse dicit

glastum vero aliam prozsus haerbam esse gallici nōis pluribus argu-
mentis ostendimus: vel nō sine rōe dubitari posse docuimus. Hermo-
laus glastum quartū illud lactucae genus esse credidit. Et syluaticum
illud in Plinio abolere: Et vel glastū inferi vel satiuū debuisse inquit
Nihil (quod saepe dixi) apud me vel ratōe vel rei euidētia antiquius
Atq; ideo nec syluaticū muto: nec glastuz satiaz Isatiden: aut Plin-
nij syluaticuz credo: Ratōes in defensioe diximus. Nulluz praeterea
auctorem habeo: qui insecticē illam lactucaz siue Isatiden siue luteaz
ab Italis syluaticum vocari neget. Quod ergo non mutatur) vt Ju-
stinianus inquit) cur stare non prohibetur: Cur codices mutamus: vt
Pliniū graecizare cogamus: Si de re constat: Cur de romano noie
non potius Plinio credimus cui contradicentē neminē legimus: Si
nulla nos cogit necessitas: nulla ambiguitas: Cur quae bellissime di-
stinxit Plinius non tenemus: Glastum pterea si plantagini simile est:
Cur Isatiden illam siue syluaticū esse credamus non video: Luz nec
haerba ipsa insectrix quae in Italia plurima visitur plantaginis spēm
praebeat. Nec Bioscoridis nec Plinij picturae in Isatide ⁊ syluati-
ca glasto cōueniant. Alter enī Arnoglossō Isatiden assimilat: hoc ē
alteri speciei plantaginis ab ipsa plantagine nō parum figura dissimili
Alter rumici cuius folia betae candidae compantur: quod plurib⁹ in
defensione monstrauimus.

Nos Lagnem aruense olus tam. xxij. q. iij. ⁊. xx. libro. Nō la-
ginem apud Pliniū scriptam esse defendimus: Hermolaus Isationez
scr. benduz putat: quod alio in locovicesimo scilz primo libro Isationē
scribenduz esse ex Theophrasti sententia existimant. Nos Isationem
quidem eodez loco scribēdum esse non abnuū. Et Hermolai casti-
gationē (vt caetera quoq; pbamus. Sed quoniā isatione illa quā. xxi.
libro Plinius scribit: vnuz tantū foliū habere dicat. Laginē vō Plin-
nij descriptōe ⁊ haerbae ipsius euidētia foliosos ramos habere ⁊ hu-
mi repentes videam: Laginez hanc nostrā ab illa isatione diuersaz te-
neo: quādo nihil quod phibeat ostendit. Et ipse perspectā laginē ha-
bere me credam. Senserā ab ipsa vnus folij descriptōe libro. xxi. mē-
dosi codicis vitū (cum defensionē cuderē) Sed Isationes nomē non
habui: Acceptum illud Hermolao feramus oportet: sicut ⁊ restitutam
quōq; latine rei. p. Plinium.

glastu

Lutea

*Laginet
Isationez*

Echion
personata
Arctios

psola poma

Sium
Lauer
crisio

In Echij mentione libro. v.º et xx.º. Nos et impressam et scriptam lectionem defendimus: ut eo loco recte positum sit: Quidam Echion personatam dicunt: Putat Hermolaus Arction scribendum esse: Plura in defensione adduximus: quibus verissimam esse quam tenuimus sententiam deprehendi potest: Sed et hic quoque (quod in Parthenio de Adarca et glasto diximus) iniquissime vetus lectio castigat: ut ex castigata subinde lectione Plinius erroris accusetur: Duplicem esse Arction graeci et Dioscorides tradunt. Utraque (ut in defensione docuimus) pingit describitque Plinius. In Echij mentione quosdam echion personatam dixisse ex foliorum differentia elegantissime reprehendit. Quid amplius in Plinio querimus: quem nec triplicem echion nec geminam arction ignorasse videmus. Hocet Hermolaus persolatam quoque vetusta appellatio ut personatam dici posse: quod (placido grammatico auctore) idem psola sit quod psona quod et verum esse credimus et libenter discimus: tametsi vetustissimam hanc et comicam appellatorem (quam nulla necessitas cogeret) hoc loco inseruisse Plinium non crediderim: qui paucis supra versibus personatam dixerat: et nominum ambiguitatem cauisset illud dissimile est. Laeterum sicut nec psolatae vocabulum Hermolaus mutat. Sic nec Echion mutandum esse censemus: quoniam echion pulegii folijs nec personatam nec persolatam esse latissimis et cucurbitae folijs insignem nobis ostendit.

Sium lauerem crisionem eandem haerbam esse: cum figurae tum appellationum argumentis ostendimus: Silaum vero ab hac diuersum. et quae nam Silaus esset aperuimus. Hermolaus libro. vi.º et xx.º diuersas esse Sium et Crisionem suspicatur. Et silaum nusquam esse. Plura in defensione dicta sunt: pro quae sententiae nostrae veritas comprobatur. Nulla vero Pliniae lectioni diuinitio vel vis infertur. Nam et Silaus haerba ipsa manet diuersa a Sio et Lauere descriptione (magnitudine quippe haud dubie differunt). Post paucos deinde versus non pro Sio conizam diuinamus: Sed Sio ponimus totidem litterarum et eiusdem accentus atque effectus vocabulum. Acidum propterea siue acedum quod barbarus tollit, intactum relinquimus: Cum et acidum olus quidem sit. Et acida olera (ut triplicis generis unum et Oxylapathum) coqui nouum non sit: ita ut olus atrum inserere non oporteat. non enim saporis aut facultatis gratia olus acidum dixit: sed condimentum coctionemque significans: et scilicet ita silaus coquitur ut olus coquatur acidum. sine acedum quod ex acedariis sit ut supra cum de acedariis loqueretur.

mur dixim⁹. ita Plinian⁹ codex incorrupt⁹ & minus negociū exhibet:
& quarū nobis haerbarū noticiam tradit.

Lunam terra minorem esse eodem libro atq; eodem ferme capite
adductae a Plinio rationes fateri cogunt. Et si rationem consili
uzq; scribentis (vt par est) spectari oportet. Nichil aliud credidisse
Pliniū existimādū est: q̄ p̄ ois sup̄ ea re astrologoz schola cōsentit
Nos eam interptatio nē induxim⁹: vt Pliniū nō aliter sensisse creda
mus: tamen si pauca quaedā verba (si minus pensent⁹) dubitatōz as
ferre videant⁹. Hermolaus errorem agnouit Plinij exculatiōemq; a tu
lit latissimā qua toto ope Plini⁹ vit⁹ q. s. a clarissimis auctorib⁹ con
docefactus lunā terra maiorem esse senserit. Locus a nobis late in de
fensione tractatus est. Non est quod hic repetā. Mihi Plini⁹ aeq;
sime vereq; defensus videt⁹. Nā si Pliniū eruditissimū fuisse satemur
Si cōem de lunae magnitudine Hipparchi Eudoxi Archimedis &
veterū mathematicoz: tum Licerōis Varronisq; nōrum (quos vidit
Plini⁹) verāq; sententiaz fuisse credim⁹: Si scriptas cōprobatasq; a
Plinio rōes veras esse atq; idez de lunae magnitudine definire cog
noscim⁹: Quae nam illa peruicacia est: ambigui verbi momentū pon⁹
ad culpandūz arripe q̄ benignae interptatiōis per iugū ad purgādūz
amplecti:

Haec sunt quae super Plinianis Hermolai castigatōibus 'quantū
ad Plinianā defensionē nostrā pertinet' dicenda fuerant. Illud autē
testamur q̄ in his discernendis diiudicandisq; aequiorem aut doctio
rē arbitrū q̄ Hermolaūz ipsum nobis speram⁹ aut facim⁹ neminem.

.§§I§§.

Ut sese ostendat populos defensus in omnes
Plinius: Et teneat quem solet ante locum:
Ferrariae Andreas Belfortis gallicus illud
Praestitit impressi codicis officium.

an. 1494. die .11. Jan.
In libellu amir. dñi. vbatet & bñdō. b. dñi. polo
Bononię. p. t. p. l. p.

[Faint, illegible text in a Gothic script, likely a medieval manuscript.]

[Faint, illegible text in a Gothic script, likely a medieval manuscript.]

